U NONGBAH KHALA

DA

U REV. T RODBORNE B A , B D.

KITAB III

"To bsa ia ki langbrot jong Nga".—Jisu Khrist

1981

La pynmih da

I MRS. H. RODBORNE,
WARPHLANG,
GARIKHANA ROAD,
SHILLONG - 2

KA JINGLAMPHRANG.

Ha kane ka Kitab III u nongthoh u la lum lang ia ki jingkren kiba iadei bad ka diengphna ne ka jingkñia ka jong U Jisu Khrist halor ka diengphna, na ka bynta ban pynioh pat ha ngi ia ka hok kaba ngi la duh, kaba long ka jingim kaba bymjukut kaba bad U Blei. Ka kyrteng U NONGBAH KHALA ba la ai kyrteng ia kane ka Kitab ka mut U NONGKIT POP.

Ha ki 50 snem ka jingshakri jong u kum u nongialap ia ka Gospel bad u pastor jong ka Balang Presbyterian ha Ri Khasi Jaintia, u nongthoh u la kren bun spah sien shaphang ka jingiap U Jisu Khrist halor ka diengphna namar ki pop jong ngi; hynrei ki babun ki jingkren ki la long ha ki dur bymlah ban thoh ia ki, bad shibun eh na ki ym shym la buh jingkynmaw satia da ki jingthoh. Don ki jingthoh kiba lyngkot bym lah pyndap doh pyndap snam ia ki.

Nga phah ia kane ka kitab barit da ka jingkyrmen ba ki parabangeit rangbah bad samla kin iai wad ia ka nongrim ka jingieng jong ki kum ki riewngeit halor baroh kaba ki la iohsngew, ki la tip bad ki la mad shaphang U Jisu Khrist Babymjukut. Kane ka sobjek kaba iadei shaphang ka jingshahiap U Trai jong ngi halor ka diengphna ka long ka bajylliew haduh katta katta, namar ka long kaba kynja mynsiem kaba iadei bad ki mynsiem jong ngi. U nongthoh u phla shaphang ia lade ba u long kumba ong u Apostol Paul: "Namar mynta ngi iohi tang kumba ha ka iit babyrngut ha ka badum byrngut byrnget; hynrei hangta markhmat markhmat; mynta nga tip tang katto katne, hynrei hangta ngan ithuh biang, kumba la ithuh biang ruh ia nga".

Ha ka bathoh ia kine ki sobjek, u nongthoh u kynmaw eh hir hir ia ki por ba u la ju kren ialam jingmut ha ki jingiaseng pyndep ia ki sakramen, shaphang ka jingshahiap U Trai Jisu jong ngi. Kyrmen kine ki jingthoh barit kin iarap ia kito kiba wad jingmyntoi khamtam ha ki por sakramen.

T. RODBORNE.
15-11-1980.

KI JINGKDEW

U NONGBAH KHALA

I. KA DIENGPHNA

"Namar kata ka ktien kaba shaphang ka diengphna ka long shisha ha kita kiba jot noh ka jingibieij, hynrei ha ngi kiba ioh laitim ka long ka bor U Blei" (*1 Kor. 1:18*)

Ka paw ha kaba shisien peit kumba don artylli ki lynti kiba lam ia ngi ki briew sha U Jisu Khrist. Hynrei la ki paw kumba ki long ar, ha ka jingshisha ki long tang kawei, namar ki mut ia kajuh. Ki don kine artylli ki jingong:

(1) "Baroh ba Uta U Kpa U ai ha Nga kin wan ha Nga; uta te uba wan ha Nga, da lei lei Ngan ym kyntait noh shabar" (Ioan. 6·37)

(2) "To bsut lyngba ia ka khyrdop kaba khim; naba ka kylluid ka khyrdop, kaba jlan ruh ka lynti kaba lam sha ka ban jot; bun ruh kiba iabsut na kata. Hynrei, Ah, kaba khim kata ka khyrdop; Ah, kaba wit ruh kata ka lynti kaba lam sha ka ban im! Ah, ki long khyndiat ruh kiba shem ia kata" (Math 7: 13, 14).

Haba peit ia kine ki artylli ki lynti kiba lam sha U Jisu Khrist ka paw ba ki don artylli, kawei kaba kylluid bad kawei pat kaba khim. Hynrei haba ngi bishar bniah kım long ar hynrei tang kawei. Shim ia katei ka banyngkong, kaba ngi iohi kumba ka dei ka lynti kaba kylluid. Ka jingdawa U Jisu Khrist na u briew uba wan sha U ka long ka mon jong uta u briew. Haba u briew u la mon, u phai sha U Blei U Kpa Uba dei ma U U ban thaw ia ka lad ka jingpyniasuk, ba uta u briew un iohpdiang ia ka jingmap, hadien kata un sa iohpdiang ruh kumne kumne ia kata ka jingim kaba thymmai. Kane ka kdew ba U Blei U pynioh ia ka jingim kaba thymmai kaba ha U Jisu Khrist, tang ia kito kiba la kloi ban iehnoh noh ia ki pop baroh bad kiba kloi ban kylla ka bamut bad bud ia U Jisu Khrist. Ym don jaka ha ka lynti U Jisu Khrist ia ki briew kiba khlem ioh sait ia la ki jaiñkup (kata, ki kam bad ki hok lajong) ha ka snam U Khunlangbrot jong U Blei. Ka long lehnohei ia u briew ba un kyrmen ban ioh rung shapoh ka hima U Blei ryngkat bad ki pop ryngkdung.

U maw jingthew ia u Khristan ba un long uba bit ban long u trai jong ka hima ki bneng u dei *Ka diengphna*. Ngin iakhmih mynta shaphang ka diengphna, ka mut aiu ia u traishnong Rom, ia U Jisu Khrist bad ia u nongbud jong U Jisu Khrist.

I Ka Diengphna bad u nong-Rom.

"*Diengphna*" ka long ka ktien ki nong-Rom hyndai kaba ki khot ia ka diengphas briew kaba ki thung ha khyndew uwei da pynieng bad uwei pat da pyngk ang. Haba ki pyn-iap ia u nongkamsniew, ki lah ban shu teh da ki tyllai ia ki kti ha ka dieng pyngkiang bad ia ki kjat ha ka dieng pynieng bad teh ia ka met na mar tyrpeng? Da kaba leh kumta, u nongsdien u lah ban im wat haduh ar ne lai sngi. Kawei pat ka rukom ka long kaba shu sah na ki snar lane da ki prek ha ka diengpynkiang kumjuh ruh ia ki kjat ha ka dieng pynieng. Dor kane ka rukom sah nar na ki kti bad ki kjat, u briew u lah ban iap noh tang ha poh shisngi shimiet.

Kane ka rukom pynsaja briew da kaba sahnarphna ka long kaba sngewshyrkhei tam na ki rukom pyniap briew baroh. Katba kum ka aiñ jong ka hima Rom, ym lah ban pyndonkam ia kane ka rukom pynsaja briew ia u kynja traishnong Rom, ki leh tang ia ki mraw bad ki bar hima haba la lap ia ki kum ki nongshet ban pyniap ia u patsha bad pynkhyllem ia ka hima.

Kane ka ktien *diengphna* ka long kaba ki nong-Rom ki shait pyndonkam borabor haba ki kren shaphang ki jingshah shitom kiba jur la ha ka met ne ka mynsiem. Ki pyndonkam ruh ia ki jingpang khrew kiba bat slem da ki bnai bad da ki snem, bad ia ki jynjar jyntrah kiba jia ha ïing ha sem, ne haba duh ba julor ka sphah ka phew, ne haba duh kam ne shah pynhiar kyrdan ha kino kino ki rukom. Ha kane ka jingmut, ki nong-Rom ki khot ia lade ba ki la shah sahnarphna haba la ban ka shitom ka jynjar ha kane ka pyrthei la kaba kumno kumno.

II. Ka diengphna ka jong U Jisu Khrist.

Ka ktien '*diengphna*' ka long kaba ngi shait pyndonkam

eh haba ngi kren shaphang kata ka diengphasi ha Lum Kalbari ha kaba U Trai Jisu U la shahiap kum u nongleh pahit. U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei na ka bynta ka jingthmu kaba thikna, ban long ka dawai jingpynkoit ia u briew uba la shah pynpang ha ka pop bad u Soitan. U la ai ia la ka jingim ban shim bujli ia ka dohnud poh bad jakhlia na u briew bad ban ai ha u da la ka jong,-kaba khuid bad kaba kynja Blei.

U Jisu U la kren kumne ha la kijong ki synran: "Kata ka por ka la jia, ba yn pyndonburom ia U Khun u briew. Shisha shisha, Nga ong ha phi, lymda iwei i symbai kew i hap ha ka khyndew bad ba i iap, ita i iaisah marwei; hynrei lada i iap, i sei noh bun soh.....Mynta ka mynsiem jong Nga ka la khih khuslai; te, kaei ngan ong? Ko Kpa, to pyllait ia Nga na kane ka por! Hynrei na ka bynta kane Nga la wan khnang ha kane ka por! Ko Kpa, to pyndonburom ia la ka kyrteng. Ynda kumta la wan ka ktien na bneng, Nga la pyndonburom te, bad Ngan pyndonburom ia ka pat" (Joan. 11:23-28).

Ka diengphna kaba U Trai Jisu U la shahiap halor u Lum Kalbari ka long ka jingpynkut ia ka jingim jong u kaba ha ka doh kaba tang kumba laiphew snem tam. Ha ka jingshisha, ka jingshah shitom bad ka jingaiti noh jong U ia la ka jingim kam dei tang kata kaba ha Lum Kalbari. Ka la jia naduh bymjukut hi, ha kaba U la rai ban wan shah ha kane ka pyrthei na ka bynta ka pop jong ka. Ngi pule u Apostol Paul u thoh kumne shaphang ka jingshah U Jisu Khrist, "Haba U long ha ka dur U Blei, Um shym la ñiew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei; hynrei U la pynsuda ia lade, U da shim ia ka dur mraw, haba U la jialong ha ka jingsyrïim ki briew; te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade, haba U la jialong Uba kohnguh wat haduh ka jingiap, hooid, ka jingiap ka diengphna keiñ" (Phil. 2:5-8). Ka history jong ka jingim ka jingshah sahnarphna U Trai Jisu ka la sdang naduh ka jingwan long briew jong U ha Bethleham, lyngba ka jingshah kyntait bad shah ñiewbeiñ, lyngba ka jingpynshitom beiñ bymhok, shaduh ka jingshahiap kaba poh tam jong ka jingsahnarphna ha Kalbari. Ka jinghiar jong U ka la long naduh ka khet ka jinglong Blei kaba na bymjukut shaduh

ka jinglongmraw ba pohjait tam hapdeng ki briew. Kaba U don ha ka dohnud ka long ban phylliew lut ia la ka jingim ha kito ki nongpop kiba donkam eh ia U. Kane ka dei kata ka diengphna ka jong U Jisu Khrist. U ong shai, "Nga Nga long Uta U Kpu jong ka jingim; jar uba wan ha Nga un ym thngan, ban jar uba ngeit ha Nga un ym sliang lano lano ruh" (Ioan. 6:35).

Kane ka khubor kaba shaphang ka diengphna ka long kaba eh shikatdei ba ki briew ki lah ban pdiang ia ka. Ka jingpyrkhat ki briew salonsar ka long ba ka jingpynshitom kaba da ka diengphna ka long u soh jong ka jingleh ia ki kam poh ba pohjait tam, kiba, na ka bynta kiba kum kita ki pop, uta u briew u long u bymbit ban pynsah im ha kane ka pyrthei; u long ka jingma bad ka jingmynsaw ia baroh ki paidbah nongshong shnong. Ban iathnhkhana shaphang u briew uba shah sahnarphna ba u long uba bha bad uba hok, ym lah shah wat tang ban phai la ka shkor. Baroh ki briew ki la rai lypa shaphang ba ka jingleh bymman kan ioh hi ia ka bainong kaba biang; lada lait ka bashah na u briew kan ngat ha ka um ha ka ding ha u khla ha u thlen. Ka bainong ka pop ka long ka jingiap Kumba u briew u bet kumta ruh un ioh ot. Ban ialap shaphang U Jisu Khrist ban ong ba U la shah sahnarphna ka long tang ban shah rkhie beiñ. U Apostol Paul u shem kumne shaphang kane ka ktien ne ka jingialap kaba shaphang ka diengpnha: "Kata ka ktien kaba shaphang ka diengphna ka long shisha ha kita kiba jot noh ka jingibieij; hynrei ha ngi kiba ioh laitim ka long ka bor U Blei.....Ngi ngi ialap ia U Khrist ba la sahnarphna, ha ki Jiw te ka jingjynthut, bad ha ki Grik ka jingibieit; hynrei ha kita ia kiba la khot, ki Jiw bad ki Grik ruh, ngi ialap ia U Khrist Uba ka bor U Blei bad ka jingstad U Blei" (1 kor, 1 : 18-24).

Ka khubor kaba shaphang ka diengphna ka long ka bor bad ka long kaba kordor eh ha ngi *"kiba la ioh laitim"* bad ha ngi *"ia kiba la khot."* Dei namar kane, bad halor kane ka jingshisha ba ngi pyndonkam ia kane ka khubor ha man ka por ba ngi rakhe ia ka Sakramen ka Jingkhawai U Trai. Haba ngi kynmaw ia U Jisu Khrist, kaba ktah eh ia ngi ka long, ka jingpyllait phar ia ngi na ka bor ka pop bad u Soitan da ka jingkñia ka jong U Jisu

Khrist ia lade halor ka diengphna. Ka don ka jingphylla kaba maian eh shaphang ka bor jong kane ka diengphna kaba palat ia u thyllieij briew ban kren lane ban batai. Hangne halor ka diengphna ngi iohi ia U Jisu ba la sahnarphna bad ba la pynmih noh ia ka snam jong U kaba long ka jingim ba kordor jong U. Hangne ruh ngi iohi ia u nongpop uba la rem ba u lait da kaba pyndem ñiuhmat da ka jingsngewrem namar la ki jong ki pop ; hangta u ieng hajan ka snam jong ka diengphna. Ha ka khyllipmat kaba U Jisu U la aiti noh ia la ka mynsiem ha la U jong U kpa, la pdiang hun ia kane "ka jingkohnguh U khun haduh ka jingiap," bad "U Blei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ki kyrteng baroh, ba ha kata ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup" (Phil. 2:9-10). Ka jingkhot ia u briew ha kane ka khyllipmat ka long, Dem! Ngeit! Kohnguh! Ryngkang ia U laiñ! U tang shu ryngkang bran; u kynthih joit: u la lait sha shiliang na ka jingiap sha ka jingim. Ngi kren tang kat kum ka rukom briew, hynrei hangne ka don ka jingmaian kaba Kynja Blei bad kynja mynsiem kaba tang ki briew kiba la ioh mad ia ka jingsiewspah kaba da ka snam U Jisu ki lah ban shemphang. Hangne ka don ka bor bad ka jingstad U Blei kaba la buhrieh na ki khmat jong ki briew kiba dang sah ha ka pop, bad kiba shu long niam tang ha kaba shabar ha kaba iohi ki briew. Haba u briew u la ryngkang ia u laiñ, u la kylla long u briew uba kohnguh beit ia la U Kynrad kum ka blang ba la ialam noh sha ki jingpyniap. Mynta u la pdiang hun bad suk mynsiem ban bud bad kohnguh ia U Jisu Khrist Nongpynim jong u, kumba U Jisu Khrist U la kohnguh ia U Kpa jong U Uba ha bneng. Mynta u la long uba kloi ban shim bad bah ruh ia la ka diengphna wat lada ka lah ban ialam shaduh ka diengphna Kalbari. Mynta u la nang ban rwai:

Te mynta la sting ka diengphna ba ngan bah,
La jem ki jingshitom, ban riwai nga lah;
Nga kymen ka dohnud, nga suk mynsiem hi,
Ban bud ia U Jisu sha Lum Kalbari.

III. Ka diengphna jong u Khristan.

Namar ba kane ka ktah ha doh ia nga bad ia phi ki parabangeit baroh ruh, ka shitom shibun ia nga ba ngan kren ia la kaba nga sngewthuh. Namarkata, ngan pyndonkam shibun eh ia kaba ka kren ka Ktien U Blei da kaba duwai ba U Blei da la U Mynsiem Bakhuid jong U, Un ai ha ngi ka jingshemphang kaba biang,

(i) Ka diengphna jong u khristan ka dei kata kaba iasyrïim bad ka jong U Jisu Khrist. Ki diengphna kiba ngi bah ki lah ban iapher ha ki dur jong ki ka jong kiwei na kiwei pat; hynrei kawei-pa-kawei ka long hi ka diengphna; ka bym iasyrïim bad ka diengphna ka jong ki nong-Rom hyndai, hynrei bad ka jong U Jisu Khrist U Trai jong ngi. "Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un *rah ia la ka diengphna ha la ka sngi*, bad un bud ia Nga; naba uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka; hynrei uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem na ka bynta jong Nga, uta keiñ un pynim ia ka" (Louk. 9:23-25). Khmih bha ia kine ki ktien. "Rah ia la ka diengphna ha la ka Sngi"; Kaba kumei kane kaba *ha la ka sngi*? Ngan pyni nuksa da kane kaba la jia shisien ha ka hima Sohra Haba la iap u Ram Sing Syiem, dei u Bor Sing Syiem uba dei hok ban ioh ia ka longsyiem rangbah; hynrei u la kylla khristan bad ym long shuh ban pyrkhat shaphang jong u. Ki don ki niam ki rukom kiba dei ban pyndep haba thung syiem ha Sohra kiba iapyrshah ia ki jinghikai ka niam Khristan. Ki myntri ka hima Sohra ki iatylli kawei, ki da kwah eh ban thung syiem ia u Borsing Syiem; ki la leit khroh ia u ki ong, "I ehnoh tang shisngi bad ngin thung syiem ia phi." Hangta ka jubap u Borsing Syiem ka long kumne: 'Em, U Jisu Khrist Um long ka sopti ka ban phong bad ka ban law pat; wei la phong shisien ia U, la phong junom!"

(ii) Ka ktien *rah ia la ka diengphna* ka mut hi kaba sahnarphna ia ki jingkwah brai ka doh baroh, kaba kynthup lnt ia ki khmat, ki shkor, ka shyntur bad ka sniehdoh baroh shirynieng. Ngi shem kumne la thoh bad la batai ha ka Ktien U Blei.

"Te kita ki jong U Khrist, ki la sahnarphna ia ka doh bad ki jingsamkwah bad ki jingkwah jakhlia jong ka" (Gal. 5:24).

"Namarkata, to phin pyniap troiñ ia ki dkhot jong phi kiba ha ka khyndew, ka baklim, ka jingbymkhuid, ka, jingiaid shikar, ka jingkwah basniew bad ka jingkwah lalot, kaba long ka jingmane bleithaw" (Kol. 3:5)

(iii) Ha kane ka pyrthei sngi kaba mynta ki don shibun ki soh ba la pynmih da ka doh, ne ka jinglong mrad kaba hapoh u briew. U Apostol Paul u jer kyrteng ia ki kumne: "Ka baklim, ka jingbymkhuid, kaba leh nuti, ka jingmane bleithaw, ka jingaiksuid, ka jingiashun, ka jingiania, ki jingpihuiñ, ki jingbitar, ki jingiapait, ki jingiakhlad, ki jingiapaitniam, ki jingbishni, ka jingbuaid, ka jingdih kiad haw haw, bad kiba kum kita" (Gal. 5.19-21).

U Trai jong ngi U la iathuhlpa shaphang ki briew ki ban mih ban iarung jubor shapoh ka hima U Biei. Kiei kita ki briew? Khlem artatien kin dei kine ki briew jong ka doh, "Kiba don ka dur ka jingriewblei, hynrei kiba la len noh ia ka bor jong ka" (2 Tim 3:5). "Te naduh ki sngi u Ioannis u Nongpynbaptis haduh mynta la iaknieh ia ka hima ki bneng, bad kiba iaknieh ki shim ia ka da ka bor" (Math. 11:12). Shaphang ki briew kiba kum kine bad kiwei kiwei ruh, U Trai jong ngi U la iathuhlpa shuh shuh, "U Khun u briew Un phah noh ia ki angel jong U bad kin ialum na ka hima jong U ia kiei kiei baroh kiba pynthut, bad ia kita kiba leh bymman, bad kin bret ia ki ha ka lawar ding; hangta keiñ yn long kaba lynñiar bad kum dait bniat" (Math 13:41, 42)

(iv) Ka jingdawa ka diengphna ia u khristan ka long ka jinglen lade kaba mar iapyrshah bad ka jingieit lade bad ka jingring ia kiei kiei baroh sha lade.

Trai Kynrad, to peit na la kajong ka khet,

Aibor naduh mynta ia lade ban klet;
Ka jong nga ngan duh, la nga kheiñ kaba kor,
Nang sait ia nga, Jisu, ngan lieh kum ka ior.

(Kot Jingrwai 280,3)

(v) Haba ngi pule ia ka Ktien U Blei, ngi shem la iathuh ia ngi ba don ki nongshun jong ka diengphna. Kita ki long kib. iaid bad kiba im marpyrshah ia ka diengphna U Jisu Khrist. Kine kim dei tang kiba shu iaid bad im ruh tang ia lade; hynrei ki hikai ia kiwei ruh kumta.

"Namar kiba kum kita kim shakri ia U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi, hynrei ia la ka jong ka kpoh; bad da ka ktien jali jaum bad ka ktien iaroh arsap ki iashukor ia ki dohnud jong kiba lui lui"(Rom 16:18).

"Namar shibun ki iaid, shaphang kiba nga ju iathuh ha phi, bad mynta ruh nga iathuh da ka baiam kieñ, ba ki long ki nongshun jong ka diengphna U Khrist; kiba ka bakut jong ki long ka jingjot, kiba u blei jong ki long ka kpoh, bad ka burom jong ki ka ha ka jinglehraiñ jong ki, kiba iaimut brai ia kiei kiei ruh kiba ha ka khyndew" (Phil. 3:18,19).

Ka Jingpynwai

Ki soh kiba mih na ka diengphna.

A. *Na ka diengphna U Jisu Khrist.* U Trai Jisu hi U la ong, "Kumba u Moses ruh u la kyntiew ia uta u bseiñ ha ka ri khlaw, kumta ruh ka dei ba yn kyntiew ia U Khun u briew, ba uei uei ruh uba ngeit ha U, un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut" Ioan. 3 : 14, 15. (Ianujor Jingkheiñ 21 8,9). Ka don ka dor jingim kaba thymmai ha ka Diengphna Kalbari, ba uei uei baroh uba leit ban pdiang ia ka un ioh ia ka jingim kaba thymmai ha U Khrist Jisu; namar hangne ka dei ka jaka ka jingpyniasuk ia u nongpop sha U Blei. U Jisu U la aiti hun ia lade ban long ka jingkñia pyniasuk ia ka pop ka pyrthei . U Blei U la pdiang hun ia kane ka jingkohnguh hun mynsiem U Khun jong U. Kumta, u briew baroh uba leit ban pdiang hun ia kane ka jingkñia ba aiti lut U Khun jong U Blei, Un iohpdiang ia kata ka jingim, ka jingsngew bad ka bor thymmai ka jong U Jisu Khrist. Ka diengphna ka dei "Ka lad ba la khreh na bymjukut"—

Ka lad ban pynksan ia u bymman,
Ka lad i'u baiap ban ioh im,
Ka lad kaba hok i'u nongpalat,
Bad U Blei ban suk ka mynsiem. *Jingrwai 55 (2)*

B. *Na ka diengphna u khristan.* Ka jingmih kaba phylla na ka diengphna jong u khristan ka long kata ka jingim kaba iasyriim bad ka jingim U Trai Jisu—ka jingim jong ka jingieit. "Phi wat kitram ei nano nano ruh hynrei tang ia ka ban iaieit paralok hi : namar uta uba ieit ia uwei pat u la pyndep keiñ ia ka hukum. Namar kane, Men ym klim, Men ym pyniap. Men ym tuh, Men ym sakhi lamler, Men ym ikwah; lada don ruh kano kano kawei pat ka hukum, la kup kyllum ia ka ha kane ki jingong, ha kane keiñ, Men ieit ia la u paramarjan kumba ia lade. Ka jingieit kam ju trei ia kaba sniew ha la u paramarjan ; ka jingieit, namarkata, ka long ka jingpyndep ia ka hukum" (Rom. 13:8-10).

Ah diengphna kaba shan ia nga !
Ban phet na Me lei lei ngam nud;
Ka burom ha khyndew nga bret,
Bad ka mih lung napoh dewmet
Ka jingim ban ym kut :— Jingrwai 256 (4).

Ha kane ka diengphna, ka don ka umpohliew kaba jylliew kaba ym don jingkut trai, na kaba ka mih bad shlei ka jingim kaba thymmai. "Naba ngi long ka jingiwbih U Khrist ia U Blei ha kita ia kiba la pynim, bad ha kita ia kiba da jot noh...Te uei uba bit biang ia kine kiei kiei ruh!" (2 Cor. 2 : 15-16). Shisien, haba U Jisu U la kren hakhmat la ki synran shaphang kaba da eh noh ia kiba don spah ha kane ka pyrthei ba kin ioh bsut shapoh ka hima U Blei, ki synran ki la ong, "Uei te uba lah ban laitim?" Louk. 18 : 25,26). Ka jubap U Trai Jisu halor kine ki jingkylli kiba eh ka long, "Kiei kiei ruh ki bymlah bad ki briew, ki long kiba lah bad U Blei" (dkhot 27). Ban pynskhem ia kane ka]ktien, U Trai Jisu U la kular ban phah ia U Mynsiem Bakhuid, U Nongpyntngen lane U Nongsuit Nongshor U ban pynjem ia ki jingeh baroh. Khmih ki jingong ha kine ki jaka : Ioan. 14:25 26; 16:12,13.

Ngam pynwai da kaba iathuh artylli ki jingiathuhkhana:

(1) U don uwei u rangbah khristan na kawei ka shnong uba nga la tip bha shaphang jong u haba nga la leit jingiaseng Sub-District hangto. U don ka Trok kitdieng kaba heh. Man kaba long jingiaseng Presbytery lane Sub-Ditrict, ka kam jong u ka long ban leit ap ia ki nongleit jingiasena

ban kit ia ki da ka Trok jong u. Haba la wai jingiaseng u leit on ia kita ki nongleit jingiaseng sha ki shnong jong ki Haba nga wan phai na ka Sub-District jong u ha ka step. lah sngi U Trai, ngi la iashong trok lehse kumba 70 ne 80 ngut. Ynda la iahiar, la tyrwa ia u tang ba un shim bai umphniang, hynrei um treh pdiang ei ei ruh. Dei hangta, da kaba iathuhkhana bad u, nga tip ia ka rukom jingshakri jong u ia la ki parabangeit, kaba u la ju leh la bun snem, wad lada ka long ha kaba leit jingiaseng jngai 20 ne 30 mail. Ka jingieit ka trei phylla ha ka jingim ki bangeit.

(2) Ngi iatip shaphang I Tymmenbasan Dober Wanshnong ne kpa I Phlo kumba ngi shait khot ia u, uba la im bad iaid da U Mynsiem. Shisien haba u dang bat ia ka kam Sordar ka Hima Warding la don uwei u nongkitnong uba la leit poi sha ka shnong jong u, uba kyrteng u Ramsing. Hadien ba u la shong katto katne bnai, uta u Ramsing u la ioh lok ia kawei ka briew, kaba hadien ba ki la shongsuk shongsaiñ shisnem arsnem kata ka lok jong u ka la iap noh. Une u Ramsing um kwah shuh ban leit sha la shnong, u la sah kum u nongbylla nongkitnong ha kata ka shnong Nongrim. Ka la jia ba u la ioh pang—ka kynja pangmat, kaba um lah shuh ban leit bylla kitnong. Haba kumta, dei I kpa ka Phlo iba lasumar ia u. Hadien ba la ialap bad ba la pynkylla khristan ia u, I kpa ka Phlo I la bsa bad sumar sukher ia u kum la u kpa, hapdeng ka jingkrenbeiñ ka shnong ka thaw. Ka kam kaba nyngkong jong I Kpa ka Phlo man ka sngi ka long ban leit pyntong um ia u Ramsing, bad haba u wan nangno nangno u wan bah diengiap ban shetja bad syaid ding ma u. Haba la bthah ia u ba un ym thang dieng shibun, u ong, "Nga ngan im bad ka ding ngan iap bad ka ding". Ka la jia ba ka ïing u Ramsing ka la pluh bad u la lait iap tang ba u la mynsaw jur. I Kpa ka Phlo I la sumar ia u palat phra bnai haduh ba un da iap noh syndon. Ka jingsumar ka la long nadong shadong katba donkam naduh ka bam ka dih, ka jaiñ ka nep, ka pynsum pynsleh. Kane ka kam ba la leh da I kpa ka Phlo ka long tang kawei hapdeng ki bun phew tylli. Kaei kaba la pynlong ia u ban leh haduh katne ka long : "Ka jingieit U Khrist ka pynleh ia nga"

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen

II. U KHRIST HALOR KA DIENGPHNA

"Namarkata Ngan iasam bynta ha U bad ki bukhraw, bad Un iabynta ia ka jinglute bad ki bakhlaiñ; namar **U la theh noh ia la ka mynsiem haduh ka baiap,** *la ñiew ruh ia U bad ki nongryngkang; pynban U la bah ia ki pop jong ki bubun, bad U la iasaid na ka bynta ki nongryngkang"* (Isa. 53:12)

Ki ktien kiba nga don ban kren ha kane ka por ki long: "**U la theh noh ia la ka mynsiem haduh ka baiap**".

Kane ka lynnong kaba sanphew-lai jong ka Kitab Jingiathuhlpa u Isaiah ka long kaba ngi iasngewthuh lang baroh ba ka dei ka jingiathuhlpa shaphang U Jisu Khrist bad ka diengphna jong U kaba U la shah. Ka ktien *'diengphna'* ka long ka ktien kaba sngewshyrkhei ban pyrkhat. Ka dei ka dieng ba la thung ha kaba ki sahnar ia u nongleh palat aiñ na ki kti bad ki kjat bad ban iehnoh ia u ba un sdien halor kata ka diengphna ba un iap suki suki. Ki ong ba don kiba la shah sdien kumta kiba im haduh ar ne lai sngi ruh. Ka long ka rukom pynsaja kaba sngewshyrkhei tam. Kane ka rukom sahnarphna ka la ju don hapoh ka Hima Rom hyndai. Ka la don da ka aiñ ba haba da lei lei ym bit ban ai jingsaja ia u traishnong Rom da ka basahnarphna. Ka dei ban leh tang ia ki mraw bad ia ki kynja nongwei kiba thap ban shetkylla bad pynpait pynpra ia ka hima. La pyndonkam ia kane ka jait jingpynshitom tang ia ki nongkamsniew ba bymman tam kaba dei ia ki jait riewpoh. Haba la bishar ia U Jisu da u Pilat uba long u lyngskor jong ka Hima Rom, u la ai ka rai ksan ia U Jisu. Ki Jiw ki byrngem ia u Pilat ki ong, lada me pynksan ia une u briew me long u nongshun ba ialehpyrshah ia u Patsha. U Pilat u la ong, Ngan ai noh ha phi ia u Barabbas uba long u riewdakait nongpyniapbriew ba phin leh ia u katba phi mon. Ki Jiw, ki ong, Pyllait noh ia u Barabbas bad ai ha ngi ia U Jisu ba ngin leh ia U katba ngi mon. Halor ka jingbyrngem jong ki Jiw u Pilat u la ong ha ki, Haba ngan ai noh ha phi ia une U Jisu, phin leh aiu ia U? Ki la pyrta da ki sur lamwir, Sahnarphna! Sahnarphna ia U!

u Pilat u la ong, Nga sait pop ia lade hakhmat Une U bahok, to shim, to kit hi ma phi ia ka pop baroh. Ki la iapyrta lamwir pat, To ai ba ka snam jong U kan long halor jong ngi bad halor ki khun ki ksiew jong ngi! Haba ki la shim ia U ki la ring shabar ka jingbishar, hangta ki la lehbeiñ ia U da ki lad jinglehbeiñ basniew bad bapoh tam katba ki lah ban pyrkhat ki sa ialam ia U sha Lum Kalbari ban sahnarphna ia U hangta, ki da phah bah hi ha U ia ka diengphna ha kaba yn sahnar pynsdien ia U. Ka la long ka jinglehbeiñ lehkhoh kaba sha palat pud, kaba ym don thylliej briew ba lah ban iathuhkhana bad ba ka sia bad u khulom ki lah ban thoh. Ka jingsahnarphna ia U Jisu ka la long kaba kham sngewshyrkhei ban ia kano kano ka jingsahnarphna ia uno uno u dakait ha ki por ba la lah bad ym don shuh ba la leh haduh katta iano iano ha ki por kiba hadien.

Da ka jingshah sahnarphna U Jisu la kyntiew burom ia ka dor jong ka diengphna naduh bneng haduh khyndew. U Jisu Kkrist U la pynrit ia lade, U la kohnguh mon sngewbha bad U la shah ia ka jingiap halor ka diengphna ban long ka jingkñia namar ka pop u khunbynriew. U Blei U Kpa ba na bymjukut U la pdiang hun ia kane ka jingkñia aiti lut U Khun jong U, "Haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade haba U la jialong Uba kohnguh wat haduh ka jingiap, hooid ka jingiap ka diengphna keiñ. Naba kumta te U Blei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh" (Phil. 2:8,9). Kito ki paidbynriew ba la ioh sait ia ki pop jong ki ha ka snam Une U Khunlangbrot jong U Blei ki la iapyrta, "Halleluia! U Trai U Blei jong ngi, U Badonbor baroh, U la synshar. U long uba dei Uta U Khunlangbrot, ia Uba la pyniap, ban iohpdiang ia kata ka bor, bad ia ka jingkynrei spah, bad ia ka jingstad, bad ia ka jinglah, bad ia ka jingpyndonburom, bad ia ka burom, bad ia ka jingkyrkhu" (Jingpyn. 19:6 bad 5:12). Ka plan ka jong U Blei kaba na bymjukut ka long ban pynim ia u briew uba la ngam ha ka pop bad ka kordit, da ka diengphna Kalbari.

Kane ka plan jong ka jingpynim ka jong U Blei kaba da ka diengphna, ka long ba la kah ne buhrieh noh na ka khmat jong ki basian bad bastad jong kane ka pyrthei: "Namar ki jingmut jong Nga kim long kum ki jingmut jong phi, lymne ki

lynti jong phi kum ki lynti jong Nga, ong U Trai" (Isa. 55:8). U Trai Jisu hi U la ong ha kawei ka por, "Nga nguh ia Me, Ko Kpa, U Trai ka bneng bad ka khyndew, ba Me la buhrieh ia kine kiei kiei ruh na ki bastad bad ki basian, bad ba Me la pynpaw ia ki ha ki khunlung" (Math. 11:25).

Halor kane ka sobjekt shaphang ka diengphna, u Apostol Paul u ong, "Ngi ngi ialap ia U Khrist ba la sahnarphna, ha ki Jiw te ka jingjynthut, bad ha ki Grik ka jingibieit; hynrei ha kita ia kiba la khot, ki Jiw bad ki Grik ruh, ngi ialap ia U Khrist Uba ka bor U Blei. bad ka jingstad U Blei" (1 Kor. 1:23,24). Ka ktien Jiw hangne ka mut ia ki riew batniam Blei, kiba dawa ia lade ba ki long ki khun U Blei tang namar ba la kha ia ki na u Abraham ne hapoh ka balang; ka ktien Grik pat ka thew ia kito ki briew jong ka pyrthei kiba shaniah halor la ki nia bad ki jingsaid stad jong ki. Halor kane ka jingiohi ba ka pyrthei ka long kaba dap da ki briew kiba kum kine, u Nongiathuhlpa Isaiah u ud sngewsynei sat ha la ka mynsiem shaphang la ki jingialap jong u ba kin ym hap ha ka khyndew kaba sboh: naduh ki riewbatniam Blei haduh ki riewstad pyrthei kin kyntait. Dei namar kane ka daw ba u Isaiah u ud:

"Uei ba la ngeit ia ka jingpynbna jong ngi? Bad hano la pynpaw ia ka ksangti U Trai?"(Isa. 53:1).

"La banbeiñ ia U pynban U la pynrit ia lade bad Um shym la ang la ka shyntur; kum i khunlangbrot ba la ialam sha ka jingpyniap, bad kum ka langbrot kaba sngap jar hakhmat ki nongotshñiuh jong ka; shisha Um shym ang la ka shyntur."

"Da ka babanbeiñ bad ka jingbishar la shim noh ia U; te shaphang ka jingim jong U, uei ba la pyrkhat ba la ot noh ia U na ka ri ki baim? Namar ka ryngkang u paidlang jong nga la shoh ia U" (Isaiah 53:1, 3, 7 bad 8).

I. Une Uba shah shitom bad shah iap U ktah haduh katno ia ka dohnud U Blei Bahok bad Bakhuid tam eh?

Da kaba ngi shu pyrkhat, ngim lah kot ka bor jingshemphang jong ngi ban bishar bad rai haduh katno U Blei Uba U Kpa, Uba long U Bahok bad U Bakhuid tam naduh haduh, U sngew shaphang ka jingshah ka jong U Khun Baieit jong

U halor ka diengphna. Ngi lah tang ban shu iohi byrngut byrnget na kaei ba la pynpaw ha ka Ktien Bakhuid jong U.

Ka jingiap ka la long kaba kordor tam eh: U Blei U Kpa U la ong shaphang jong U, "Hakhmih, U shakri jong Nga ia Uba Nga la jied; U Baieit jong Nga ha Uba ka mynsiem jong Nga ka sngewbha eh: Ngan buh ia U Mynsiem jong Nga ha U, bad Un pynbna ia ka jingbishar ha ki Jentil" (Math. 12:18). Arsien kane ka ktien ka la wan na bneng, ha ka por ba la pynbaptis ia U bad ha ka por ka Jingkylla dur jong U, "Une U long U Khun jong Nga Uba ieit ha Uba Nga sngewbha eh, to phin sngew ia U". U Blei Uba U Kpa, "U la pynphong pansngiat ia U da ka burom bad ka jingpyndonburom, U la buh ia U halor ki kam ki kti jong U, bad U la pyndem ia kiei kiei baroh hapoh ki kjat jong U" (Heb. 2: 7,8).

(*b*) *U la long U Bakhuid jong U Blei.* Ia Uba kat Une, U Blei U Kpa "Um shym la iehnoh ia ka mynsiem jong U ha ka jaka bymiohi (Hades); lymne Um shym la shah ia U Bakhuid jong U ban shem ia ka bapyut" (Ki Kam. 2:31). U Isaiah ha ka jingithuhpaw jong u, u iohi ia ki Angel Seraph ba ki da iapyrta uwei ia uwei ha khmat Une U Khunlangbrot jong U Blei haba U shong halor ka khet jong U, "Te uwei U la pyrta ha uwei pat, bad U la ong, U Bakhuid, U Bakhuid, U Bakhuid, U Trai ki paid: ka khyndew baroh ka dap da ka burom jong U" (Isa. 6·3).

(*k*) *U la long U Khun jong U Blei ba la pyndonburom.* Ha ka por ba U Jisu Khrist Un iathuh ha la ki synran ba ka dei ia U ban shah shitom bad shah iap na ka bynta ka pop jong ka pyrthei, U la sngewkhia ka mynsiem haduh katta katta, ba ngi pule ha ka Ktien U Blei kumne: "U Jisu U la iathuh te ha ki, U da ong, Kata ka por ka la jia ba yn pyndonburom ia U Khun u breiw....Mynta ka mynsiem jong Nga ka la khih khuslai; te kaei Ngan ong? Ko Kpa to pyllait ia Nga na kane ka por! Hynrei na ka bynta kane Nga la wan khnang ha kane ka por. Ko Kpa to pyndonburom ia la ka kyrteng! Ynda kumta la wan ka ktien na bneng, Nga la pyndonburom te, bad Ngan iai pyndonburom ia ka pat" (Ioan. 12:23,27,28).

U la long U Babhabriew tam bad U Bakordor tam. "U Baieit jong Nga U long Uba lieh bad Uba saw kyrang, Uba

kongsan tam hapdeng ki shiphew hajar." U long "U Tiew Kulab ka Sharon bad U Tiew Lili ka pynthor" (Jingrwai u Sol. 5:10 bad 2:1). Une U dei Uta "Ia Uba U Blei U la pynlong U Trai bad U Khrist ia Une Ujuh U Jisu ia Uba la sahnarphna" (Ki Kam. 2:36).

(*e*) "*U long U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai*, Uba tang ma U hi Uba don ka jingbymiap, Uba shong ha ka jingshai bym lah kot; ia Uba ym don briew uba la iohi, lane ba lah ban iohi" (1Tim. 6:16). U Apostol Ioannis, ha ka jingithuhpaw jong u, u la iohi, "ba u don halor ka jaiñkup, bad halor ka lbong jong u, ka kvrteng ba la thoh, U SYIEM KI SYIEM BAD U TRAI KI TRAI" (Jingpyn. 19:16).

II. Une Uba shah shitom bad Uba la shah iap U ktah kumno ia ki briew?

"Um don dur lymne jingitynnat: te haba ngi iohi ia U ym don ka jingbhabriew ba ngin ibha ia U"

"U la long ba la ibeiñ, bad ba la kyntait da ki briew: u briew ki jingsngewsih bad uba tip ia ka khuslai: bad kum Uba ki briew ki ju buhrieh ia la ka khmat na U la ibeiñ ia U, te ngim shym la ñiew ia U"(Isa. 53:2,3)

(*a*) "*Um don dur lymne jingitynnat.*"

Khmih bad bud bha ia ka jingim jong U. U la long Uba khlem tip ïing tip sem: U leit U wan, U iaid U ieng, U shong U sah, U bam U dih, kumno ym don ba tip; U thiah U dem hangno katba lap katba shem. Um iadei dur bad ki parabriew baroh. Um iadei jinglong bad ka rukom im bad rukom shonglang sahlang jong ki briew baroh. Haba U iakynduh bad ki nongialam niam kiba dei ki rangbah niam bad rangbah dorbar ha kajuh ka por, U kren ia ki da ki ktien tohmet "Kordit ia phi ki Nongthoh bad ki Pharisi kiba arsap." U la kren kumne hadub khatlai sien ha kawei ka jingkren jong U, haba kine ki rangbah ki don markhmat. (khmih Math 23:13-33). Haba U iakynduh bad ki samla kiba kwah ban iabud lem bad U, ka sur kren jong U ka long ha ka rukom pynngiah shoiñ ia ki: "To khie leit, die noh katba me don, ai ruh ha ki baduk, te men ioh ka jingkynshew ha bneng: te, ale, da rah ia la ka diengphna, to bud ruh ia Nga" (Mark. 10: 21). Haba U la phai sha ki paid-

bah kiba la leit ban bud khmih ia U U la ong, "Ka long kham jem ia ka ut ban bsut lyngba ka thliew u thyrnia, ban ia kaba u riewspah un rung hapoh ka hima U Blei" (Math. 19:24). Kiwei kiwei pat ki ktien ba U la kren hapdeng u paidbah ki la long kum kine:—

"Wat kynshew ki spah ia lade ha ka khyndew ha kaba ka bam ka khñiang bad ka sarang, bad sha kaba ki nongtuh ki pynpei, ki tuh ruh" (Math. 6:19).

"Lada uno uno ruh u wan ha Nga bad u bym isih ia la u kpa bad ia la ka kmie, bad ia la ka tnga, bad ia la ki khun, bad ia la ki hynmen hynbew ruh, shynrang bad kynthei, hooid, bad ia la ka jong ka jingim ruh, um lah ban long u synran jong Nga" (Louk. 14;26,27)

"To bsut lyngba ia ka khyrdop bakhim; naba ka kylluid ka khyrdop, kaba jlan ruh ka lynti kaba lam sha ka ban jot; bun ruh kiba iabsut na kata. Hynrei Ah, kaba khim kata ka khyrdop; Ah, kaba wit ruh kata ka lynti kaba lam sha ka ban im! Ah ki long khyndiat ruh kiba shem ia kata" (Math. 7: 13,14).

Naba kumta, U la long ba la dei ban da pyrkhat arsien laisien shuwa ban pyniajan ia lade bad U.

(*b*) "*Um don ka jingibhabriew ba ngin ibha ia* U". U la long Uba dap tang ka sngewsih bad ka khuslai lynter. Kam don jingshai he jingiphuh iphieng ha ka khmat jong U. Um don jaiñkup jaiñphong ban kylla riam na kawei ka por sha kawei ka por: Une Ujuh shi Ujuh. Um don hapdeng kino kino ki parasamla ne parabriew ban iashongkai pynmyrngia por, ne iaiaid sngewbha sha lum sha wah, ne iabam iadih sngewbha ha kaba iakhawai sngewbha parajok parajor ha ïing ne ha hotel ne hangno hangno. Um don lok don jor ban ialeh sngewbha la ha kaba kumno kumno ka rukom. Um don ïing dulan ïing paki ba Un shong Un sah kaba suk kaba biang; ki miet ki sngi jong U, U pynlut ha lum ha wah bad ha ïing ki briew kat kiba khot ia U. Ban peit ha U, ban iohi ia ka khmat kaba sngewbha hapdeng ki parabriew ka long kaba ñiar eh katta katta. Kiba ha ïing ha sem ki khot ia U U *lamwir* namar um tip ïing tip sem; ki lok ki jor kiba kham jan ia U ki khot ia U, *Uba shongksuid* namar ym iadei ka ktien ka thylliej ban iakren bad U; bad ki 'riew ieit níam ki khot ia U *u nongpop, u lok jong ki nongpop*, namar U ju khot ieit ia ki.

(*k*) *"U long ba la ibein bad ba la kyntait da ki briew"*. U la wan khnang nyngkong na ka bynta la ki para jait Jiw, hynrei U la shah kyntait beiñ ha ki. Ki nongsynshar balang bad ki nongsynshar hima ki la ibeiñ ia U. Haba kim lah pynsngap jar ia U ki la wad lad ban pynshitom ia U haduh ba ha kaba khatduh ki la ioh ban pyniap noh syndon ia U. U paidbah paidbhur haba ki la iohi ia ki kam phylla jong U ki la iarisa ki la iaduhoi ki ong, "Hosanna!" hynrei ha kawei pat ka khyllipmat haba kim sngewiahap jingmut shuh bad U, ki la iapyrta, "Sahnarphna ia U!"

Ha ka khmat jong ki briew, ia Uba kum Une u briew ka la dei ban ai ia U sha ka basahnarphna. Ym don lynti ban leh da kawei pat. Dei namar kane ka daw, la leit kem ia U mynmiet kum ia u nongtuh haba u don hapoh khlaw ban leit duwai bad la ki jong ki synran jong U. La ialam ia U sha ka jingbishar ha ka por shiteng synñia. La pyndep ia ki appil baroh sha u Pilat nangta sha u Herod Syiem, nangta pat sha u Pilat ban ai ia ka rai khatduh ha ka por kynjat shai. Ki paidbah Jiw ryngkat bad ki shipai Rom ki la lehbeiñ, shohbeiñ, bynthiew bad kren ki ktien krenbeiñ katba ki don ha la ka mynsiem ha ka lynti ba ki ialam ban sahnarphna ia U ha kata kajuh hi ka sngi. Ki la buh halor jong U ia ka pansngiat shiah ki da pynbah artad ia ka dieng-phna ha kaba yn sa sahnar ia U. Haba la sahnarphna ia U la wan ialam arngut kiwei pat ki dakait ban sahnarphna lang bad U ha kajuh ka por.

Ka jingkylli hangne ka mih : balei ki la leh ia U haduh katne? Ka jubap ka long, "La pynmong ia une namar ki jingryngkang jong ngi, la pynlwet ia U namar ki jingleh bym-hok jong ngi: ka jingpynshitom ka jingsuk jong ngi ka la long halor jong U, bad da ki jingjngem snam jong U la pynkhiah ia ngi" (Isa. 53:5).

Ka la dei kata ba la iathuh ia ngi ba ha kata ka por ba la sahnarphna ia U Trai jong ngi, ka pyrda jong ka Templ kaba pyniakhlad ia ka jaka kyntang bad ka jaka kyntang tam ka la shu kad arliang naduh jrong haduh tbian, ka khyndew ka la khynñiuh kum ba la pynkhih da u jumai, bad ka sngi ka la dum kum mynmiet naduh ka por shiteng sngi haduh kum-ba lai baje janmiet. Dei hamar kata ka por, ba u rangbah shispah uba pahara ia ki shipai ban sahnar ia U Jisu, u la

pyrta da ka ktien bajam: "Shisha! Une U la long U Khun U Blei!"

Ka Appil

Balei ka la jia haduh katne ia Uta U Khun ba la kha marwei jong U Blei?

La iathuh ia ngi da u Isaiah Nongiathuhlpa jong U Blei ba kane baroh ka la jia namar ban 'bah ia ki jingkhuslai jong ngi,' ban 'kit ia ki jingsngewsih jong ngi,' ban 'pynkhiah ia ki jingryngkang hukum bad ki jingleh bymhok jong ngi'. Da ka ba shah katne, 'U la bah ia ka pop jong ki babun. bad U la iasaid na ka bynta ki nongryngkang'.

(a) Ko paralok baieit, nga ieng hangne mynta ban iathuh ia phi da kaba sngews hem ba U Jisu Khrist U la shah ia ka jingiap triem jong ka diengphna na ka bynta ki pop jong nga bad jong phi La sahnar in U ban pyllait ia phi bad ia nga na ki kynjri ka pop bad u Soitan. U la iap paitdohnud na ka bynta kan pynkoit ia nga bad ia phi na ka jingpang ba la pynjngem snam da ka pop. La ichnoh nein ia U da baroh ban pun lynti ia nga bad ia phi ban poi sha ka iingshongneh ha bneng ban long ryngkat lem bad U junom junom.

(b) Mynta nga phai sha phi ki paralok kiba la phaidien noh na ka lynti jong ka diengphna U Jisu Khrist. Phim pat shym la mad ia ka bor jong ka diengphna? Hooid, ka bor bah ka jong U Trai U Nongpynim jong ngi Uba la trei ban pyllait im ia ngi na ka jingkhum ka pop bad u Soitan?

Ngi iathuhkhana ha kine ki por shaphang ki briew kiba shun ia ka niam khristan. Kiei kita? Ym dei ki khristan hi? Khmih mynta ia kine ki jingong jong ka Ktien U Blei: (a) U Apostol Paul u iathuh u ong, Shibun ki iaid, shaphang kiba nga ju iathuh ha phi, bad mynta ruh nga iathuh da ka baiam keiñ, ba ki long ki nongshun jong ka diengphna U Khrist, kiba ka bakut jong ki long ka jingjot, kiba U Blei jong ki long ka kpoh, bad ka burom jong ki long ha ka jinglehraiñ jong ki, kiba iai mutbrai ia kiei kiei ruh kiba ha ka khyndew" (Phil. 3: 18,19). (b) "Shaphang kita kiba la pynshai shisien bad ba ioh mad ia ka jingai kaba kynja bneng, bad ba la pynlong ki nongioh bynta na U Mynsiem Bakhuid, bad ba la ioh mad ia ka ktien ba bha U Blei, bad'ia ki bor ka pyrthei ka ban

sa wan, bad hadien kata ba ki la hap noh, ka long ka bymlah ban pynthymmai pat ia ki sha ka jingkylla ka bamut, haba la sahnarphna da ki hi ia U Khun U Blei, bad la pynlehraiñ pyrshah ia U" (Heb.6 4-6). Kine ki dei kita kiba u Apostol u khot ha kiwei pat ki jaka: kiba len noh ia ka jingshisha bad ia U Khrist, kiba don ia ka dur jinglongriewblei hynrei ki len noh ia ka bor jong ka.

(k) Nga phai sha phi baroh ki parabangeit baieit, to ngin buh ha pyrshah ki khmat jong ngi, ba ka kam ba la buh halor jong ngi ka long ban peit shaphrang sha la U Kynrad ba la sahnarphna Uba la khot ia ngi ban long ki jingshai jong kane ka pyrthei. Ka jaka ha kaba ngi don ka long ka jaka kaba donburom tam, wat la ka i mynta ba ka long kaba eh bad kaba shitom. Ngin iai kynmaw ba U Trai Nongpynim jong ngi U khot ia ngi ba haba ngi la bud ia U ngin bah la ka diengphna. Ka lynti sha bneng ka dei tang da ka diengphna. Ka niam Khristan ka dei ka niam jong ka diengphna.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

III. KA JINGSHAH SHITOM BAD KA JING SHAHIAP U KHRIST HALOR KA DIENGPHNA.

"To ioh ia kane ka jingmut ha phi, kaba la long ruh ha *U Khrist Jisu : Uba haba U long ha ka dur U Blei, Um shym la ñiew eh ban long marryngkat bad U Blei, hynrei U la pynsuda ia lade, U da shim ia ka dur mraw, haba U la jia long ha ka jingsyriim ki briew. Te haba la shem ia U ha ka rukom kum U briew, U la lehrit ia lade, haba U la jialong Uba kahnguh wat haduh ka jingiap, hooid ka jingiap ka dieugphna keiñ. Naba kumta te U Blei U la kyntiew eh ia U bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh"* (*Phil. 2 : 5-9*)

Ha kane ka sngi ngi iawan lang ban kynmaw ia U Jisu Khrist Uba la wan ban shahiap halor ka diengphna na ka bynta jong ngi ki nongpop.

Ka jingkylli kaba mih hakhmat jong ngi ka long ban tip Uei U long Une U Jisu Khrist? Ngan pyrshang ban jubap ia kune ka jingkylli na ki artylli ki liang : Kawei na ka liang U Blei bad kawei pat na ka liang jong u briew.

Na ka liang ka jong U Blei : U long U Khun ba la kha marwei jong U, U Baieit tam bad ba thepmynsiem jong U, U Bakordor tam jong U, U Badonburom tam jong U, U long Uba hakhlieh tam halor ki kyrteng baroh ba la ai ha bneng bad ha ka khyndew, U da long tang ma U ka jingkmen bah ka dohnud jong U.

Na ka liang ka jong u briew kane ka yyrthei: (a) U long U bymdon dur jingitynnat ei ei ruh haba peit bad bishar ia U. U long kumba ong U Nongiathuhlpa Isaiah. "Um don dur lymne jingitynnat: te haba ngi iohi ia U, ym don ka jingbhabriew ba ngin ibha ia U. U la long ba la ibeiñ bad ba la kyntait da ki briew : U briew ki jingsngewsih, bad Uba tip ia ka khuslai : bad kum Uba ki briew ki ju buhrieh ia la ka khmat na U, la ibeiñ ia U, te ngim shym la ñiew ia U" (Isa. 53: 2, 3).

U Blei U Kpa, ha ka jingieit bah ba bymjukut jong U ia u khunbynriew ba la ngam ha ka pop bad ka jingkordlt sat, U la aiti noh ia Une U Khun Baieit eh bad Bakordor tam jong U ban wan shah ha kane ka pyrthei ia ka jingiap halor ka dicngphna ban long ka jingkñia namar ka pop. Ka Ktien U Blei ka iathuh ia ngi ba "U Blei Um shym la bynnud wat ia la U Khun jong U hi, hynrei U la aiti noh ia U na ka bynta jong ngi baroh" (Rom 8: 32). Haba ngi shim na ka liang ka jingpyrkhat briew jong ngi, kane ka jingleh U Blei ka long ka bymshongnia; ka palat ia ka jing-shemphang jong ngi. Ba U Bahok, U Bakhuid, U Bajanai, U Bapyllun khlem pop bad khlem thohbria naduh khlieh haduh kjat Un shahshitom bad shahiap na ka bynta u nong-pop uba pohjait tam, uba la leh pyrshah ia la ka jingim, ia ka jingim la ki parabriew bad ia U Blei Uba la thaw bad Uba la buh bynriew ia u ha kane ka pyrthei, ka long kaba ngi ki briew ngim lah kot shuh ka jingsngewthuh. Ka Ktien U Blei ka iathuh shuh shuh ia ngi ba ka la jia haduh katta ia Une U Khun jong U Blei "La Um shym la leh jubor, lymne ym shym la shem ia ka buit phon ha ka shyntur jong U" (Isa. 53: 9).

Ban pyrkhat shaphang U Blei U Kpa ba Un leh haduh katne ia la U Khun ba la kha marwei, ka long kaba maian eh ha ka jingpyrkhat jong ngi. Ba Une U Khun ba la kha marwei jong U Blei Un treh ban shah ia kaba kat kane ka sat, kane ruh ka long kaba sngewphylla eh ha ki shkor jong ngi; ngim lah kot pyrkhat shuh. Kam long kaba sngew-shonghok shuh hakhmat ka pyrthei.

Balei ka la long haduh katne? Ngim nang ban ai jubap ia kane ka jingkylli. Ngi lah ban jubap tang ia kaba ka Ktien U Blei ka iathuh ia ngi: "Naba U Biei U la ieit katta katta ia ka pyrthei katba U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei, ba Uei Uei ruh Uba ngeit ha U, un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan. 3: 16). Shaphang U Jisu Khrist pat la iathuh ia ngi kumne : "U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi Uba la aiti noh ia lade namar ki pop jong ngi, ba Un ioh pyllait noh ia ngi na kane ka pyrthei ba sniew kaba mynta, ***katba kum ka mon U Blei bad U kpa jong ngi***" (Gal. 1: 3, 4). "U Jisu Khrist U Nongpynim jong ngi Uba la aiti noh ia lade na ka bynta

jong ngi, ba Un ioh siewspah noh ia ngi na ka jingbymhok baroh, bad ba Un pynkhuid ha lade hi ia u paidlang ban long ka bynta kynti jong U hi" (Tit. 2: 13, 14). Ka sngewphylla shisha ha ki shkor jong ngi; hynrei ka long ka jingshisha kaba bymjukut ba u briew um lah ban pynim ia lade, um lah ban siewspah hi ia lade da lade, namarkata ka mut hi ba u la dei tang ba un shu duh ei noh ia lade, lane da kiwei pat ki ktien, u la dei ban shu iap ei. Nalor kata, ka long ka bymlah ban siewspah ia u briew uba la ngop ha ka pop da ka snam ki mrad kum ka jong u syiar, ne ka paro, ne u sniang ne u blang, ne wat u masi kyrtong. Dei namar kane ka daw ba U Blei U la thaw da la ka jong ka lad ban aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei jong U na ka bynta jong ngi ki briew. Kane ka long kaba phylla eh ka khubor Khristan.

Haba ngi wan ban kynmaw burom ia ka jingiap jong U Trai jong ngi. la buh ha ngi da ka dak kaba ngi khot ka Sakramen Bakhuid jong ka Jingkhawai U Trai. Haba ngi pyndep ia kane ngi pyndonkam ia U Kpu bad ia ka Waiñ. U Trai jong ngi hi U la batai shaphang ba u Kpu u thew ia ka met jong U bad ka Wain pat ka thew ia ka snam jong U. Kumba U Jisu Khrist U la ju pyndonkam da ki pharshi na kiei kiei kiba ngi lah ban iohi ha ka babatai pynshai ia kiei kiei kiba kynja mynsiem, hangne ruh ka kaba rakhe ia ka Sakramen Ka Jingkhawai U Trai, Um shym kren tang da ka ktien. U la leh da ka kam, U da pyni da ka nuksa: TO LFH KUMNE !

Ka donkam ia ngi ba ngin rung kham jylliew ban wad ia ka jingmut U Jisu aiu U mut haba U ong ia kine ki ktien: shaphang u Kpu U ong, Une u long ka met jong Nga; shaphang ka wa ñ pat U ong, Kane ka long ka snam jong Nga. Shisien U Jisu U la kren ia kine ki ktien, "Shisha shisha Nga ong ha phi, lymda phi bam ia ka doh jong U Khun u briew bad ba phi dih ia ka snam jong U phim don ka jingim ha lade. Uno Une ruh uba bam ia ka doh jong Nga bad ba dih ia ka snam jong Nga, u don ka jingim bymjukut; bad Nga Ngan pynmihpat ia u ha ka sngi kaba khatduh. Naba ka doh jong Nga ka long da shisha ka jingbam, bad ka snam jong Nga ka long da shisha ka jingdih. Jar uba bam ia ka doh jong Nga bad ba dih ia ka snam

jong Nga u iaisah ha Nga bad Nga ha U" (Ioan. 6: 53: 56). Da kine ki ktien U Jisu ngi sngewthuh ba u kpu uba ngi bam uba thew ia ka doh jong U, ka mut ia ka jingim doh jong U, ne, ka jingim ha kaba kynja doh jong U mynhaba U dang don ha kane ka pyrthei. Ka waiñ kaba ngi dih pat ka thew ia ka jingim kaba shapoh kaba ha ka mynsiem jong U. Namarkata, haba U ong, "to bam ia kane ka doh jong Nga," U thew ba ngin ktha ia kata ka rukom im doh jong U ba kata kan kylla doh kylla snam ha ngi: ngin shim keiñ ia kata ka rukom im jong U kaba ha ka doh ban long ym tang kum ka nuksa ba ngin shu bud, hynrei ba kan da kylla long ka tynrai jinglong kaba hapoh jong ngi Kumjuh ruh haba U ong, "To dih ia ka snam jong Nga", U thew ba ngin kjit na kata ka mynsiem jong U kaba U la pynpaw ha ki jingiadei jong U bad ngi ki briew, bangeit bad bymngeit. Jam kham jylliew shuh shuh, U Kpu uba long ka jingim doh jong U ka thew ia ka rukom jingim jong U ba U la aiti lut khoit ia lade na ka bynta jong ngi ki briew. Ka jingim doh jong U kaba U la pynpaw ha kane ka pyrthei ka kdew ha ngi ba U la im da kaba klet noh khoit ia lade na ka bynta jong ngi ki briew, hooid, da kaba iap noh ia ka met jong U na ka bynta ban pynlong im ia ngi haba ngi im ka jingim doh ha kane ka pyrthei. Haba ngi phai pat sha ka Waiñ kabn long ka jingim kaba kynja mynsiem, ngi shem ba ka dei kata ka mynsiem jong ka jingieit kaba ha U ia ngi ki nongpop, U da pjiar lut ia la ka snam na ka bynta ba ngin dih bad ba ngin im. Kane ka snam U Jisu ka dei ka tynrai jingim jong U kaba long ka JINGIEIT.

Parabangeit baieit, haba ngi wan sha ka Sakramen ka Jingkhawai U Trai, ngi wan ban iaioh bynta na katá ká jingim doh ka jong U Trai jong ngi kaba long ka jingklet noh ia lade na ka bynta ka jingbha jong kiwei; ka long ruh ka jingiaioh bynta na kata ka jingim kaba kynja mynsiem jong U kaba long ka jingieit ia ki parabngeit bad ia la ki bashun bad babishni ia ngi. Ai ba kane ka jinglong kan rung hapoh jong ngi: Ba ka jingim bad ka jinglong U Khrist kan long ha ngi, kumba U Trai jong ngi U la ong hi, "Nga ha phi, phi ha Nga." Hangne, ngi sngewthuh shai da ka jingngeit kaba sngewskhem bha, ba ngi long da shisha ki nongiohpateng jong U Khrist Jisu, ha kaba shahshitom

lem bad U bad kaba ioh burom ruh lem bad U, kumba U Apostol Paul u ong, "Uta U Mynsiem hi keiñ U iaphla shai ryngkat bad ka mynsiem jong ngi, ba ngi long ki khun U Blei ; kumta lada ngi long ki khun, ngi long ki nongioh pateng ruh; ki nongioh pateng U Blei keiñ bnd ki nongiaioh pateng lem bad U Khrist de; lada shisha ngi iaishahshitom lem bad U, yn ioh pyndonburom lem ia ngi ruh bad U" (Rom 8: 16, 17),

Ale mynta ngin iakhmih aiu u Apostol Paul u ong ha ka Shithi jong u sha ka Balang ha Philipi.

"To ioh ia kane ka jingmut ha phi, kaba la long ruh ha U Khrist Jisu: Uba haba U long ha ka dur U Blei, Um shym la ñiew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei, hynrei U la pynsuda ia lade, U da shim ia ka dur mraw, haba U la jialong ha ka jingsyrĩim ki briew; te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade, haba U la jia long U bakohnguh wat haduh ka jingiap, hooid, ka jingiap ka diengphna keiñ" (Phil. 2: 5-8)

Hangne ngi shem la ong ha ki ktien ki bashai kdar ba U Khrist U la pynrit khop ia lade, U da shim ia ka dur ne ka kyrdan mraw, ha ka jingkohnguh pyndem lut khoit ia lade ha ka mon U Kpa jong U Uba ha bneng. Dei haba la shem ia U Uba kohnguh lut ia ka mon U Kpa jong U, ba la kyntiew ia U shajrong da kaba pynlong ia ka kyrteng jong U halor ki kyrteng baroh, haduh ba ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup hapoh ki slajat jong U.

Ko parabangeit baieit, ale mynta shajan ka mieij jong U Trai. Une U don hangne, U dang iai pyrta haduh mynta, "Wan keiñ .. shahshkor biang biang ia Nga, bad bam ia kata ka babha, to ka mynsiem jong phi kan pynsngewbha ia lade ruh ha ka bakhleiñ. Pyndem la ka shkor, to wan ruh ha Nga; to sngew, te ka mynsiem jong phi kan sa im: bad ngan pynlong bad phi ka jutnng bymjukut, ki jingisynei ba skhem jong u Dabid keiñ" (Isa. 55: 2, 3). Kam biang tang ba ngin shu duwai kyrpad "Ah Trai, Ah Trai". Ki Ktien jong U ki long kiba shai kdar, "ym u briew baroh uba ong, Ah Trai, Ah Trai, u ban ioh leit hapoh ka hima ki bneng; hynrei uta keiñ uba leh ia ka mon U Kpa jong Nga Uba ha bneng" (Math. 7:21). Ka lynti ia ngi ban poi sha bneng, sha ka burom, sha ka jaka kaba ha khlieh ka dei lyngba ka

them jong ka jingsngewrit, kata kaba long ka lynti jong ka diengphna—tang kata kaba long kaba iadei bad ka ai- ne hukum jong U Blei.

Ha kaba leh ia kane, U Trai Jisu U ong, "To phin leh ia kane ia ka ban kynmaw ia Nga". Ngi la iawan ban leh ia ka, da kaba kohnguh ia U. Ha kaba leh ia ka, ka jingkular jong ngi ha la marwei marwei ka long kumba ong u riewblei hyndai, "Hakhmih, nga la wan, ha ka jingkhylliap ka Kitab la thoh shaphang jong nga. Nga sngewbha ban leh ia ka mon jong Me, Ah U Blei jong nga; bad ka hukum jong Me ka don ha ka dohnud jong nga" (Salm 40: 7, 8).

Ngi la wan ban phetiap na ka pyrthei bad ki jingkhuslai jong ka. Ngi la wan ban phetiap na kata ka jingbitar ka ban sa lap. Kum ki khun ki jong U Blei ngi la iawan mynta ban rakhe kynmaw sngewieit bad sngewnguh ia ka jingiap U Trai jong ngi halor ka diengphna. Kumne ka ong ka Ktien U Blel : "*U Jisu Uba U Trai, ha kata ka miet ha kaba la die noh ia U, U la shim ia u Kpu ; bad haba U la lah nguh, U la kdiah, bad U la ong, To shim phi, to bam ; une u long ka met jong Nga, ia kaba la pynkheiñ na ka bynta jong phi; to leh ia kane ia ka ban kynmaw ia Nga. Kumjuh ruh ia ka khuri, hadien ka babamja miet, U da ong, Kane ka Khuri ka jong ka jutang bathymmai da ka snam jong Nga : ia kane to leh phi. katno katno sien ruh ba phi dih ia ka ban kynmaw ia Nga. Namar katno katno sien ruh ba phi iabam ia une u Kpu, bad phi iadih ia kane ka khuri, phi pynpaw ia ka jingiap U Trai, tad ynda Un wan. Naba kumta uno uno ruh uba bam ia une u Kpu. Iane u dih ia kane ka Khuri U Trai, khlem burom keiñ, un long u barem na kajong kata ka met bad ka snam U Trai. Hynrei to ai ba u briew un ïit ia lade: te ynda kumta to ai ba un bam na uta u kpu, bad un dih na kata ka khuri*" (I Kor. 11: 22-27):

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

IV U NONGPYNIM BASHAHSHITOM

"Un iohi ia ka jingtrei shitom ka mynsiem jong U, bad yn pynhun: da la ka jingtip u shakri jong Nga un pynksan ia ki babun; bad Un bah ia ki jingbymhok jong ki" (Isa. 53:11).

Ka Lynnong 53 jong ka Kitab u Isaiah ka long kaba la iathuh kham bniah eh shaphang ka jingshahshitom bad ka jingshahiap U Jisu Khrist. La kren ia ki ktien jong kane ka jingiathuhlpa la kumba 800 snem mynshuwa. Katto katne tylli ki jingshisha ba la iathuhlpa shaphang ka jingshahshitom bad ka jingshahiap jong U ki long kine:- (1) "U la theh noh ia la ka mynsiem haduh ka baiap" *(dkhot 12)*. Ha ka Testament Bathymmai la thoh kumne, "Nga Nga long U Nongaplangbrot u babha; uta U Nongaplangbrot U babha U aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki langbrot ..Kumta U Kpa U ithuh ia Nga, bad Nga ithuh ia Uta U Kpa, Nga aiti noh ruh ia la ka jingim na ka bynta kita ki langbrot..... Namar kane keiñ Uta U Kpa U icit ia Nga, naba Nga aiti noh ia la ka jingim, ba Ngan ioh shim pat ia ka. Ym don uba shim ia ka na Nga, hynrei Nga aiti noh ia ka na lade hi: Nga donbor ban aiti noh ia ka, bad Nga donbor ban shim pat ia ka (Ioan 10:11, 15,17, 18). (2) "U la long ba la ibeiñ, bad ba la kyntait da ki briew" *(dkhot 3)*: La thoh kumne shaphang jong U ha ka Testament Bathymmai, "Mynkata te ki la don uwei u koidi uba sniew eh ka nam, ia uba ki khot u Barabbas; namarkata, haba ki la ialang, u Pilat u la ong ha ki, phi mon ba ngan pyllait iano ha phi ia u Barabbas, ne ia U Jisu ia uba ki khot U Khrist? Hynrei kita ki rangbah lyngdoh bad kita ki tymmenbasan ki la pynkohnguh ia ki paidhah ba kin pan ia u Barabbas, hynrei ba kin pyniap ia U Jisu Uta u lyngskor te u da iathuh u la ong ha ki, phi mon ba ngan pyllait ha phi iano na kine arngut? Kita ki la ong, ia u Barabbas!" (Math. 17 :16,17,20,21,). (3) "U la long u briew ki jingsngewsih bad Uba tip ia ka khuslai" *(dkhot 3)*. Ha ka Testament Bathymmai la thoh kumne sha-

phang jong U, "Ynda kumta U Jisu U la wan bad ki sha ka jaka ba ki khot Gethsemane, bad U ong ha ki synran, to iashong hangne, katba ngan da leit hangtai ban duwai. Te haba U la shim lem bad U ia u Petros bad ia ki arngut ki khun u Sebedi, U la sdang ban sngewsih bad ban sngewkyndit he. Haba kumta U la ong ha ki, ka mynsiem jong Nga ka sngew pisa eh kat ban sa iap" (Math. 16:36-38). (4) "La pynmong ia Une namar ki jingryngkang jong ngi, la pynlwet ia U namar ki jingleh bymhok jong ngi; bad da ki jingjngem snam jong U la pynkhiah ia ngi" (*dkhot 5*). Ha ka Testament Bathymmai ngi shem la thoh, ' Ynda kumta, ki shipai jong uta u lyngskor ki la ialam noh ia U Jisu ha ka ïingbah u lyngskor, bad ki la ialum ha u baroh shikynhun. Te haba ki la loit noh ia ki jaiñ jong U, ki la pynkup ki jaiñ saw ha u. Bad haba ki la thaiñ ia ka pansngiat da ki shiah, ki la pynphong halor ka khlieh jong U, bad ki la buh u dieng ha ka kti kamon jong U, bad haba ki la dem khohsiew ha khmat jong U, ki la pyrthuh beiñ ia U, ki ia ong, Khublei, U Syiem ki Jiw! Bad haba ki la bynthiw ha U, ki la shim ia uta u dieng bad ki la shoh ia ka khlieh jong U" (Math 27.27-30). (5) "La ban beiñ ia U, pynban u la pynrit ia lade bad Um shym la ang la ka shyntur; kum i khun langbrot ba la ialam sha ka jingpyniap, bad kum ka langbrot kaba sngap jar nakhmat ki nongotshñiuh jong ka; shisha Um shym ang la ka shyntur" (*dkhot 7*). Ha ka Testamen Bathymmai ngi shem la thoh, "Te kumta ki la iashim noh ia U Jisu Te da kaba U bah hi ia la ka diengphna U la leit noh sha kata ka jaka ba la khot Maloikhlieh, ia kaba ia khot ha ka Hebru Golgotha; hangta ki la iasahnarphna ia U, bad ia arngut kiwei pat lem bad U. uwei sha kawei ka krung uwei sha kawei ka krung, bad ia U Jisu hapdeng" (Ioan. 19 : 16-18). (6) "Da kaba ban beiñ bad ka jingbishar la shim noh ia U... Bad ki la pynlong ia ka jingtep jong U lem bad ki bymman, lem bad u bariewspah ruh ha ka jingiap jong U" (*dkhot 8, 9*). Ha ka Testament Bathymmai ngi shem la thoh kumne: "Ynda kumta ki la iashim ia ka met jong U Jisu, bad ki la iasop spaiñ ia ka ha ki jaiñ linen bani lem bad kita ki jingiwbih, kumba long ka rukom jong ki Jiw haba tep. Te ha kata ka jaka ha kaba la

sahnarphna ia U la don ka kper, bad ha kata ka kper ka jingtep thymmai ha kaba ym pat shym la buh iano iano ruh; hangta te, namar kata ka sngi pynkhreh jong ki Jiw, naba kata ka jingtep ka don hajan, ki la iabuh ia U Jisu" (Ioan. 19:40:42). (7) "Pynban U Taai U la mon ban pynlwet ia U; u la pynkhuslai ia U; haba Men pynlong ia ka mynsiem jong U ka jingainguh namar ka pop" (*dkhot 10*). Ha ka Testament Bathymmai pat ngi shem U Jisu U la ong kumne shaphang ia lade: "Nga Nga long U Nongaplangbrot Uba bha; Uta U Nongaplangbrot uba bha U aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki langbrot" (Ioan. 10:11). "Haba U la shim pat ruh ia ki khadar ngut, u la sdang ban iathuh ha ki ia kiei kiei ki ban sa jia ha U. Naba hakhmih, ngi ialeit kiew sha Jerusalem, te ia U Khun u briew yn sa aiti noh ha ki rangbah lyngdoh bad ha ki nongthoh; bad kin pynrem ia U ia ka ban iap, bad kin ai noh ruh ia U ha ki Jentil: Ki te kin leh beiñ ia U bad kin bynthiew ia u, bad kin sympat ia U, bad kin pyniap noh ia U; hynrei ha kaba lai sngi Un mihpat" (Mark. 10:32-34).

Haba ngi pule shaphang ka history U Jisu Khrist mynhaba U dang don ha kane ka pyrthei, ngi shem ba U la shah shitom wat haduh ka jingiap, namar ka jingieit bad ka jingsngewlem ia u briew uba la ngat ha ka jingriam ka pop bad u Soitan. "Naba U Khun u briew U la wan ban pynim ia kaba la jot" (Math. 18:11). Ki don shibun ki jingkren ha ka Ktien U Blei kiba pyni ba U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei namar ba U ieit eh ia u briew. "Kumba u Kpa U ithuh ia Nga, bad Nga Nga ithuh ia Uta u Kpa, Nga aiti noh ruh ia la ka jingim na ka bynta kita ki langbrot" (Ioan. 10:15). "Haba U Jisu U la tip ba kata ka por jong U ka la jia, ba Un leit noh na kane ka pyrthei sha U Kpa, haba U la ieit ia la ki jong kiba don ha ka pyrthei, U **la ieit ia ki haduh ka bakut**" (Ioan. 13:1). "Kumba U Kpa U ieit ia Nga kumta Nga ruh Nga la ieit ia phi; to phin iaineh ha kata ka jingieit ka jong Nga" (Ioan- 15:9). Ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei bad ka jingshah jong U kum ka jingkñia namar ka pop, kam kit dor ei ei ruh khlem kane ka jingieit jong U—ka jingieit ka bymdon jingthew ia ka lynter bad ka pyngkiang, ia ka jingjrong bad jingjylliew jong ka. Ba U

Khun jong U Blei Un shahiap ka long kaba palat ia ka jingsngewthuh bad ka jingshemphang u briew. Dei namar kane ka jingkhraw bad ka jingjylliew ka jingieit jong U ia u nongnop, ki nongshun iong U, haba kim kot jingpyrkhat shuh ki la shu kren tang da ki ktien beiñ bad ki ktien bieit suda: "U Khrist ba la sahnarphna (U long) ha ki Jiw te ka jingjynthut bad ha ki Grik ka jingibieit" (1 Kor. 1:23). Ha khmih U Khun jong U Blei U shahiap!.

Ki jingiathuhkhana kiba dei shaphang ka jingiap jong U ki la long kiba shai haduh katta katta, ba ym don jingartatien shuh ba ngin kren wohdong shaphang jong ki:

(1) Ki kot ki sla ha ka iing bishar u rangbah lyngdoh bad ha iing kashari jong u Governor Pilat ki long kiba shai haduh katta katta, ba ka la don shisha kaba kum kane ka jingjia ia U Jisu, ba ym lah shuh ban randien lane artatien shaphang jong ka. Ki don ki daw kam sniew pyrshah ia U, ki jubab jong U halor kita ki daw jingmudui pyrshah bad la don ruh ki rai kiba shai bad ba skhem shaphang kaba aiti noh ia U ha ki kti ki nongshun jong U ba kin sahnarphna ia U.

(2) Ki jingiia ba la jia ha kata ka shisngi ki la long ha ka por jong ka jingkhawai niam ki Jiw ha Jerusalem, ha kaba u paidbah traishnong bad na kiwei kiwei ki ri bad ki hima kiba ha kita ki por, ki la ialum lang bad ki la tip bad ki la iohsngew bad ki la iohi ruh ia baroh kaba la jia ia Uta U Jisu U Nong Nasaret. Ki khubor shaphang ka jingshah sahnarphna ia U Jisu ki la her sted kum ka leilieh naduh Jerusalem haduh Aphika bad haduh Rom.

(3) Ka jingpynshitom lehbeiñ ia U Jisu ha kata ka sngi bad ka jingpynsdien ia U halor kata ka diengphna kaba slem slem baroh shisngi, ki la iatrei lang ba baroh ka shnong ka thaw, u nongwei nongar kin tip bad iathuhkhana tang shaphang kane ka jingjia ba sngewshyrkhei ha kata ka sien jong ka Jingkhawai Niam ka Jinglait.

(4) Hamar ka por ba Une u nongshah sahnarphna U la dkut mynsiem ki la jia ki jingphylla ki bakhraw—Ka sngi ka la kylla dum bad ka khyndew ka la khynñiuh ha ka khyllipmat ba U Trai Nongthaw jong ki U la shah ia ka sat kaba kat kane. Ha ka templ, la shu kad arliang kata ka jing ka

jong ka, kaba pynkhlad ia ka jaka kyntang bad ka jaka kyntang tam.

(5) Ka la jia ruh ba la pyndep ia kita ki jingiathuhlpa ba la kren shaphang jong U naduh bun spah snem mynshuwa: "U sumar ia ki syhieng jong U baroh; kawei na ki ym shym la pynkheiñ" (Salm. 34:20). Haba ia kiwei ki nongshah sahnarphna, la donkam ban da pynkheiñ ia ki kti ki kjat jong ki khnang ba kin iap kloi, hynrei ia Une U Jisu ym shym ktah ei ei wat ia kawei ka shyieng.

Balei ka la jia ka jingshahshitom kaba haduh katne? Na kane ka jingiathuhkhana u Isaiah ngi ioh ka jubab ha ki kynt en kiba kum kine: (a) La pynmong ia Une na mar ki jingryngkang bad ki jingleh bymhok jong ngi (*dkhot 5*). (b) Ka long ka mon jong U Blei Uba U Kpa ban pynlong ia ka mynsiem jong U ka jingaiungnh namar ka pop (*dkhot 10*). (k) Ka jingmih na kane ka jingshah shitom bad ka jingshahiap jong U ka la long ka jingpynbsan ia kiba bun da kaba U bah noh ia ki pop jong ki halor la ka jong ka met (*dkhot 11, 12*). Ki don ki jingeh kiba khraw ia ngi ki briew ban shemphang lut ia ka bor jong ka jingiap U Jisu Khrist kaba trei ha ngi ki briew. Ka ktien U Blei ka la pynbna ia ka, ka la ktah ia ngi ha ki por ki por, u Apostol Poul u ia thuh ia ngi ba na ka liang jong kito ki bym pat shym la ioh mad ia ka bor jong ka ki la iohi ia kane ba ka long tang ka jingngeit bieit ba sngewjli ban sngap (1 Kor. 1;23).

Na ka bynta jong ngi kiba la ngeit bad kiba la pdiang ia U Jisu Khrist, ka jingshah shitom bad ka jingshahiap jong U ha ka jaka ban pynbna ka long ka jingtlot ha ka liang jong U ka long pynban ka bor ban pynshisha ia ka jinglong Blei jong U. Bud ia U Jisu haduh ka bakut ka jingshah jong U halor ka diengphna, aiu ka la jia? 'Te haba u rangbah shispah bad kita kiba bad u, kiba ia ap ia U Jisu, ki la iohi ia ka jingkhynñiuh ka khyndew, bad ia kiei kiei ruh kiba la long, ki la shep ieng shikatdei eh, ki ia ong, Shisha Une U la long U khun U Blei" (Math. 27:54). Wat une u rangbah Jentil uba long u nongshun ia U Jisu Khrist, haba u la khmih it bad u la bishar bha nadong shadong shaphang jong U, naduh ïngbah u Pilat haduh lum Kalbari, um lah tyngkai shuh ia la ka jingiatiplem, u la 'phla shisyndon u da ong

shaphahg jong U ba U long U khun U Blei. Ym tang kine ki shipai Jentil hynrei kiwei kiwei ruh ki paidbah, kynthup ia ki Jiw bad ki Jentil "kiba la iawan lang ban khmih ia kane, haba ki la iohi ia kiei kiei ruh ia kiba la leh, da kaba thab ia la ki shadem, ki la leit phai noh" (Louk. 23:48). Ngin ia ong sa kumno shuh haba kito ki nongkrenbeiñ bad ki nonglehbeiñ hi kiba don markhmat, haba ki la iohi ia kaba kumno ba la leh halor Une U Jisu, da kaba pait ki dohnud ki la leit phai noh sha la ing. Hangno uta u Soitan u don ha kane ka por? Mynshuwa, hangto ha Ri Khlaw, u la pyrshang laisien laiwat ban pynbakla ia ka jingthmu U Jisu ban pyndep ia ka mission jong U ha kane ka pyrthei. Ha baroh laitylli ki jingpynshoi U la shah jop. Ngi shem pat ha ka por ba U dang ialeit kiew sha Jerusalem ban shah ha ka kti ki rangbah lyngdoh bad ki tymmenbasan ki Jiw, u Soitan u la pyrshang biang lyngba u Apostol Petros, ban khang ia U ba Un ym leh ia kaba kum kata. Ngi kynmaw ba U Trai Jisu U la kynteit ia u Petros U da ong, "Khie leit shadien jong Nga, me u Soitan! me long u maw jynthut ia Nga? Naba mem ñiew ia kiei kiei ki jong U Blei, hynrei ia kiei kiei ki ong ki briew" (Math.16:23). Hangne ruh u Soitan u la shah jop. U Soitan u la bud ia U Jisu shaduh kper Getsemane. Hangta, u la sei lut ia la ka bor ka buit baroh; u la ther ia ki 'nam khatduh jong u halor U Jisu kiba kum u phria. Hangta U Jisu "U la sdang ban sngewsih bad ban sngewkordit eh. Haba kumta U la ong ha ki, ka mynsiem jong Nga ka sngewpisa eh kat ban sa iap" (Math. 26: 37 38). Ha ka khim khait, U Jisu U la duwai ha U kpa jong U, "Ko kpa jong Nga. Iada don lad, ai ba kane ka khuri kan ioh lait noh na Nga, Pynban ym kumba mon ma Nga hynrei tang kumba Me mon" (Math. 26 : 39). Haduh hangne ruh u Soitan um pat shym la keiñ noh, u la bud ia U Jisu wat haduh ka diengphna. Imat hangta halor ka diengphna, u Soitan u la wan tap ia kata ka jaka Maloi Khlieh da la ka jong ka tdem dujok kaba dum bad kaba iong kat ban pynlong ia U Jisu ban pyrta bad ban ong, "U Kpa jong Nga, U Kpa jong Nga, balei Me la iehnoh ia nga!" Dei ha ka khyllipmat kaba khatduh U Jisu U la pyrta "Ko Kpa, ha ki kti jong Me Nga aiti noh ia la ka mynsiem!" Dei hangne hakhmat ka diengphna u Soitan u la

rem jynduh bad u la kynriah noh shajngai. Dei naduh kane ka khyllipmat ba ka diengphna ka la sdang ban treikam ban ring ia ki briew sha U Jisu Khrist. U Trai Jisu kum U Kapten jong ngi U la ieng ha khmat ban ialam ia ngi.

"Ah hangto ha u dieng ba ieng,
La sahnarphna i'U Syiem Byneng,
Namar ki pop jong nga,
La jop noh phar ia u byseiñ,
La khongdongjat U Khrist la kheiñ;
U Jisu Khrist U lah" —Jingrwai 56 (3).

Ha ka jingshahshitom bad ka jingshahiap U Jisu Khrist ngi iohi ia ka lynti bad ka aiñ Blei kaba naduh bymjukut ka long ba ka jingpynim kaba shisha bad kaba janai ka long da ka jingshahshitom bad wat da ka jingiap na ka bynta kiwei pat. U Jisu Khrist U ong, "Ym don uba don ka jingieit kaba kham khraw ia kane, ba uwei u aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki lok jong u" (Ioan. 15:13). U Jisu Khrist kum u Nongpynim ki briew U la pynshisha ia la ka jingieit ia ngi ki briew da kaba U la shah sngewbha ia ka jingshahshitom bad wat ia ka jingiap hi. Kane ka ialam jingmut ia ngi ba ki ktien jong ngi kiba ngi ong ba ngi ieit ia la ki paramarjan, ki long kiba thala thaleiñ haba ngim kloi satia ban shah shitom na ka bynta jong ki. U Apostol Paul u ong, "Bad la nga sam ia kiei kiei baroh kat kiba don ki jong nga ban bsa ia ki baduk, bad la nga aiti ia la ka met ban thang, haba ngam don ka jingieit, ngam myntoi ei ei ruh em" (1 Kor. 13 : 3) Kum ki khun ki jong U Blei, haba ngi ioh ka lad ban shakri ia la ki paramynsiem ryngkat bad ki jingshahshitom, ngi donhok ban shadkmen ha la ki mynsiem ba haba ngi shakri ia la ki parabriew da ka jingieit ngi shakri bad pyndonburom ia U Blei. U Trai Jisu hi U la kren shynna da ki ktien kiba kum kine: "Namar Nga la thngan, te phi la ai ha Nga ban bam; Nga la sliang te phi la ai dih ia Nga; Nga la long nongwei, te phi la khot ia Nga...... ynda kumta kiba hok kin iathuh ha U, kin ong, Ko Trai, mynno ba ngi la iohi ba Me thngan, bad ngi la ai bam? Lane ba Me la sliang bad ngi la ai dih......Uta U Syiem te Un iathuh bad Un ong ha ki, shisha Nga ong ha phi, Ha kaba phi la leh ia ka ha uwei u barit tam na kine ki para jong Nga, phi la leh keiñ

ha Nga"(Math. 25: 34.40)

Hakhmih! U Nongpynim ki briew Uba long U Nongpynim baieit eh jong ngi! U la shahshitom bad U la shahiap na ka bynta jong ngi wat naduh ka por shuwa ba ngin tip bad ithuh ia U. "Ha kane ka long ka jingieit, ym naba ngi la ieit ma ngi ia U Blei, hynrei naba U la ieit ma U ia ngi. bad ba U la phah ia la U Khun ban long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi" (1 Ioan. 4:10). Khlem ka jingshahshitom bad ka jingshahiap ym don jingpynim ia ngi ki briew. Kane ka long ka Aiñ Blei kaba naduh bymjukut. U Trai Jisu. ha ka jinghikai jong U U la ban jur shaphang kane ka jingshisha; "Shisha, shisha Nga ong ha phi, lymda iwei i symbai kew i da hap ha ka khyndew, bad ba i iap, ita i iaisah marwei; hynrei lada i iap, i sei noh bun soh" (Ioan. I2 : 24). Ka don kawei ka jait sim kabaki khot ha ka ktien Phareng ka *Pelican* kaba ju bsa pynkdangia la ki khun haba ki dang rit da kaba sei ia la ka snam da la ka shyntur bad ka thep hapoh ka shyntur iong kita ki khun ba ap jingbam na ka. Lada ngi wan sha ki briew bad ki mrad sawkjat baroh, haba dang kha ki khun jong ki sha kane ka pyrthei, ki pynkdang ia la ki khun da la ka buiñ. Ka long kumta ia ka jingim briew jong ngi ha kane ka pyrthei. Haba iashem ia ki jingeh bad jingjynjar kiba ha ka khim khait, ki don bun ki jingiathuhkhana bad ki jingjia ba ki kmie ki kloi ban aiti noh ia la ka jingim na ka bynta la ki khun: iwei i kmie i duwai ia U Blei i ong, Ah Blei pynsah ia ka jingim ine i khun bad shim pli noh ia nga.

Kane ka pyrthei ka dap da ki jingjia kiba shoh nıynsiem haba ngi iohsngew shaphang ki briew kiba aiti noh ia la ka jingim sha ka jingshahshitom bad ka jingiap na ka bynta ka jingieit ia la ki param ynsiem kiba don ha ki lynti ka jingiap, La kynthup hangne ia ki Missionary da ki spah bad ki hajar kiba la iehnoh ia la ki ling ki sem ban leit ialap ia ka Gospel sha ki ri badum bad badap jingma, ki bymkhmihlynti ban poi biang sha la ling lasem ba ki la mih. Ong u Apostol Paul: "Nga ñiew ia kiei kiei baroh ba ki long ka jingduh na ka bynta ka jingbha kor tam jong ka jingtip ia U Khrist Jisu Uba U Trai jong nga na ka bynta jong U nga la duh noh ia kiei kiei baroh, bad nga ñiew synrum ia ki, khnang ba ngan ioh ia U Khrist" (Phil. 3 : 8).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen

V LA PYNDEP.

"Te mynba U Jisu U la shim ia kata ka bajew, U la ong, La pyndep: bad haba U la noh lyngngeh ia la ka khlieh, U la aiti noh ia la ka mynsiem" (*Ioan. 19: 30*).

"Bad U la ong ha nga, La pyndep. Nga long ma Nga U Alpha bad U Omega, U basdang bad U bakut. Ha uta uba sliang Ngan ai ei na ka jong kata ka pukri ka um ka jingim" (*Jingpynpaw. 21 6*)

Balei ba ngi ioh Sakramen ha ka Sngi Easter kaba long ka sngi Jingmihpat jong U Trai jong ngi? Ka Sngi Easter ka dei ka Sngi ka bakhraw ia ngi ki bangeit, ba ngin kynmaw ia ka jingjop thiaw ka jong U Trai jong ngi halor ka jingiap. U Trai Jisu, ha kata miet ka bakhatduh shuwa ka jingshah-shitom bad ka jingiap ha ka kti ki nongpop, U la rakhe ia kata ka Jingkhawai U Trai kaba nyngkong bad la ki jong ki synran jong U: hangta U la ong ha ki, Katno katno sien ba phi leh ia ka, to leh ia ka ban kynmaw ia Nga. Ka long kaba sngewdei eh ba haba ngi pynlong ia ka jingiaseng kynmaw burom ia la U Trai ha ka Sngi Easter kaba shisien shisnem, ngi kynmaw burom ia U da kaba ngi pyndep ia ka jingrakhe niam jong ka Jingkhawai U Trai. Ki don ki balang kiba pynlong Jingkhawai U Trai man ka Sngi Jingmihpat ha ka Sngi U Trai, katba ki don kiwei pat kiba pyndep ia kane shisien man u bnai. Ha ka jingpyniaid Presbyterian jong ngi ngim lah ban leh ia kane na ka bynta ka jingduna nongsha-rai jong ngi. Hynrei haba ngi ioh ka lad, ka long kaba bha bad kaba dei ba ngin pynlong ia ka jingkynmaw burom ia ka Sngi Mihpat U Trai jong ngi shisien shisnem da ka Jing-khawai U Trai Bakyrpang. U John Calvin, uba la seng nyngkong ia ka Balang Protestant Geneva, u la leh bad u la hikai kumta ia ki balang baroh kiba hapoh ka jingsynshar jong u. Ki don santylli ki lingmane bad sanngut ki Pastor tang hapoh nongbah Geneva hi ha ki sngi jong u.

To mynta ngin phai sha ki ktien "La pyndep" ba la kren da U Trai jong ngi nalor ka diengphua shuwa ba un aiti noh ia la ka mynsiem sha la Ujong U Kpa jong U Uba ha bneng.

Ngi shem sa shisien ia kine ki ktien, "La pyndep", ba la kren da U Trai jong ngi na bymjukut ha kata ka sngi kaba khatduh hadien ba la shim bishar bad ba la ai ia ka rai kaba khatduh ia kito ki bahok ki ban leit sha bneng bad ia ki bymhok ki ban leit sha dujok ding.

Ha kane ka por ngan ialam ia ka jingmut jong phi sha kata ka ktien "La pyndep", kaba U Trai jong ngi U la kren halor ka diengphna Ka jingiadei kam U Jisu kum u briew bad ki briew ka la kut ha ka diengphna. Haduh ka diengphna, U la im, U la kren, U la leh bad u la shah kum u briew Uba nadong shadong; hynrei naduh ka por jong ka diengphna, hadien ba U la aiti noh ia la ka mynsiem sha la U Kpa jong U Uba ha bneng, U im bad U trei ia ka kam ha ka jingiadei jong U bad ngi ki briew ha ka rukom kaba da kumwei pat. Haba U dang don ha kane ka pyrthei U la kren kumne ha la kijong ki synran jong U, "Nga Nga iathuh ia ka bashisha ha phi, ka myntoi ia phi ba Nga Nga leit noh"; nangta shuh shuh U la ong, "Ngam iehnoh khunswet ia phi; Ngan wan pat ha phi". Ki ktien kiba shisha bad kiba iaineh jong U ki im, ki sah bad ki iai treikam haduh kane ka sngi: "Hakhmih, Nga long ryngkat bad phi haduh ka bawai noh kane ka pyrthei". Da ki ktien bad ki jingmut ba kynja briew jong ngi, ngi lah ban kren shaphang U Jisu Khrist Uba na bymjukut sha bymjukut ha ki lai rukom ne lai syrtap: Kawei, ka jingim jong U kaba na bymjukut shaduh ka jingwan long briew jong U sha kane ka pyrthei; ka baar ka long naduh ka jingkha ia U ha ka shnong Bethlehem haduh ka jingiap jong U halor ka diengphna: bad ka balai ka long, naduh ka sngi jingmihpat jong U shaduh ki bymjukut. Kane ka ktien "La pyndep" jong U kaba halor ka diengphna ka long ka ktien kaba pynkut ia ka jingim jong U kaba ha ka doh; ka la kut: la pyndep ia kata ka jingthmu ka jong U Blei kaba na bymjukut na ka bynta jong U. U Jisu, shisien U la ong, "Ka jingbam jong Nga long ba ngan ioh leh ia ka mon ka jong Uta Uba la phah ia Nga, bad ba Ngan ioh pyndep ia ka kam jong U" (Ioan. 4: 34).

Ngi lah ban kylli: Kaei kata ka kam ba la pyndep halor ka diengphna? Ka jubab ia kane ka jingkylli ka don jingiadei bad U Blei Uba U Kpa, ka don ka jingiadei bad U Trai Jisu

kum U nongpyndep, bad ka don ruh ka jingiadei bad ngi ki briew.

Ha ka jingiadei bad U Blei U Kpa. Hangne halor ka diengphna la pyndep ia kata ka jingkhmihlynti kmang ka jong U Blei ia ka'a ka jingpyllait im ia U nongpop. Katba kum ka Aiñ bad ka Hukum Blei kaba na bymjukut, u briew u dei ban ioh ia ka bainong hok na ka bynta ki kam baroh ba u la leh ha kane ka khyndew Na ka liang ka jong U Blei la shem ba u briew baroh u la leh pop bad u la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei. U Blei U la thaw ka lad ba u briew un ioh jingim da ka baphah ia la Ujong U Khun ba la kha marwei ban wan shah kum ka jingkñia ka baim na ka bynta ban ai jingksan ia u nongpop "Naba U Blei U la ieit katta katta ia ka pyrthei katba U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei, ba uei uei ruh uba ngeit ha U, un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan. 3: 16). Ki ktien jong ka jingiathuhlypa kiba iadei bad kane ki long ha kane ka rukom, "To kynmaw ia kine kiei kiei, ko Jakob; bad ko Israel, naba me long u shakri jong Nga: Nga la thaw ia me; me long u shakri jong Nga: Ko Israel, Nga Ngan ym klet ia me. Nga la pyndam noh ia ki jingpalat jong me, kiba kum u lyoh barben, bad ia ki pop jong me, kiba kum u lyoh: to phai sha Nga; namar Nga la siewspah ia me. To rwai, ko phi ki bneng, namar U Trai U la leh ia kane, to risa ko phi ki ñiamra; to rwai jam ko phi ki lum, ko ka khlaw bad u dieng baroh uba ha ka: namar U Trai U la siewspah ia u Jakob, bad Un pyndonburam ia lade ha Israel" (Isa. 44: 21-23). U Jisu Khrist U la ong shisien ha kato ka kynthei Samaria, kaba long lehse ka Jentil: "Phi iamane Blei kat kum la kaba phim tip; ngi iamane Blei kat kum ia kaba ngi tip; *naba ka jingpynim ka long na ki Jiw*" (*Ioan. 4:22*). "Hynrei ha ki sngi kiba khatduh kan long, ba ia u lum ka ïing U Trai yn pynskhem halor ka khlieh ki lum, bad yn pynkyntiew ia ka ha khlieh ki lum rit; bad ki paidbah kin iatuid noh ha u. Bad bun ki iaitbynriew kin ialeit bad kin iaong, Ale, te ngin ialeit kiew sha u lum U Trai, bad ha ka ïing jong U Blei u Jakob; te Un hikai ia ngi ia ki lad jong U, bad ngin iaiaid ha ki lynti jong U; naba na ka Seion kan mih noh ka hukum, bad ka ktien U Trai na Jerusalem" (Mik. 4: 1,2).

Kine baroh ki la urlong kumba U Blei naduh bymjukut U la thmu. U Jisu Khrist U la pyrta nalor ka diengphna, "La pyndep". Haba la pyndep ia ka, U Blei U Kpa U la hun.

"La shem ka lynti jingmap,
Ha U Khun, ha U Khun,
Ka lynti lait ka jingiap,
Ha U Khun.
Ka hukum ka ioh burom,
Na kaba U shah shitom,
La hun U Kypa junom,
Ha U Khun, ha U Khun;
Kan nguh ka Seion junom,
Ia U Khun (Jingrwai 201:1)

Ha ka jingiadei bad U Blei U Khun. Halor ka diengphna, la pyndep janai ia kata ka jingkohnguh pyndem lut jong U Blei U Khun ha ka mon jong U Kpa jong U Uba ha bneng. u Apostol u thoh kumne ha ka shithi jong u sha ki Hebru, "Naba kumta haba U wan sha kane ka pyrthei, U ong, Ia ka jingkñia bad ia ka jingainguh Mem shym la mon, hynrei ia ka met Me la khreh ia Nga; ia ki jingainguh thang bad ia ki jingkñia namar ka pop Mem shym la sngewbha. Ynda kumta Nga la ong: Hakhmih Nga la wan, ha ka jingkhylliap ia ka kitab la thoh shaphang jong Nga ia ka ban leh, Ah Blei, ia ka mon jong Me" (Heb. 10: 5-7). U Trai Jisu U la iathuh kumne shaphang ka jingthmu ka jingwan jong U sha kane ka pyrthei: "U Jisu U ong ha ki, ka jingbam jong Nga long ba Ngan ioh leh ia ka mon jong Uta Uba la phah ia Nga, bad ba Ngan ioh pyndep ia ka kam jong U" (Ioan. 4: 34). Sa shisien U ong, "Nga Ngam lah ban leh ei ei ruh em na lade hi; kumba Nga iohsngew Nga bishar; bad kata ka jingbishar jong Nga ka long ka bahok; naba Ngam wad ia ka mon ka jong Nga hi, hynrei ia ka mon U Kpa Uba la phah ia Nga" (Ioan. 5: 30). Sa shisien pat U ong, "Namar kane ka long ka mon U Kpa jong Nga, ba u briew baroh uba iohi ia U Khun bad Uba ngeit ha U un ioh ka jingim bymjukut, bad ba Ngan ioh pynmihpat ia U ha ka sngi ka bakhatduh" (Ioan. 6: 40). Kine ki ktien baroh ki kdew shai ia ka jingthmu ka jingwan U Jisu Khrist sha

kane ka pyrthei: ka long ban pyndep janai ia ka mon U Kpa jong U Uba ha bneng da kaba shah kum ka jingkñia na ka bynta ka pop u khunbynriew, ban pyllait im ia u bad haduh ka bapynmihpat ia u na ki baiap. Ia kane, U Jisu U la pyndep halor ka diengphna. La ngi lah ban ong ba U Jisu U la shah ia ka jingshitom jong ka diengphna baroh shilynter ka jingim jong U ha kane ka pyrthei, ki jingshah jong U baroh ki la kut ha ka diengphna. La pyndep lut nadong shadong ia kaba la thmu da ka jingwan long briew jong U sha kane ka pyrthei. Ha kata ka janmied shuwa ba Un leit lyngba Gethsemane sha ka diengphna Kalbari U la duwai bad U la ong ha la U Kpa jong U Uba ha bneng, "Nga Nga la pyndonburom ia Me ha ka pyrthei; Nga la pyndep ia kata ka kam ia kaba Me la ai ha Nga ba Ngan leh" (Ioan. 17: 4).

Ha ka jingiadei bad ngi ki briew. Ha ka diengphna la pyndep janai ia kata ka jingkñia ainguh namar ka pop da U Khun jong U Blei. "Ngi baroh kum ki langbrot ngi la sakma; ngi la phai noh uwei uwei sha la ka lynti; te U Trai U la buh halor jong U ia ka jingbymhok jong ngi baroh. La ban beiñ ia U, pynban U la pynrit ia lade bad Um shym la ang la ka shyntur; kum i khun langbrot ba la ialam sha ka jingpyniap, bad kum ka langbrot kaba sngap jar hakhmat ki nongotshñiuh jong ka; shisha, Um shym la ang la ka shyntur" (Isa. 53: 6,7). Ha ka banyngkong eh ba u Ioannis Nongpynbaptis u la iohi ia U Jisu, u la ong, "Hakhmih, U Khunlangbrot jong U Blei, Uba kit noh ia ka pop ka jong ka pyrthei" (Ioan. 1: 29). U Jisu hi U la kren shaphang ia lade: "Kumba U Kpa U ithuh ia Nga, bad Nga Nga ithuh ia Uta U Kpa, Nga aiti noh ruh ia la ka jingim na ka bynta ki langbrot" (Ioan. 10: 10). Hadien ba U la pyndep ia kata ka jingkñia ia lade ha Lum Kalbari, u nongthoh ia ka Shithi sha ki Hebru u la ong, "Une U Lyngdoh bymjukut la U la long U Khun ruh, U la nang ia ka jingkohnguh na kiei kiei ruh ia kiba U la shah; bad haba la pynbit janai ia U, U la jialong U nongpynlong ka jingpynim bymjukut ia kita baroh kiba kohnguh ia U" (Heb. 6: 9). Shuh shuh u la ong, "Une, U la lah ainguh tang kawei ka jingkñia namar ki pop junom, U la shong ha ka kti kamon U Blei; naduh mynta U da khmihlynti tadynda yn ioh buh ia ki nongshun jong U ka

jingiuhkjat ia ki kjat jong U. Namar da kawei ka jingainguh U la pynjanai ha la ka rta ia kita ia kiba la pynkhuid" (Heb. 10: 12-14).

Ha ka jingshah jong U Jisu Khrist halor ka diengphna, la pynhun ia U Blei U Kpa: U la pdiang hun ia ka jingkohnguh U Khun baieit jong U. U Khun ruh U la pyndem heit ia la ka mon ban dih ia kata ka khuri kthang U Kpa jong U haduh ban da lut khoit, U da leh ia ka da la ka mon sngewbha khlem jingpynbor mano mano. U Blei U Kpa U la hun, U Blei U Khun U la pyndep, u nongpop u la lait, jar kat uba pdiang bad ngeit ha kane ka jingkñia bah ba la leh na ka bynta jong u.

Haduh katno ka mut ia nga bad ia phi da kane ka JINGPYNDEP ka jong U Jisu Khrist ia kata ka HUKUM Blei ba la buh na ka bynta ka jingpynim ia u nongpop? Hato, ka la kut katta ka jingiadei jong U bad ngi ki briew haba la pyndep ia kata ka jingkñia namar ka pop? Haba la dep kumta ka kam kaba U la wan khnang sha kane ka pyrthei ban leh, ka la kut katta? Ka la dei ia U ba Un leit noh sha kata ka jaka sha bymjukut na kaba U la wan sha kane ka pyrthei?

Em, kam long kumta! Na ka bynta U Jisu hi, ka jingiap jong U halor ka diengphna ka long tang ka jingpyndkut noh ia kata ka jingim jong U ha kane ka pyrthei kaba ha ka doh ba Un ioh phong noh da kata kawei pat ka met jong ka jingbymiap kaba bymjukut. Ki ktien kiba khatduh jong U shuwa ba un kiew noh sha bneng ki long, "Hakhmih ruh Nga Nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi, haduh ka bawai noh ka pyrthei" (Math. 28: 20). Katto katne por shuwa ba Un shah ia kata ka jingiap jong ka diengphna, U Jisu Khrist U la pyntngen ia la ki synran kumne haba U la iathuhlypa ha ki shaphang la ka jingshahiap halor ka diengphna bad ka jingleit noh jong U sha bymjukut: "Nga Nga la mih noh na Uta U Kpa, bad Nga la wan sha ka pyrthei; pat Nga iehnoh ia kata ka pyrthei, bad Nga leit sha Uta U Kpa" (Ioan. 16: 28). Pat U ong, "Ngam iehnoh khunswet ia phi; Ngan wan pat ha phi" (Ioan. 14: 18). U la iathuh pynskhem shaphang kata ka jingleit noh jong U "Hynrei Nga Ngan iathuh ia ka bashisha ha phi, ba ka myntoi ia phi ba Nga Ngan leit noh: namar lada Nga Ngam leit noh, Uta U Nongpyntngen

Un ym wan ha phi; hynrei lada Nga leit noh, Ngan phah ia U ha phi" (Ioan. 16: 7). Shaphang Une U Mynsiem Bakhuid Nongpyntngen U ong, "Hynrei ynda U la wan ma U, U Mynsiem ka Jingshisha keiñ, Un ialam ia phi sha ka jingshisha baroh; namar Un ym kren na lade, hynrei ia kiei kiei ruh katba Un iohsngew Un kren, bad Un pynpaw ha phi ia kiei kiei ki ban sa wan. Un pyndonburom ia Nga, naba Un shim na ka jong Nga, bad Un pynpaw ha phi" (Ioan. 16: 13, 14).

Ki long ki ktien kiba phylla eh ba U Jisu U la iathuh shaphang ka jingleit noh jong U sha la U Kpa bad ha kajuh ka por Un long ryngkat bad la ki briew shaduh ka bawai noh ka pyrthei. U ong "Sa shibit arbit, te phin ym iohi ia Nga; bad sa shibit arbit pat, te phim iohi ia Nga, naba Ngan sa leit noh sha Uta U Kpa" (Ioan. 16: 16).

Hakhmih, namar ba U Jisu Trai jong ngi U la leit noh sha la U Kpa, ha bymjukut, U don bad ngi hangne ha kane ka jingiaseng.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VI KA DIENGPHNA BAD KA JINGPYNIM IA U NONGPOP.

"*To pynleit ia ka por shongbasa jong phi ha ka jingsheptieng; haba phi tip ba ym da kiei kiei ki basep, kum ka rupa laka ksiar, ba la siewspah ia phi na kata ka jinglong jingim ba thala jong phi ia kaba la aiti pateng la pateng na ki kpa; hynrei da ka snam ba kordor, kum ka jong u khunlangbrot ba khlem pop bad ba khlem thohbria, ka jong U Khrist kein*"

(*1 Pet. 1 : 17-19*).

Ka sobjekt kaba nga don ban iakren bad phi mynta ka long shaphang *ka diengphna bad ka jingpynim*. Ka jingmut jong kane ka Sobjekt kumba la kdew da u Apostol Petros ha kine ki dkhot ka long ba ka lad ban pyllait mraw ia ngi na ka pop bad ki jingthala jong kane ka pyrthei dei tang da ka snam ka jong U Jisu Khrist Uba U Trai. Haba ngi ong *ka Snam U Jisu Khrist* ngi mut ia kata ka jingshah iap jong U halor ka diengphna ban siewspah ia ki pop jong ngi. Ka ktien *Jingsiewspah* ka thew ba U Jisu Khrist U la siew ia ka bainong kaba ngi la dei ban shah namar ka pop, da kaba shah iap ha ka jaka ba ngi la dei ban shah. Namar ong ka ktien, "Ki Kpa kin ym iap na ka bynta ki khun lymne ki khun kin ym iap na ka bynta ki kpa; hynrei u briew baroh un iap na ka bynta la ka jong hi ka pop" (2 Khron. 25:4). "Ka bainong ka pop ka long ka jingiap".

Ngan iathuhkhana khyndiat shaphang ka diengphna. Naduh hyndai ha ka por ki khun Israel, ka don kawei ka jingthoh kaba ong, "Te lada u briew u leh ia ka pop kaba dei ban iap, bad ba me pyniap ia u, bad ba me phasi ruh ia u ha u dieng; kan ym sah ka met jong u ha u dieng baroh shimiet, hynrei la kumno kumno men tep ia u ha kata ka sngi; *namar ka jingtim U Blei ka don halor uta ba la phasi*" (Deut. 21: 23). Kane ka don ha ka Kitap ki Hukum jong ki Israel naduh ka por kumba 1000 snem shuwa ban mih ka Hima Rom. Ynda ha ka por ki Nong-Rom, ia kane ka rukom phasi briew la pynkylla sha ka rukom Sahnarphna kaba kham sngewshyrkhei shuh shuh. Ha ka jingpyn-

saja jong ka dieng phasi, ka jingpyndkut mynsiem ia u briew ka long tang da ki sekhon; hynrei ha ka jingpynsaja kaba da kaba sahnarphna, ka jingpynsaja ia u briew ka long da ki bun kynta, bad teng teng ka sah haduh da ki sngi. Ka rukom sahnarphna ka long da kaba sdien ia u briew ha ka dieng da kaba shu teh da ki ksai na ki kti bad ki kjat ne sah da ki prek ne ki snar ia ki kti bad ki kjat sa khyllie pynieng ia uta u dieng. Ki iehnoh ia u briew ba la pynsdien kumta ba un iap suki suki. Kane ka dei ka rukom pyniap briew kaba sngewshyrkhei tam. Kiwei kiwei ki rukom pyniap kum kaba sdien phasi da kaba teh da u ksai na ka ryndang, ne lynthem da ki maw, ne bret ha ka krem ki khla ne ki sing ne khrai khlieh, ne siat da ka suloi ne da ki khnam ne thang da ka ding, kine baroh kim long ei ei haba ia pyrshang bad kaba sahnarphna. La ñiew ba kane ka dei ka kam kaba sngewrunar tam bad kaba poh tam kaba ka aiñ ka khang ba ym bit ban pynsaja da kane ka jait ia uba dei u traishnong Rom. Kane ka shait jia ia ki mraw haba ki pyniap ia la ki kynrad jong ki, kaba long ka kam kaba poh tam. Ki Jiw ki ñiew ia kane ka rukom jingpyniap ba ka long kaba poh haduh katta katta ba ka long ka bymbit bad shongdor shuh wat tang ban iathuhkhana shaphang jong ka; uba shah ia kane ka jait jingpynshitom u long u nonglehpop lehsang uba la tim naduh bneng haduh khyndew.

Ka jingbuhbeit ka jong U Blei bon pynim ia u nongpop da ka lynti jong ka diengphna.

Ka long kaba phylla da shisha ban pyrkhat ba U Blei U la buh da ka lad kaba kum kane ban pynlong ia ka jingpynim ia u nongpop. Ka long da shisha kaba sha lyndet ka bor ka jingpyrkhat briew jong ngi ba da ka jingiap kaba sngewpohjait kaba kum kane lah ban thaw lynti ba u briew un ioh ia ka jingim ha khmat U Blei. Ka long da shisha, kumta, kumba u Apostol Paul u la iathuh: "*Ha ki Jiw*" kiba im da ka jingngeit Blei, ka long *ka jingjynthut*; bad "*ha ki Grik*" kiba iaid da ka lynti ka jingstad, ka long *ka jingibieit*, (1 Kor. 1: 93). Hynrei ka long kaba shisha pat kumba U Trai U Blei hi U la pynbnà: "Ki jingmut jong Nga kim long kum ki jingmut jong phi, lymne ki lynti jong

phi kum ki lynti jong Nga. Namar katba ki bneng ki long kiba kham jrong ia ka khyndew, kumta ki lynti jong Nga ki kham jrong ban ia ki lynti jong phi, bad ki jingmut jong Nga ban ia ki jingmut jong phi" (Isa. 55: 8,9).

Kane ka jingbuhbeit ka jong U Blei kam shym la long, katba kum ka jingkheiñ por jong ngi ki briew, naduh kajingphah ka jong U ia la U Khun sha kane ka pyrthei ban wan shim ia ka jinglong briew. Ka la don bad U Blei Uba U Kpa naduh bymjukut. Ngi shem ba la pynbna ia kane la kumba 800 snem shuwa ka jingkha ia U Jisu Khrist ha ki ktien kiba shai; hynrei namar ki dei ki ktien jingiathuhlpa, ym lah ban mutdur ha ka rukom kaba shynna. Kita ki ktien jingiathuhlpa ki long kumne: "Naba U mih noh ha khmat jong U kum u jingthung ba dang lung, bad kum u thied na ka dewrkhiang: um don dur lymne jingitynnat: te haba ngi iohi ia U, ym don ka jingbhabriew ba ngin ibha ia U. U la long ba la ibeiñ, bad ba la kyntait da ki briew: u briew ki jingsngewsih, bad uba tip ia ka khuslai: bad kum uba ki briew ki ju buhrieh ia la ka khmat na U, la ibeiñ la U. Shisha, U la bah ia ki jingkhuslai jong ngi, bad U la kit ia ki jingsngewsih jong ngi: pynban ngi la ñiew ia U ba la pynmong, ba la shoh da U Blei, bad ba la pynjynjar" (Isa. 53: 2-4).

U Blei, ha la ka jingstad ba bymjukut jong U, U la pyniaid ba ha kaba pynim ia u nongpop, U la dei ban khmih ia u nongpop uba poh tam, uba tngit tam, uba nalor jong u ym don shuh uba kham poh bad uba kham tngit. Ban leh ia kaba kat kata U la dei ban leit shaduh ka daw kaba jylliew tam kaba ktah ia ka jinglong briew. U Blei hi U la dei ban hiar shaduh trai jong kata ka jinglong briew barem bad bajot, ban ioh khyllie ia uta u briew na kata ka jinglong kaba khlem jingkyrmen shuh. Ka ktien ka ong ba U Blei, "Um shym la bynnud wat ia la U khun jong U hi, hynrei U la aiti noh ia U na ka bynta jong ngi baroh" (Rom 8: 32). Ka mut aiu haba ka ktien U Blei ka ong ba "U Blei U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei?" Kane kam shym long kaba duna na kaba ngin ong ba U Blei U la khlong lut ia la ka dohnud ban ai noh ia ka na ka bynta ka jingpynim ia u nongpop. Kane ka long ka jingshahshitom kaba kthang tam ba U Blei

U la kit halor lade tang na ka bynta ban pyllait ia u briew na ka jingiap kaba bymjukut. Dei ha kane ka diengphna ba U Blei U la pynpaw ia lade haduh katno ka jingieit U don ia ngi ki briew, bad haduh katno u lah ban shahshitom na ka bynta jong ngi ki briew. Ka long da shisha kaba palat ia ka jingshemphang jong ngi ki briew.

Don aiu ba ngi iohi ha ka Diengphna U Khun ba la kha marwei jong U Blei?

Haba ngi phai bad ngi peit sha ka diengphna jong U Trai Jisu halor kaba U la shahshitom bad shahiap, ngi iohi ia ka jingieit U Blei ia ngi ki nongpap kaba palat ia ka jingshemphang. U Blei hi U la kren kumne da ka shyntur u Isaiah u nongiathuhlpa jong U: "Hato ka briew ka lah ban klet ia la i khun ba dang buiñ, ba kan ym isynei ia i khun ka kpoh jong ka? Shisha, kine ki lah ban klet, pynban Nga Ngan ym klet ia pha, Hakhmih, Nga la mut dak ia pha ha ha ki slati jong Nga" Isa. 49: 15,16). Ka briew ka lah ban shah krenbeiñ ha ki briew ba i khun jong ka i long iba sniewbriew, sniew ka dur bad sniew ka sniehdoh; hynrei ka kmie pat ha la ka dohnud ka kynoi ia la i khun ka ong, I ksiar jong nga, i spah i hajar jong nga, i paila i mawkorkor jong nga, i dohnud i mynsiem jong nga! Ka jingieit ka jong U Blei ia u nongpop bapoh tam ka kham khraw ban ia ka jingieit ka kmie ia la i khun jong ka.

Ha kawei ka por ba nga la leit jngoh ia kawei ka ïing, nga la leit shem ia uwei u khynnah. u khun jong ka kmie kata ka ïing ba u pang jur. Uta u khynnah uba dang rit tang kumba 4-5 snem ka rta u la ioh ka jingpang shit bad ring kaba la isynei ban peit ia u. Kata ka jingring ka iajem iajem, ka iawan iawan. Ym long iakren iasyllok ei ei bad kata ka briew ha ka jingsngewjynjar jong ka. Ka la shu iam, lynñiar bad ka la duwai pyrta ia U Blei, "Ah Blei Trai Kynrad, pyllait noh ia une u khun jong nga na kane ka jingshitom, to ai noh ia ka ha nga!" Haduh katta ka kmie ka sngew na ka bynta la u khun jong ka. Ha kane kajuh ka rukom, haba U Blei U khmih halor u briew bajot barem, Um peit ha u tang da ka basngewlem; hynrei U da shim noh ha lade, U da bah noh ha la ka met ia kata ka ngtim jong ka jingiap.

La don ha kawei ka por kawei ka briew kaba la don tang uwei u khun. Uta u khun marwei jong ka u la long u khun ioh mon haduh ba u la kylla runar dakait sha ba palat. Ha ka bakhatduh la kem ia u da ki pulit na ka bynta ki babun ki kam dakait haduh ki kam pyniap briew. Haba la bishar ia u, la shem ba u long u briew u bymbit shuh ban pynsah ia u ha kane ka pyrthei. La ai ka rai ba dei ban shu phasi beit ia u. Ka kmie uta u briew ka la khuslai ym don pyrthei shuh na ka bynta la u khun. Ka la tur roit roit shaduh u Governor, ban iam ban ud bad kyrpad ba un ai da ka jingmap ei ia uta u khun jong ka ba la rai phasi. Haba u Governor u la khmih ia ki kot ki sla u shem ba um lah shuh ban map, ki kam uta u briew ki la palat than, u dei ban iap. Nangta ka la appil sha ki nongbishar ba kin pyllait ia u bad ba kin phasi ia ka ha ka jaka jong u; hynrei ki nongbishar ki ong ba ym lah ban leh kumta namar ym don aiñ kaba lah ban shah. Ka la kyrpad biang ka ong ba kin ai ia ka met jong u haba u la iap ba kan tep hi ia ka. Ia kata ruh ki nongbishar ki ong ba ki dei ban leh kat kum ka aiñ; ym lah ban pynphai ia ka metiap sha ling jong ka. Khatduh khatwai, kata ka kmie ka la buh ka jingkyrpad kaba khatduh ka ong, "Shah ba yn tep ia ka metiap jong nga ynda nga la iap ha syndah ka jingtep u khun jong nga!" Ka jingieit jong ka kmie kam don pud ban iehnoh shiteng lynti, ka bud shaduh jingtep hi; bad lada lah ka mut ban leit sha kajuh ka jaka ba u khun jong ka u leit hadien ka jingiap. Ka jingieit ka jong U Blei ia u briew ka long kaba khraw haduh katta katta ba ka bud ym tang shaduh ka diengphna kaba halor u Lum Kalbari; hynrei shaduh ka jingtep hi, wat shaduh kata "*ka byndi*" ha kaba ki shong kita ki mynsiem ki bym shym la kohnguh ia ki hukum U Blei (Pet. 3:19). Ha ka diengphna halor kaba U la shahiap U Khun ba la kha marwei jong U Blei, ngi iohi ia ka dohnud ka jong U Blei kaba pynshisha ia kata kaba U Jisu hi U la kren: "Naba kumta, U Blei U la ieit katta katta ia ka pyrthei katba U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei jong U ba uei uei baroh uba ngeit ha U un ym jot shuh hynrei un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan. 3: 16). Ka pop bad ka jingleh runar sat ka jong u

briew pyrshah ia ka jingieit bah ka jong U Blei ka pynmihsnam lynter ia ka dohnud U Blei da ka jingsahnar ia ki kti jong U bad ka jingsum ia ka krung jong U. Kane ka long ka diengphna kaba U Blei U shah na ka bynta jong ngi ki nongpop.

Da kumno u nongpop u lah ban ioh jingpyllait im da ka diengphna?

Ki don ki mawjam ba u nongpop u dei ban iaid ban poi sha ka jingpynim kaba janai kaba ha U Khrist Jisu Uba la shah iap halor ka diengphna. U mawjam uba nyngkong u long, ba u dei ban iohi ia lade ba u long u nongpop; ba u long uba khlem bor na lade hi ban pyllait im ia lade, u la ngat dambit ha ka sohthit, um lah khih shuh. Haba u la iohi ia lade kumta, un iohi ruh ba u long uba jakhlia, uba tngit bymbit shuh ban shong hajan U Blei, bad lei lei ym don jaka shuh ban pyniadei ia u bad ka jinglong khun U Blei. La katta ruh, ha u mawjam uba ar, u iohi ba ki kti ka jingieit U Blei ki kner sha u, ba ia uba kum ma u ruh don ka jaka ha ka dohnud U Blei. U don ka jingkwah hir hir ba ki kti basbun U Blei kin kot sha u bad kin bat skhem ia u ban ring ban pyllait ia u na kata ka jingbat ba dambit jong ka pop. Ia kaba kwah u kwah; hynrei ia ka ban pyllait ia lade ban leit sha U um lah. Dei hangne ba ka sdang ban mih ka jingud bad ka jinglynñiar ha une u briew: "Ah, nga u briew uba shah lanot khop! Uei u ban pynpyllait noh ia nga na ka met ka jong kane ka jingiap?" (Rom. 72:4).

Haba u nongpop u ia poi ha kane ka kyndon, u don kata ka thma kaba jur kaba hapoh jong u: ka thma kaba hapdeng ka doh bad ka mynsiem; hapdeng ka lynti ke jingiap bad ka lynti ka jingim; hapdeng ka pyrthei ki jingjynjar bad ka jingsuk bneng kaba bad U Blei. U iohi ba um lah ban iaid da ka lynti pdeng, ban bat ia ki baroh arliang. U dei ban iehnoh ia kawei bad bud ia kawei ka lynti. Ka bor jingdum u Soitan ka trei jubor ha kane ka por; hynrei ka jingieit U Blei, kum ka ding kaba klang, ka thang bad ka pynlynga ia ka mynsiem jong u. Hapdeng kane ka jingpisa mynsiem, u la rai, u da kut jingmut skhem haduh ba kata ka rai ka la mih shabar phluk: "Ngan ieng

joit bad ngan leit sha la U Kpa, u da ong artat, "Ko Pa, nga la lehpop ia ka bneng bad ha khmat jong Me. Ngam don hok shuh ban khot ia nga u khun jong Me; pynlong ia nga tang kum uwei na ki shakri jong Me kiba rit tam." (khmih Lonk. 15: 17-21) Ha kaba leh ia kane, u la shu bret tylli ia lade ha ka jingisynei U Kpa jong u: long katba ka long, u la iehnoh bak ia kata ka jingim kaba rim jong u. U la peit lieb sha ka diengphna U Trai Jisu, hangta u iohi ia ka jingieit bah ka jong U Blei ba ka thaba da ka jingshai bneng, ba uwei uwei baroh uba wan ha syndah jong ka un ym iaid shuh ha ka jingdum namar ka jingshai U Trai kan long synñia sngi baroh sawdong ia u.

Mynta, haba u la poi ha ïing jong la U Kpa, u la shaniah da bret aiti lut ia la ka jingim ha ka mon jong U. U la mad bad u la suk ka mynsiem, u da kynud u da rwai:

Ka jingpah ka pyrthei,
Te baroh phar ka duh;
Jingpynshoi kiba jur,
Ki dam kim donbor shuh;
Ka duh ka rong ki ' tiew pyrthei,
Nga shem itynnat tang U Blei.

Kine ki mawjam ne ki kyndon kiba u nongpop u iaid lyngba ki long kiba sha lyndet ka jingiohi ki briew. Ki long kiba trei ha ka mynsiem, ha ka jingiatiplem u briew, ki bymdon jingkheiñ por. Ki lah ban jia tang ha ki khyndiat minit na kawei ka kyndon sha kawei pat; hynrei ka lah ruh ban shim por da ki sngi, ki taiew, ki bnai bad ki snem. Ki long katba kum ka mon U Mynsiem Bakhuid jong U Blei Uba trei ha ki bynta ba shapoh u briew.

Haba u la poi ha kane ka ïing jong la ujong U Kpa, u la pyndem ia lade, ia la ka mon, ban saitkhuid ia ki pop baroh da ka jingim ka jong U Jisu Khrist kaba paw ha ka jingpynmih la ka snam kor jong U halor ka diengphna Kalbari. Haba u peit sha ka dingphna, u iohi sha lyndet jong ka, ia ka jingieit bah ba shlei jong U ba uei uei ruh uba ioh mad na ka, ki pop, ki tngit, ki jingjakhlia, ki jingbymhok bad ki jingbymkhuid baroh jong kane ka pyrthei ki shu hap hi kum ki dew ktieh ba snoh ha ka doh haba la shit ka sngi.

U nongpop ba la laitim, uba la shem ia kane ka jingim badap kyrhai, u la shem ruh ia ka jingsuk ha ka jingiatiplem bakhuid basngur ha khmat U Blei. U long uba la mad ia kata ka jingkhapat na ka jinglong jingim barim sha ka jinglong jingim bathymmai.

Suk kita kiba la ioh mop noh ia ki jingpalat jong ki bad kiba la ioh tyllep noh lin ia ki pop jong ki. Suk uta u briew uba U Trai Un ym ñiew shuh ia ka pop ha u" (*Rom 4:7,8*).

Une u briew, katba u dang sah ha kane ka pyrtnei, u nud ban phla: "*Kata kaba nga im ha ka doh, nga im da ka jingngeit keiñ kaba ha U Khun U Blei, Uba la ieit ia nga, bad Uba la aiti noh ia lade na ka bynta jong nga*" (*Gal. 2:20*).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VII U BLEI BAD U BRIEW KI IASHEM HA KALBARI

"Naba U Kpa U la sngewbha eh ba ka jingdap baroh kan shong tylli ha U; bad da U ban pyniasuk noh ia kiei kiei baroh ha lade hi, haba la lah pynlong ia *ka jingpyniasuk da ka snam ka diengphna jong* U, da U, nga ong, la kiei kiei kiba ha ka khyndew, lane kiei kiei kiba ha ki bneng. Bad ia phi, kiba la long mynno mynno ruh ki khun sohsyiem bad ki nongshun ha la ki jingmut ha ki kam ba sniew jong phi, hynrei mynta U la pyniasuk noh ha ka met ka doh jong U da ka jingiap, ia ka ban pynieng ia phi ki bakhuid bad kiba khlem pop bad kiba khlem jingduna ha khmat jong U" (Kol - 1 : 19-22).

Ka sobject ba nga don ban buh ha khmat jong phi mynta ka long ka jingpyniasuk ka jong U Jisu Khrist ia U Blei Uba U kpa bad U briew da ka jingiap jong U halor ka diengphna Kalbari.

Shuwa ba ngan wan sha ka sobject ngan wallam ha khmat jong phi ia kine ki jingshisha barum :—

(a) Ka don tang kawei ka lynti jingpyniasuk ia U Blei bad u briew. Kiba iaid da kiwei kiwei ki lynti ki la shah ialam bakla. U Jisu hi U la ong, "Shisha nga ong ha phi, u bym bsut na ka jingkhang sha ka jingker jong ki langbrot hynrei u da lait kiew nawei pat, uta u long uba buitti bad u nongtuh" (Ioan. 10 : 1).

(b) Ki khristan jong ngi ha ka pateng ka baar bad ka balai, ki la shu don hapoh ka niam tang namar ba ki kmie ki kpa ne ki kmierad kparad ki la long khristan. Ka long kumta ia ki babun Kim don jingshem mynsiem kaba napoh lade, ki shu don tang namar ba la kha ia ki hapoh ka balang

Ka niam khristan ka long ka niam Blei ba la seng nongrim ia ka ha ka jingshisha ba ka long kaba la thaw la pynlong ia ka da U Blei hi nadong shadong. U briew um don kti ei ei ruh ha kaba pynlong ia ka namar u la shahjop nadong shadong. U Jisu Khrist U iathuh ia ngi

shaphang kane ha ka dur ka pharshi, u ong, "Ka Hima ki bneng ka long kum uwei u syiem, uba la thaw ka jingkhawai shongkurim ia u khun jong u, bad u la phah ia la ki shakri ban khot ia kita ia kiba la iawer sha kata ka jingkhawei shongkurim" (Math. 22 : 2, 3). Da kine ki ktien ngi sngewthuh ba ngim don kti ha kaba thaw ne pynkhreh ia ka jingkhawai, ka dei ka kam bad ka jingpyniaid u syiem nadong shadong.

U Blei Uba UKpa, ha ka jtngthmu ba bymjukut jong U, U la pynkhreh ka plan ban iashem bad iapynbeit bad U briew ha Lum Kalbari. U la ai ia la U khun ba la kha marwei jong U ban wan shah ia ka beiñ ka shitom bad ban shah ruh ia ka jingiap ha Lum Kalbari ban long ka jingkñia pyniasuk na ka bynta ka pop jong u briew. Ka la long ka jingjia kaba phylla eh kaba la wan jia ha kane ka pyrthei : ba U Blei Un aiti noh ia la U khun ba'eit jong U, Uba long U Ktien ka jingim ban iap na ka bynta ki nongpop. Ia kane ka jingiap U Jisu Khrist la pyrshang ban batai da ki ktien briew ha ki babun ki rukom, namar ba ka long kaba maian eh. Katto katne na kita ki ktien ba u thyllieij briew u la padiah ki long kum kine : ka jingpynim, ka jingsiewspah, ka jingpyniasuk, ka jingsiew ram, ka jinsiew kuma, ka jingmap ki pop, ka jingsaitpop, ka jingkit ia ki pop, ka jingbahkhlieh bad kiwei; ym don tang kawei ka ktien kaba lah ban kot lut ia ki jingmut jong ka.

Ki ktien ba la pyndonkam ha kane ka jingpyndep kam ki long kine kiba kham kongsan : **Kalbari** lane **Golgotha** kaba mut *ka moloi khlieh*, ka long ka kyrteng u lum kynton uba rit uba ym don jingkit jingmut ei ei ruh, u bym don jingiathuhkhana ei ei ruh lymda dei na ka bynta ba U Jisu Khrist U la shah iap hangta. **Ka kyrteng Jisu Khhist** kam loug kaba da kordor eh katta katta ia ngi lane ia ka pyrthei baroh, lymda dei na ka bynta ba U la shahiap halor ka diengphna Kalbari. Ka ktien **Diengphna** ka dei ka ktien madan kaba ki khot ia ki artylli ki dieng ba la sah pyndait lang uwei da pynieng bad uwei pat da pyngkiang uba ym don jingiathuhkhana mano mano lymda dei ba ha kawei ka dieng kaba kum kata la sahnar ban pynmih ia ka snam U Jisu. Ka ktien **snam** ka dei ka um kaba saw kaba

mih na ka met u briew lada pynmong ia ka, kaba ngin tip ei ei ia ka jingdonkam jong ka lait tang haba ki doktor ki pynkjit ia ka na ki met jong ki briew kiba koit ba khiah bha bad ki pynrung da ki tiar sha ki met jong kito kiba la pang jur eh kiba ha tmir ka jingiap na ka bynta ban pynkhlaiñ ia ki ba kin im pat.

Shaphang kane ka snam ngi shem kine harum ki long ki jingkren ka Ktien U Blei :

"Ia ka doh kaba dang sah ka snam ka jingim ha ka, phin ym bam" (Jen. 9 : 4).

"Naba ka jingim jong ka doh ka don ha kata ka snam" (Leb. 17 : 11).

"Naba kane ka long ka snam jong Nga, kaba ka jong ka jutang bathymmai" (Math. 26 : 28).

Na kine ki kyntien baroh, kiba la thoh ha ka Ktien U Blei, ka jingmut, ka jingthew bad ka jingthmu jong ka ktien snam ka long ka **jingim**.

Ka jingbuh dak ka jong U Blei kaba U dawa ia ka jingiasuk bad u briew uba la leh pop bad ialehpyrshah ia U ka long ka snam. Ka ktien ka ong shai, "Khlem kaba pynmlh snam ym don jingmap" (Heb. 9 : 22). Kane ka snam ba U Blei U dawa kam dei tang shibynta na ka snam kaba don ha u briew ne u mrad. Ban kñia ne ban ai ia ka snam, ka mut ban kñia ne ban ai ia ka jingim baroh khoit. Lada u nongpop un ai da la ka jong ka snam, um ioh shuh ia ka jingim, namar u shu iap ei noh. Lada un ai da ka snam mrad, jong ka syiar ne ka blang ne ka masi, U Blei Um lah ban pdiang ia ka namar ka long kaba tad dor than ka bym lah kot bad ka jingkordor ka jingim u briew. Lada un ai da ka snam briew, kiwei pat kiba u lah ban ioh, kato hi ka pynlong ia u uba pop arshah namar da kaba leh kumta u kylla nongpyniap briew.

Dri namar kane ka daw jingeh ba U Blei hi, namar ka jingieit jong U ia u nongpop, U la pynkhreh ia ka snam U Khun ba la kha marwei jong U ban siewspah ia u briew na ka pop jong u. Kane ka dei ka snam kaba kynsai tam kaba nalor jong ka ym don shuh ha bneng ne ha ka khyndew. Shisha, kane ka long kaba maiam eh ha ki shkor bad ka jingshemphang ba kynja briew jong ngi. Hynrei kane ka

la ibeit ha ka khmat jong Uba donbor baroh ban pynjia ha kane ka pyrthei na ka bynta u briew uba pop. "Kiei kiei ruh ba ka khmat kam shym la iohi, bad ka shkor kam shym la iohsngew, bad kim shym la mih ruh ha ka dohnud u briew, ki long kita kiei kiei ia kiba U Blei U la buh lpa ia kita kiba ieit ia U" (1 kor. 2 : 9). U Apostal Paul, ha kawei pat ka jaka u ong : "Kata ka ktien kaba shaphang kata ka diengphna ka long shisha ha kita kiba jot noh ka jingibieit; hynrei ha ngi kiba ioh laitim ka long ka bor U Blei .... Ki Jiw ki iapan dak bad ki Grik ki iawad ka jingstad; hynrei ngi ngi ialap ia U Khrist ba la sahnarphna; ha ki Jiw te ka jingjynthut bad ha ki Grik ka jingibieit; hynrei ha kita ia kiba la khot, ki Jiw bad ki Grik ruh. ngi ialap ia U Khrist Uba ka bor U Blei bad ka jingstad U Blei" (1 Kor 1 : 18, 22 - 24).

Kane ka long kaba shisha. Ka jingshisha ka don bad ka ieng; phim lah ban kot ka jingngeit jong phi. Ka long kaba sha lyndet ka jingshemphang jong phi Wat la phi lah ban pei ka jingsngewthuh jong phi. phim lah ban pdiang ia ka. Phim don kata ka bor ban bat ia ka bad ban ong ba ka long ka jong phi. Nga ong kumta bad haduh katta ka long namar ka long ka hok U Blei nadong shadong ka long ka jingibit jong U ban ai ha nga ha phi. Ka long ka jingaiei ka jong U Blei. U Trai Jisu U ong, "Baroh ba Uta U kpa U ai ha Nga, kin wan ha Nga : uta te uba wan ha Nga, da lei lei Ngan ym kyntait noh shabar .... ym don uba lah ban wan ha Nga lymda U kpa Uba la phah ia Nga Un da pynwan ia u" (Ioan. 6 : 37, 44).

Ka long kaba sha palat ka bor thyllieij briew jong ngi ban iathuhkhana shaphang kane ka jingiapyndep kam U Blei Uba U Kpa bad U nongpop hangta ha khmat ka diengphna ha U Lum Kalbari. Na ka Ktien U Blei ngi shem ba la iathuhkhana ha ki bun ki rukom na ka bynta ban ai jingsngewthuh ia ngi ki briew kiba don ki bor pyrkhat bad ki bor sngewthuh kiba iapher,

(a) *Na ka liang ka kam bishar khadar ka ïing kashari* : la batai kumne :

(i) Uba da lade hi *U la bah noh* ia ki pop jong ngi ha ka met jong U halor kata ka dieng, ba', haba la iap noh sha

kita ki pop, ngin ioh im sha ka hok" (8 Pet. 2 : 24). Hangne la pynsyrïim ia u nongpop ba la shah kem kat kum ka aiñ. U la dei ban shah pynsaja bad shah iap ruh; hynrei U Jisu Khrist U la bah jamin na ka bynta jong u, u nongpop u la lait, U Jisu Khrist U la shah iap na ka bynta jong u.

(ii) "U Khun u briew um shym la wan ba yn shakri ia U, hynrei ba Un shakri, bad ba Un ai ia la ka jong ka jingim *ban long ka jingsiewspah* ia ki babun" (Math. 20 : 28) Hangne la pynsyrïim ia u nongpop kum u mraw uba la lehpop ia la u kynrad da kaba phet tuh noh; hynrei Khrist U la leit aiti ia lade bad teh ia lade ha uta u kynrad jong uta u mraw ba yn ñiew halor jong U ia ki pop bad ki jingpalat uta u mraw la kiba kumno kumno.

(iii) "Ma U hi ruh U long *ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi*, bad ym tang na ka bynta kita ki jong ngi hi, hynrei na ka bynta ki jong ka pyrthei baroh ruh" (1 Ioan. 1 : 2). Hangne la pynsyrïim ia u nongpop bad u nongleh palat aiñ uba la shah kem, shah bishar bad shah shaiñ kuna da ki bun syrtap; hynrei U Jisu Khrist U la mih ban siew lut ia ki ram baroh ba uta u nongleh palat u la dei ban siew bad kiba um lah shuh ban siew.

(iv) "U Khun jong U Blei "ha Uba ngi ioh ia ka jingsiewspah jong ngi, *ka jingmap keiñ ia ki pop* jong ngi" (Kol. 1 : 14). Hangne u nongpop uba la shah rem ha khmat ka ïingbishar u la lait namar U Jisu Khrist U la mih ban bah khlieh ia u ha khmat u nongbishar ba uta u nongpop un ym leh palat shuh.

(b) *Na ka liang ka kam longïing longsem* la batai kumne:--

(i) "*Phi la wan ha u Lum Seion*, bad ha ka nongbah U Blei baim, ha ka Jerusalem ba kynja bneng . . . . ha ka jingiaseng bah bad ka balang jong kiba la kha nyngkong ..... ha U Blei U Nongbishar ki bynriew baroh . . . . bad ha U Jisu U ksiang ka jutang bathymmai, bad ha ka snam ka jingsynreit, kaba kren ia kiei kiei kiba kham bha ban ia ka jong u Abel" (Heb. 12 : 22-24). Hangne la pynsyrïim ia u nongpop ba haba u leit sha Lum Kalbari u leit ban iasyllok lang bad ka kynhun ba la siewspah da ka snam U Jisu Khrist kaba kham bha, kham skhem bad kham hakhiieh ban ia kata ka jingainguh u Abel kaba la pdiang hun da U Blei.

(ii) "Kumta kat kumba da kawei ka jingryngkang kata ka jingkut bishar ka la wan hap ha ki bynriew baroh ia ka ban pynrem; kumta ruh da kawei ka jinglch hok, kata ka jingaiei ka la jia ha ki bynriew baroh sha *ka jingpynksan* (kata, ka jingpyniasuk) bad ka jingim ia baroh" (Rom. 5:18).

"Namar ma U U long *ka jingpyniasuk* jong ngi, Uba la pynlong kawei ia ki baroh ar, bad U la pynkhyllem ia ka kymroh pdeng ka jingpyniakhlad" (Eph. 2:4).

Ha kine ki kyntien ngi iohi ba la kdew shai, da ka pop u briew uba nyngkong la pynpait pynpra ia ka ïing U Blei haduh ba U Jisu Khrist Un da wan ban aiti noh ia la ka snam ba kordor jong U ban pynlong ia kata ka jingpyniasuk U Blei bad u nongpop.

(k) *Na ka liang ka niam jingkñia jingkhriam.*

Hangne ngi shem ia U Jisu Khrist halor ka diengphna Kalbari haba U sd'en ban pynmih noh ia ka snam ba kynja Blei jong U : U la pyndep laitylli ki kam ha kajuh ka por : —

(i) *Kum u nongkit ne nongbah ia ka pop*:—"U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi *Uba la aiti noh ia lade namar ki pop jong ngi*, ba Un ioh pyllait noh ia ngi na kane ka pyrthei ba sniew kaba mynta, katba kum ka mon U Blei bad U Kpa jong ngi" (Gal. 1:4).

(ii) *Kum U nongsait pop* : "Lada ngi iaid ha kata ka jingshai, kumba U long ma U ha kata ka jingshai, ngi don ka jingiasyllok lem paralok hi, bad *ka snam U Jisu U Khun jong U ka pynkhuid* ia ngi na ka pop baroh" (1 Ioan. 1:7)

(iii) *Kum U Nongkhala ia ka pop* : "Namar baroh ki la leh pop bad ki la duh lehnohei ia ka burom U Blei; ia kiba la pynksan ei da ka jingaiei jong U keiñ da kata ka jingsiewspah kaba ha U Khrist Jisu, ia Uba la buh paw (da) U Blei ban long ka *jingpyniasuk* (lane **ka jingkhala**) da ka jingngeit ha ka snam jong U" (Rom 3:23-25).

Ka Jingpynkut

Hadien ba ngi la iohi katne ia kaba la jia ha ka diegphna U Jisu Khrist ha Lum Kalbari nga kwah ban kdew ha ka ba shai kdar ia kine harum :—

1. Ki don sawtylli ki liang ha kane ka jingpyndep kam :

(a) U Blei U kpa, Uba ha ka jingieit ba bymjukut jong

U, U ap ia u nongpop kum u khun iaid mon ba la sakma, ba un wanphai.

(b) Ka snam ba la pynmih jong U Khunlangbrot jong U Blei, Uba long U Trai bad U Nongpynim ki briew bad U Khun ba la kha marwei jong U Blei.

(k) U nongpop uba la iaid wir bad uba la sakma, u da ap bad khmihlynti hir hir da kumno un ioh ka lad ban iasuk pat bad la U Blei Trai Nongthaw Uba U la lyndet bad pynjahbarom.

(d) U Mynsiem Bakhuid jong U Blei U don hajan, U ap hajan ban pyndep janai ia kane ka jingpyniasuk. "Namar da kawei ka jingainguh U la pynjanai ha la ka rta ia kita ia kiba la pynkhuid. Te U Mynsiem Bakhuid ruh U phla (sakhi) ha ngi: namar hadien U la ong, Kane ka long kata ka jutang ia kaba Ngan thaw bad ki hadien kita ki sngi, ong U Trai; Ngan buh ia ki hukum jong Nga ha ki dohnud jong ki, bad ha ki jingmut jong ki ruh Ngan thoh ia ki : bad ia ki pop jong ki bad ia ki jingpalat jong ki Ngan ym kynmaw shuh" (Heb. 10:14-17).

2. Ka jingpyntreikam U Mynsiem Bakhuid.

U Blei kum U Kpa U ieng hangta bad ki kti ba la kner jong U ban pdiang pat ia u khun sarong awria uba wanphai da ka jingsngewrem bad ka jingsngewlehraiñ kaba um lah shuh ban peit la ki khmat sha la U Kpa bad ban kren ia U. Hangta ka snam ba la pynmih jong U Khun ka don ha khmat U Blei U Kpa bad uta u nongpop uba la rem. Ka kam ka jong U Mynsiem Bakhuid ka long ban pynjanai ia ka jingiasuk ia kine baroh arliang.

(a) Ka kam kaba nyngkong ban leh ia ka ka long ba u nongpop u dei ban kylla ka bamut. Uta u nongpop u iohi ba ki pop jong u ki la khraw than bad ki dang saw haiñ haiñ kiba u la leh pyrshah ia ka bneng bad ka khyndew. Um nang bad um don jingkwah shuh ban kylla ka bamut. Dei ha kane ka khyllipmat ba U Mynsiem Bakhuid U la donkam ban tur shakhmat ban iarap ban pynlah ia U ba un kylla ka bamut. "U Nongpyntugen Un ym wan ha phi, hynrei lada Nga leit noh, Ngan phah ia U ha phi. Te ynda U la wan ma U, *un pynkynduh* ia ka pyrthei shaphang ka pop. bad shaphang ka hok, bad shaphang ka jingbishar de" (Ioan. 16:7,8).

(b) Hadien ba kane ka jingkylla ka bamut ka la treikam, u dei ban ngeit ha U Blei ba yn pdiang pat ia u sha la ïing. Hynrei um lah satia ban ngeit, namar ka long ka bym lah ia u briew ba un ngeit lymda la ai ha u ka bor na bneng Khmih kine ki kyntien na ka Ktien U Blei :

"Namar da ka jingaiei la pynim ia phi, da ka jingngeit keiñ; kata ruh, ym na phi hi; ka long ka jingai U Blei" (Eph. 2:8).

"Naba ha phi la ai na ka bynta (ne ka hok) U Khrist, ym tang ban ngeit ha U hynrei ban shahshitom ruh na ka bynta jong U" (Phil. 1 : 9).

"U Jisu U Nongpynlong bad U Nongpynjanai ia ka jing ngeit jong ngi" (Heb. 12:2).

(k) Hamar ka khyllipmat ba u nongpop u la iohpdiang ia ka jingngeit, u ryngkoh shijam (na ka hima ka jingdum sha ka hima ka jingshai) sha ki ksangti ba la kner jong U Blei U Kpa: bad hangta hangta hi la pdiang bad la map phar ia ki pop jong u kiba u la leh; bad naduh mynta u la ioh ka jingpynksan ha khmat U Blei bad u sdang ban iaid ia ka lynti ka jingim kaba thymmai kaba ha U Khrist Jisu.

3. Naduh mynta, ka jingmih nangne ka long :

Ha ki ktien kumba ong ha ka Niam Khasi : "Kumta te, ieng rangbah u khunbynriew, ap jutang U Blei !"

Ha ka ktien U Blei pat, ngi shem ia kine ki 'tien pyrta u nongjop :

"Ah ka jingiap ! hangno ka jingjopthiaw ka jong pha ? Ah ka jingiap ! hangno ka sni ka jong pha? Ka sni ka jong ka jingiap ka long ka pop, bad ka bor ka pop ka lon g ka hukum. Hynrei kajingnguh ia U Blei, Uba la ai ha ngi ia kane ka jingjop thiaw da U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi" (1 Kor. 15 : 55-57).

"La shahnarphna ia nga lem bad U Khrist : pynban nga im: hynrei ym ma nga shuh, hynrei U Khrist keiñ U im ha nga; bad kata kaba nga im mynta ha ka doh nga im da ka jingngeit keiñ kaba ha U Khun U Blei, Uba la ieit ia nga, bad Uba la aiti noh ia lade na ka bynta jong nga" (Gal. 2:20)

Shaphang kane ka jingim bathymmai ngi shem ba la ong shai :

"U la pynim ia ngi, ym na ki jingleh ka hok kiba ngi hi ngi la leh, hynrei katba kum ka jingisynei jong U, da ka jing-

sait ka jingkha arsien bad ka jingpynthymmai U Mynsiem Bakhuid" (Tit. 3.5).

"Shisha, shisha nga ong ha me, lymda kha pat ia u briew um lah ban ioh ia ka hima U Blei : ia kaba la kha na ka jong ka doh ka loug doh; bad ia kaba la kha na U Mynsiem ka long mynsiem" (Ioan. 3:5,6).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

VIII KA DIENGPHNA BAD KA BAINONG JONG KA.

"Uta uba jop, Ngan ai ha u ban shong lem bad Nga halor ka khet jong Nga, kumba Nga la jop, bad Nga la shong lem bad U Kpa jong Nga halor ka khei jong U" (Jingpyn. 3 ;21).

U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei na ka bynta ka diengphna. U la bah ia kata ka diengphna baroh shilynter ka jingim jong U haduh ban da poi sha u Lum Kalbari ban ieng kum u nongjop Da ka jingiap jong U halor ka diengphna U la jop ha kaba pyllait mraw ia u briew ba la shah khum ha ka pop bad ka jingiap. Da ki hajar, ki phewhajar bad u paidbah bym lah ñiew ki la ioh lait na ka ïing byndi dum ka jong u Soitan.

Ha Kalbari la jop la lah,
Ia kane'n sngew bun byllien bah.
La iuh ka dujok roit U Khun.
La lait u briew ba shah U Blei,
Ka dor ban pyniasuk la sei,
Ka snam ba kor ba long jinghun.

U jop da kaba U shah ban iap,
Nongshun ba runar U pynhap;
Ka pyrthei lang ia ki kam lah.
U ïieng marwei ha u lum,
La marwei ruh ia ki U khun
Ki ksuid ka dujok jylan bah. (Jingrwai 63).

Ym pat shym la ithuh shai ia U Jisu Khrist ba U long U Nongpynim jong ka pyrthei bad ba U la jop ia ki bor baroh kiba teh mraw ia u briew tad haduh ba la kyntiew ia U halor ka diengphna, ban shah hangta kum ka jingkñia baim ha khmat U Blei Uba U Kpa. Hangta halor ka diengphna halor Lum Kalbari, wad ki nongshun kiba la sahnarphna ia U ki la iohi ia U ba U la jop shisha. Ki la pyrta ki iaong, **"Shisha une U la long U Khun U Blei" (Math. 27: 54).**

Kumba U Jisu U la wan sha kane ka pyrthei ban jop ia ki hima ka pop bad u Soitan da ka dingphna, kumta ruh U la khot ia ki nongbud jong U sha kane ka diengphna: ha ka babud ia U ki dei ban iaid da kane ka lynti jong ka diengphna. Ka jingkhot jong U ia ngi ka long kaba shai kdar· Bud ia Nga! Ha kata ka pyrthei phin ioh ka jynjar, hynrei to long shlur phi! Nga Nga la jop ia kata ka pyrthei!

Ngi shem san sien bad ha ki san tylli ki kyrdan U Trai Jisu U la kren shaphang ka diengphna jong u Khristan.

I. Ka lynti jong ka diengphna ka long ka bymlah kiar.

"*Uno uno ru de u bymbah ruh la ka jong ka diengphna, bad ba wan bud nadien jong Nga, um lah ban long u synran jong Nga*" (*Lonk 14:27*) Kine ki ktien ki kdew shai ba ka lynti kaba u khristan u dei ban iaid ka long kaba baroh shilynter jingim, un bah ia la kajong ka diengphna. Ngi shem ia U Jisu Khrist U la bah ia la kajong ka diengphna naduh iingbishar u Pilat Nongbishar shaduh Lum Kalbari haduh ba un da kyllon shiteng lynti. Kane ki la long tang ka jingpaw ha ka kyndon kaba khatduh ka jingbah diengphna jong U. Naduh ka basdang ka jingwan long briew jong U, U la bah ia ka diengphna hangta ha sem kulai ha kaba ym shym la don jaka ia U ban thiah hapoh ïing shong briew. Lyngba ki jingeh bad ki jingialeh, lyngba ka jingshem bad ka jingbishni ki rangbah nongialam ka jait bynriew, lyngba ka jingkrenbeiñ bad ki jingkyntait beiñ ia U da ki parajait bad ki nongsynshar u paidbah. U la bah lynter ia la ka jong ka diengphna haduh ba Un da shah sahnar halor kata ka diengphna kaba la pynbah ha U. Ia U Trai Jisu hi, ka long kaba Um lah kiar na ka diengphna: "Naduh kata, U Jisu U la sdang ban pyni ha ki synran jong U, ba ka dei ia U ban leit noh sha Jerusalem, ban shah ruh shibun kiei kiei na ki tymmenbasan bad na ki ryngbah lyngdoh bad na ki nongthoh bad ba yn pyniap ruh ia U bad ba yn pynmihpat ia U ha ka balai ka sngi" (Math. 16:21). Nangta shuh shuh U la ong, "Hakhmih, Ngi iakiew sha Jesusalem bad yn die noh ia U Khun u briew ha ki ryngbah lyngdoh bad ki nongthoh; bad kin iapynrem ia U ia ka ban iap, bad kin ai noh ia U ha ki Jentil ia ka ban lehbeiñ bad

ban sympat, bad ban sahnarphna ruh" (Math. 20: 18,19). Kane ka long ka lynti kaba U Jisu U la dei ban iaid; U la wan ruh sha kane ka pyrthei na ka bynta kane.

Haba U Trai bad U Kynrad U la iaid da ka lynti kaba kum kane, ka la dei ba ki babud ia U ruh ki dei hi ban bud ia U da kane kajuh ka lynti. Ngim lah haba da lei lei ban lait na ka. Ngi shem shibun ki ktien ba la iathuhlypa da U Trai jong ngi shaphang ki nongbud ba shisha jong U: "Phin long ia kiba la shun da ki briew baroh namar ka kyrteng jong Nga" (Math. 10 22). 'Phin long ia kiba la isih da ki briew baroh namar ka kyrteng jong Nga" (Louk. 21: 17). "Bad ki briew baroh kin shun ia phi na ka bynta ka kyrteng jong Nga" (Mark. 13: 13). Halor ki jingkular ba shai bad ba skhem kiba kum kine, U Trai Jisu U la kren ia kine ki ktien ha u paidbah uba bud shitrhem ia U na kawei ka shnong sha kawei pat, "Lada uno uno ruh u wan ha Nga, bad u bymisih ia la u kpa bad ia la ka kmie, bad ia la ka tnga bad ia la ki khun, bad ia la ki hynmen hynbew ruh shynrang bad kynthei, hooid, bad ia la ka jingim ruh, um lah ban long u synran jong Nga. Uno uno ruh de u bymbah ruh la kajong ka diengphna, bad ba wan bud nadien jong nga, um lah ban long u synran jong Nga" (Louk 14: 26, 27). Sngap bha ia ki ktien: UM LAH! yn don *by grace*. Ki nongbud jong U Trai bad U Syiem ki syiem ba la sahnarphna ki dei ban long ruh kiba la bah la ki diengphna ha kiba yn sa sahnarphna ia ki!

II. Ka jingmut bad jingthmu jong ka diengphna.

U Jisu U la ong ha ki synran jong U: '*Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga*, **ai ba un len ia lade**, *bad un rah ia la ka diengphna bad un wan bud ia Nga. Naba uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka, bad uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem* **na ka bynta jong Nga**, *un shem ia ka*" (*Math. 16*: *24,25*).

U Jisu Khrist, naduh ka basdang jong U U la mih na la ïing kaba ha Nasaret bad U la iaid kylleng ka ri Galilaia U da hikai bad leh shibun ki kambah. U la leit na kawei ka shnong sha kawei pat U da khot ia ki briew ba kin kylla ka bamut bad pdiang ia ka Khubor ka Jingpynim. Ngi

shem ia U ba um shym la pyrkhat ei ei shuh na ka bynta ia lade ban bam ban dih, ban thiah ban dem. Ka ktien ba la kren shaphang jong U ka long, "U la ong te ha ki (synran), To ale ma phi hi kyrpang sha ri khlaw bad shongthait khyndiat: naba don shibun kiba iawan ialeit ruh, katba kim kloi shuh wat ban wan bam ruh" (Mark. 6: 31). Shaphang ka jingiaid ialap U Jisu la thoh "U Jisu U la iaid ruh kylleng sha ki nongbah bad ki nongrit baroh, U da hikai ha ki synagog jong ki, bad U da ialap ia ka Gospel ka jong ka hima, bad U da pynkhiah ia ki jingpang baroh bad ia ki jingkhrew baroh de" (Math. 9: 35). Ha kawei pat ka jaka U la ong shuh, "Ki myrsiang ki don ki thliew, bad ki sim bneng ki jakarieh, hynrei U Khun u briew um don jaka ban buh ia la ka khlieh" (Math. 8: 20). U Apostol u kren kumne shaphang ka jinglen lade ka jong U Jisu Khrist: "U Khrist Jisu, haba U long ha ka dur U Blei, Um shym la ñiew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei, hynrei U la pynsuda ia lade U da shim ia ka dur mraw, haba U la jialong ha ka jingsyrïiem ki briew; te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade, haba U la jialong Uba kohnguh wat haduh ka jingiap, hooid, ka jingiap ka diengphna keiñ" (Phil. 2: 5-8). Kaba knm kane ka dei ka diengphna kaba U la rah.

U Jisu Khrist haba U la khot ia ngi, Um shym ong ba ngin bah lane rah ia ka diengphna jong U. U don la kajong ka diengphna, bad U ong ia ngi ba haba ngi wan ban bud ia U ngin bah lane rah la ka jong ka diengphna —la kajong kajong —ka jong uwei ka lah ban ym iadei bad ka jong uwei pat; hynrei la ka long kaba kumno kumno ruh, ka dei hi ka diengphna. Ha kine ki kyntien ba U Trai U la kren ia ngi, ka diengphna kaba ktah beit ia uwei-pa-uwei ka long "Len ia lade na ka bynta U Jisu Khrist". Kane ka iadei bad ka jingong u Apostol Paul shaphang U Jisu Khrist, "*U la pynsuda ia lade*". Haba U la pynsuda ia lade, kata ka mut, ha ka jaka jong kata ka lade, U Jisu Khrist Un shim ia ka jaka bad Un shong hangta. U Jisu Khrist U la kren hangne ym shaphang kaba iehnoh noh ia ki pop, ne ki jingsngewbha, ne ki jingthala jong kane ka pyrthei; kine kim biang; U kwah ia ka dohnud jong ngi baroh kawei. Ha haba leh ia kane ngin hap duh lut ia baroh ba kane ka pyrthei ka ñiew

kordor, khnang ba U Jisu Khrist Un ioh tylli ia ka.

III. Ka diengphna bad ki saikhum saiteh jong kane ka jingim

"Uta uba ieit ia la u kpa lane ka kmie nalor jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga; bad uta uba ieit ia u khun lane ia ka khun nalor jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga. Bad uta u bymshim ia la ka diengphna bad bud nadien jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga" (*Math. 10: 37,38*).

U Jisu Khrist, kum u briew haba U la don ha kane ka pyrthei, U la long nadong shadong kum ma ngi ki briew. U la don ki ksai jingieit kiba teh ia U sha U Kpa jong U Uba ha bneng ; U la don ruh ki ksai jingieit kiba teh ia U sha la ka ung ka sem ha Nasaret Ki jingpynbna kiba shai ha ka Ktien U Blei shaphang ki jingiadei U Jisu Khrist bad la U jong U Kpa jong U ki long kumne : "Kumba U Kpa U la ieit ia Nga, kumta Nga ruh nga la ieit ia phi" (Ioan. 16: 9). Ha ka jingduwai jong U, U la kyrpad ia kiba la ngeit ha U ba U Kpa Un pynlong ia ki kiba shitylli, "Ba kata ka pyrthei te kan ioh tip ba la phah ma Me ia Nga, bad ba Me la ieit ia ki kumjuh kumba Me la ieit ia Nga" (Ioan. 17 : 23). Ha kine ki jingong, ngi iohi ba la iathuh ia ngi : U Kpa U la ieit ia U Khun; U Jisu U la ieit ia la ki briew ; U Kpa U la icit ia ka pyrthei, khamtam ia kito kiba la ngeit ha U Khun. Ngi shem shuh shuh ba U Jisu U la tip bad U la sngewthuh naduh ba U dang khynnah ba U la don ha kane ka pyrthei na ka bynta ban ioh pyndep ia ka mon U Kpa jong U. Haba U dang khatar snem ka rta U la ong ha la ki kmie ki kpa, "Balei ba phi iawad ia Nga? Phim shym tip ba ka dei ia Nga ban long shaphang kiei kiei ruh ki jong U Kpa jong Nga?" (Louk. 2: 49). Bunsien ngi shem U Jisu U la kren kum kine ki ktien, "Kata ka ktien ia kaba phi iohsngew kam long ka jong Nga hi, hynrei ka jong Uta U Kpa Uba la phah ia Nga" (Ioan. 6 : 38) U Jisu Khrist U la pyndem lut ia la ka mon bad ia la ka jingim ha la U Kpa jong U Uba ha bneng. Ha kaba lch ia kane U la tip bad U la sngewthuh shai naduh ka basdang ba ka lynti ba Un iaid ka long kaba dap da ka jingkthang lynter.—ka lynti jong ka diengphna.

Haba U Jisu U la tip ba ka lynti jong U ka long kaba eh katta, kaba dei ia ki briew baroh ha kane ka pyrthei ka long ban phetrieh sha la ka kmie u kpa, ki hynmen ki para ; u kñi u kpa, ki kur ki jait; hynrei kam shym la long kumta bad U. "Haba kumta te ki hynmen hynbew jong U bad ka kmie jong U ruh ki la wan; bad haba ki la ieng shabar, ki la phah ha U, ba ki da khot noh ia U. Te u paidbah u la shong tawiar ia U, bad ki la ong ha U, Hakhmih ka kmie jong Me bad ki hynmen hynbew jong Me shabar ki iawad ia Me. U la iathuh te ha ki U da ong, Kano ka kmie jong Nga, lane ki hynmen hynbew jong Nga? Te haba U la khmih baroh sawdong ia kiba shong tawiar ia U, U ong, Hakhmih ka kmie jong Nga. bad ki hynmen hynbew jong Nga! Naba uno uno ruh u ban leh ia ka mon U Blei, uta keiñ u long u para jong Nga bad ka para jong Nga, bad ka kmie de" (Mark. 3: 31-35). Ka lynti kaba U Jisu Khrist U la leh ha khmat ka jingiadei bad la kiba ha ïing ha sem, kiba ieit eh ia U ka long, "U Kpa jong Nga U trei haduh mynta, Nga ruh Nga trei...Nga Ngam lah ban leh ei ei ruh em na lade hi; kumba nga iohsngew, nga bishar; bad kata ka jingbishar jong Nga ka long kaba hok; naba ngam wad ia ka mon ka jong Nga hi, hynrei ia ka mon U Kpa Uba la phah ia Nga" (Ioan. 5; 17. 30). Ka lah ban jia ka por kaba eh ia u briew uba bah ia la ka diengphna ba ki jingdawa jong ka iing ka sem bad ki lok baieit bathoiñ ki long kiba eh bad kiba khia haduh katta katta ; hynrei ngim long ki briew kiba sah ha ka dum ha ka lyngngoh. Ka Ktien U Blei ka long ka sharak kaba ai jingshai kaba biang ia ngi, Ngi don byllai ki nuksa. U Trai Jisu hi U long ka nuksa. Ki Apostol hi ruh ki long nuksa ia ngi: "U Petros bad ki Apostol ki la iathuh bad ki la iaong, "Ngi dei ban kohnguh ia U Blei khamtam ban ia ki briew" (Ki Kam. 5: 29). Ngi iohsngew ruh shaphang U Sadhu Sundar Singh, haba la nguh la dem ia u da u kpa, ka kmie bad ka ïing ka sem baroh ba un da ia ka ijot jong la ka ïing, u la jied ia U Jisu Khrist Uba long ka lynti kaba bha tam ia U. Ngi kynmaw ruh ia ki kmie ki kpa jong ngi ka balang ha Ri Khasi bad Jaintia, kumno ba ki la leh : Ka Nabon ha Sohra-Mawmluh, kaba la shah pynshitom jur ha la kiba ha ïing namar U Jisu Khrist; U Borsing Syiem Sohra, uba la len ia ka khet

Syiem Sohra, namar U Jisu Khrist ; Ka Pletimai Syiem Khyrim kaba la len ia ka jinglong Syiem Sad ka Hima Khyrim, bad kiwei kiwei ki rijied ka balang tang napoh Ri Khasi jong ngi.

IV. Ka diengphna bad ka baphla ia U Jisu Khrist

"Te haba U la khot ha U ia u paidbah lem bad ki synran jong U, U la ong ha ki, jar uba mon ban wan bud nadien jong Nga, ai ba un len ia lade. bad un bah ia la ka diengphna, bad un bud ia Nga ; naba uno uno ruh u ban mon ban pynim ia la ka mynsiem, un duh noh ia ka; uno uno ruh u ban duh noh te ia la ka mynsiem, na ka bynta jong Nga bad ka jong ka Gospel ruh, uta keiñ un shem ia ka" (Mark. 8: 34, 35).

Ka diengphna kaba u khristan u dei ban bah kam long satia na ka bynta ban ioh ia ka bneng; kam dei na ka bynta ban ioh burom ioh nam ha kane ka pyrthei; kam dei na ka bynta ka jingbyrngem ki bor balang, ne ki bor briew ne ka jingpynbor jong ki nongsynshar ne jong ki briew la kiba kumno kumno. Ki ktien U Trai jong ngi ki long kiba shai: Ka jingbah ia ka diengphna ka dei tang na ka bynta jong U bad jong ka Gospel. Haba ngi ong ban bah ia ka diengphna na ka bynta jong U ka mut ban phla, ban sakhi, ban ialap, ban pynphriang ia ka kyrteng jong U, ia ki jinghikai jong U bad ia ka Gospel jong ka jingpynim kaba da ka kyrteng jong U haba dei por bad haba ym dei por. Kum ka nuksa ngi lah ban pyni da ka jingtrei u Apostol Paul uba la ong kumne : "Na ki Jiw san sien nga la ioh sawphew nawei thri. Lai sien la shoh ia nga da ki dieng sympat, shisien la lynthem maw ia nga, laisien nga la shah paitlieng, shimiet shisngi nga la don ha ka duriaw ba jylliew ; ha ki jingleit bunsien, ha ki jingma na ki wah, ha ki jingma na ki nonglute, ha ki jingma na la ki parajait, ha ki jingma na ki Jentil, ha ka jingma ha ka nongbah, ha ki jingma ha khlaw, ha ki jingma ha ka duriaw. ha ka jingma hapdeng ki lok ba arsap; ha ka jingtrei minot bad ka jingtrei shitom, ha ki jingbymiohthiah bunsien, ha ka pjah bad ka jinglyngkhuit; nalor kita kiei kiei ruh kiba nabar, don ruh kaba ban ia nga ha la ka sngi, ka jingsumar ia ki balang baroh keiñ" (2 Kor. 11 : 24-28). U nongshun bakthang tam jong ngi, uta u syiem ka jingdum hi, u lah ban

wan pynshngaiñ lem ia ngi da kaba ong, To shu kohnguh ia ki jinghikai babha U Jisu ba U la hikai halor u Lum, shu tista ha kaba leit jingiaseng bad siew beit ia ka jingainguh ba la buh ka balang, ym donkam ban da pynshitom haduh katta ban bah ia ka diengphna; katta ka la biang; U Blei U long Uba kylluid mynsiem bad Uba dap da ka jingaiei. Wat leit pyrkhat shitom ban lut ei ka por ! Parabangeit, ka jingpyrta U Jisu ka long, Kynmaw ia Ka Diengphna! Ka lynti sha bneng ka long tang da ka diengphna. U Jisu U ong shai, "Jar uba mon ban wan bud nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un bah ia la ka diengphna, bad un bud ia Nga" (Mark. 8: 34).

V. Ka diengphna kaba dei ban bah man la ka sngi.

"U la ong ruh ha ki baroh, Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un rah ia la ka diengphna ha la ka sngi, bad un bud ia Nga; naba uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka: hynrei uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem na ka bynta jong Nga, uta keiñ un pynim ia ka" (Louk. 9: 23, 24)

U Rai Bahadur Dohory Ropmay u iathuhkhana kumne shaphang u Borsing Syiem uba la dei ban mih bteng ia u Ramsing Syiem jong ka Hima Sohra: "Tang shu iap u syiem, u Sorkha Doloi bad kiwei pat ki myntri ki la wan iakhroh ia u ban iehnoh ia ka Niam Khristan. U Sorkha Doloi u la ong, Iehnoh tang shisngi bad ngin thung syiem ia phi. U Petros u la len ia la u jong U Kynrad bad um shym la lei lei du! Phi ruh leh kumjuh. 'Em', la ong u Borsing Syiem, "U Jisu Khrist Um long ka sopti ka ban phong bad ka ban law pat; wei ba la phong shisien ia U, la phong junom." Ka diengphna u Khristan ka dei ba un bah ia ka baroh shi jingim haduh ba un da leit noh na kane ka pyrthei.

KA JINGPYNWAI

Parabangeit baieit, ka jingkhot ka jong U Trai Jisu ia nga bad ia phi ka long ba ngin bah ia la ka diengphna man la ka sngi bad man la ka por khlem sangeh bad khlem shongthait. U Trai jong ngi U ong, To shim ia ka lyngkor jong

Nga ha phi: ka lyngkor jong Nga ka long kaba sting. Shisien ba ngi la pdiang ia U Jisu Khrist ha la ka dohnud, ka dei ia ngi ban shim ruh ia la kajong ka diengphna khlem da khmihlynti bainong ei ei ruh; ngin bud bad sakhi ia U baroh shilynter jingim. Ka jingdawa na nga bad na phi ka long ba ngin ym ñiew ia lade, lym kumta ngin duh ia la U Trai Uba ngi phla ba ngi la ngeit.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

IX KA JINGLONG KSIANG U KHRIST

"Hynrei phi la wan ha u Lum Seion, bad ha ka nonghah U Blei Baim, ha ka Jerusalem ba kynja bneng, bad ha ki bun paidbah ki Angel ki bymlah ñiew shuh, ha ka jingiaseng bah bad ka balang jong kiba la kha nyngkong, ia kiba la thoh kyrteng ha bneng: bad ha U Blei U Nongbishar ki bynriew baroh, bad ha ki mynsiem ki bahok ba la pynjanai, bad ha **U Jisu U Ksiang ka Jutang bathymmai,** *bad ha ka snam ka jingsynreit kaba kren ia kiei kiei kiba kham bha ban ia ka jong u Abel" (Heb. 12:22 - 24).*

"Namar don uwei U Blei, bad **uwei U Ksiang ruh hapdeng U Blei bad ki briew, U Khrist Jisu,** *Uba U hi ruh u briew; Uba la aiti ia lade ban long ka jingsiewspah ia baroh, ia ka ban phla ha ki por badei hi" (1. 2:5, 6).*

Ngan pyniabynta ia kane ka sobjekt ha ki lai bynta:

1. Ka *statement* lane ka jingiathuh lyngkot shaphang ka jingmut jong ka sobjekt.

2. Ka jingmut jong ka ktien "Jinglongksiang".

3. Ka jingpyndep U Jisu Khrist ia kane ka kam Ksiang jong U.

Nga kynmaw kyrpang ha kane ka por, ia ki lai tylli ki jingkren jong nga ha ki laitylli ki jingiaseng Assembly ne Synod kiba la long hange ha Jowai: Ha ka sien kaba nyngkong, ha ka snem 1930, kaba long ka snem banyngkong ba la ***ordain*** **ia nga kum u Evangelist, nga la iathuh-khana shaphang U Blei Uba U Kpa, na u Isa. 42:8, ki ktien kiba ong, "Nga long U Trai, kata ka long ka kyrteng jong Nga; te ia la ka burom ngan ym ai ha uwei pat,**

bad ia la ka jingiaroh ha ki bleithaw." Ha ka sien ka ba-ar, ka snem 1957, nga la iathuhkhana shaphang U Mynsiem Bakhuid na kane ka dkhot. "Bad don na phi kiba ju long kumta; hynrei la sait ia phi, hynrei la pynksan ia phi ha ka kyrteng U Jisu Khrist Uba U Trai bad da U Mynsiem U Blei jong ngi" (1 Kor. 6:11). Mynta ha ka sien ka balai, kaba long ka snem kaba khatduh jong ka jingshakri jong nga ia ka Synod kum u Pastor, ka Synod ka la buh ia nga ban kren shaphang U Jisu Khrist kum U Ksiang hapdeng U Blei bad u briew

Nga la khreh ia kanc ka sobjekt la 55 snem mynta, hynrei ngam pat lah pyndep ia ka. Ha kane ka por ngan kren tang kat kaba nga la sngewthnh shaphang jong ka. Kane ka long kawei hapdeng ki daw kiba la ñiah ia nga ba ngan lait pule Theology, ba ngan sngewthuh bad shemphang bha shaphang ka Jingsiewspah U Jisu Khrist. Nga kynmaw ba nga la thoh Essay shaphang kane ka sobjekt ha ka Scripture Examination jong ka District Shella ha ka snem 1920 ha ka por ba nga don ha skul. Nga la leit ioh ryngkhat ha kata ka por ia ka kot Theology jong u Dr. A. A. Hodge kaba la thoh ha ka snem 1860, na kaba nga la shu shim ia ki jingmut jong u. Haba nga pule mynta ia kata ka kitab Theology u Dr. Hodge, ngam shym ioh jingmyntoi shuh shibun; kumta nga la iai pyrkhat ban iaid shaphrang.

1. Ka Statement lane ka jingiathuh lyngkot shaphang ka jingmut ka sobjekt.

U Blei U la thaw ia u briew ha ka hok; hynrei u briew u la leh pop bad u la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei. Haba u briew u la duh ia ka hok hakhmat U Blei, bad u dei ban iap kat kum ka jingbuh U Blei, U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei ban wan wad bad wan khring pat ia U sha U Blei. Ha kaba pyndep ia kane ka kam, U Jisu Khrist U la donkam ban aiti noh ia la ka jingim kum ka jingkñia ka jingyniasuk hapdeng U Blei bad u briew. Na ka liang ka jong U Blei, ka hok bad ka jingkhuid jong U ka dawa halor u

briew ia ka snam jong U, ba kumba u la leh pop, ia kaba iap un iap shisha. Hynrei ka jingieit bad jingisynei U Blei ka pyrta: "Ngam don ka jingsngewbha ha ka jingiap u bymman". Halor kane ka jingshisha, U Blei, ha ka jingstad kaba bymjukut jong U, U la phah ia la U Khun ban wan shah kum U Langkñia namar ka pop u briew; namar khlem kaba pynmih snam ym don jingmap. Ka hukum Blei ba la buh naduh bymjukut ka long, ba uwei-pa-uwei uba ngeit, uba pdiang bad uba pyndem ia ka pap ka sang ha U Jisu uba la shah kum ka jingkñia baim, un ioh map ia ki pop jong u, bad yn ñiew ia u uba hok bad uba bit ban pdiang hun ha khmat U Blei. U briew um lah ban kamai ia ka hok ha kane pvrthei.

Ha katei ka dkhot jong ka shithi sha ki Hebru, la kren shaphang U Jisu ba U long U Ksiang ka Jutang ka bathymmai. Ngi dei ban tip, la kumno kumno, kaba kumno ka dei kata ka Jutang Barim bad kumno ka iapher kata ka Jutang barim bad kata ka jutang bathymmai: (1) Ka jutang barim ka dei kaba kynja doh; hynrei ka Jutang bathymmai ka dei kaba kynja mynsiem. Ka Jutang Barim ka dei kaba la don hapdeng U Blei bad ki Israel hynrei ka Jutang Bathymmai ka dei ka jutang hapdeng U Blei bad u bynriew baroh uba don ha sla jong kane ka khyndew. Haba shim lyngkot ia ki ktien kiba shaphang kane ka Jutang Barim ka long kumne: "Lada phi long ki bakloi bad bakohnguh, phin bam ia ka jingbha ka ri: hynrei lada phi kyrngah bad ialeh kiat, ka waitlam kan bamduh ia phi: namar ka shyntur U Trai ka la kren ia ka" (Isa 1:19, 10). Ka jubap jong ki briew ka long: "Ia U Trai U Blei jong ngi ngin shakri, bad ia ka ktien jong U ngin kohnguh" (Josh. 24:24). Ka jingpynskhem ia kane ka jutang ka long ha kane ka rukom: "Haba u la shim te ia ka kitab jutang u la pule ha kaba iohsngew uta u paidbah; ki te ki la ong, ia kata baroh kaba U Trai U la kren ngin leh, bad ngin kohnguh. Bad u Moses u la shim ia kata ka snam, bad u la synreit ia ka halor uta u paidbah bad u la ong, hakhmih, ka snam jong kata ka jutang ia kaba U Trai U la pynlong bad phi shaphang kine ki

ktien baroh" (Eks. 24; 7, 8) (2) Ka Jutang Bathymmai pat ka dei kata kaba U Blei ha ka jingieit bah ba bymjukut jong U, U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei jong U. ban wan sha kane ka pyrthei ban shah kum ka jingkñia ba pynhun bad ba pynsngewbha ia U Blei na ka bynta ka pop ka jong u briew, ba uei uei baroh uba ngeit ha U un ym jot shuh hynrei un ioh ka jingim bymjukut.

Katba kum ka Jutang Barim, u Rangbah Lyngdoh u dei ban shim artylli ki langsohmoh, un kñia ia ka jingkñia pyniasuk hapdeng U Blei bad ki khun Israel, bad da uwei pat, haba u la *bat ia ki reng ha ki kti* jong u, u phla ia ki pop jong ki halor jong u, bad u sa phah ring ia u shabar shnong ban pyllait kum u *langkit pop* shapoh khlaw poh btap. La ju leh ia kane shisien man ka snem. Hynrei ha ka jutang kaba thymmai, U Jisu Khrist kum U Khun ba la kha marwei jong U Blei, Uba long na bymjukut sha bymjukut, *kum U Rangbah Lyngdoh Bakhraw Uba naduh bymjukut,* U la ai ka jingkñia pyniasuk kaba da lade hi, da la ka mon sngewbha, na ka bynta ka pop ym tang jong ki khun Israel, hynrei na ka bynta ki briew baroh ha ka pyrthei; ba kat kiba pdiang da kaba ngeit ha U, yn map phar ia ki pop jong ki, kin ioh ia ka jingim bymjukut,—kata ka jingim bathymmai kaba ha U Khrist Jisu, ia kaba u nongthoh ia ka Shithi sha ki Hebru u ong, "Ngan buh ia ki hukum jong Nga ha ka jingmut jong ki, bad ha ki dohnud jong ki Ngan thoh ia ki; bad Ngan long U Blei jong ki, bad ki kin long u paidlang jong Nga: bad uwei-pa-uwei baroh un ym hikai ia la u paramarjan. bad uwei-pa-uwei baroh ia la u para, da kaba ong, to ithuh ia U Trai: naba baroh keiñ kin ithuh ia Nga naduh iba rit tam haduh uba khraw tam na ki" (Heb. 8; 10, 11).

II. Ka Jinglong Ksiang

Ngi pule ha ka Shithi kaba Nyngkong u Ioannis 2: 1, 2, kumne; "Ko khun hep jong nga, nga thoh ia kine kiei kiei ruh ha phi, ba phin ym leh pop. Te lada uno uno ruh un leh pop, ngi don keiñ U Riewsaid bad U Kpa, U

Jisu Khrist U Bahok; bad ma U hi ruh U long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi, bad ym tang na ka bynta kita ki jong ngi hi, hynrei na ka bynta ki jong ka pyrthei baroh ruh". Hangne u Ioannis u kren shaphang U Jisu Khrist kum U Riewsaid ne U Nongiasaid bad U Kpa na ka bynta ka pop jong ka pyrthei. Ngi dei ban sngewthuh ba don ka jingiapher hapdeng U Riewsaid bad U Ksiang. Ngi pule ha ka Ktien U Blei shaphang ki riewsaid ne nongiasaid bad U Blei ba ki don shibun.

(a) *U Abraham*, u la iasaid shibun bad U Blei ba Un ym pynjot noh ia ka shnong Sodom, ka shnong ki khun ki pyrsa jong u. Khmih Jen. 18:23 - 32

(b) *U Moses* u la iasaid bad U Blei na ka bynta ki khun Israel ba eh ryndang haduh katne: "Kumta u Moses u la leit phai sha U Trai, bad u la ong, Ah, une u paidlang u la leh ia ka pop kaba khraw eh, bad ki la iathaw blei da ka ksiar ha ki. Hynrei mynta, lada Men map ia ki pop jong ki—; te lada kumwei, to pyndam roh ia nga, nga kyrpad ia Me, na kata ka kitab jong Me ia kaba Me la thoh" (Eks. 32: 31, 32).

(k) *U Samuel* u la iasaid bad U Blei ha Mispah haba la byrngem ia ki khun Israel da ki Philistia ia ka ban wan pynjot noh ia ki. Ka ktien ka ong kumne: "Bad u Samuel u la lynñiar kyrpad ha U Trai na ka bynta ki Israel; bad U Trai U la shahshkor ia u ... ... Te U Trai U la tied pyrthat da ki pyrthat kiba khraw halor ki Philistia ha kata ka sngi, bad U la pynjot noh ia ki; bad la pyniap ia ki hakhmat ki Israel". (1 Sam. 7: 9, 10).

(d) *U Jisu* hi ha ka Gospel u Ioannis Lynnong 17, U la iasaid bad U Kpa jong U na ka bynta ia lade, na ka bynta la ki synran bad na ka bynta baroh kiba la ngeit bad ki ban sa ngeit ha U.

(e) *U Apostol Paul* u thoh sha u Timothi u ong, "Te nga kyntu nynghong eh, namarkata, ban pynlong ki jingkyrpad, ki jingduwai, ki jingiasaid, ki jingainguh, na ka bynta ki briew baroh" (I Tim. 2: 1). U Apostol jakob ruh u thoh, "To iaphla noh paralok hi ia la ki jingpalat, bad to iaduwai na ka bynta paralok hi, ba yn dup pynkhiah ia phi: ka jingkyrpad minot uba hok ka lah shibun" (Jak. 5: 16),

Na kine ki nuksa, ngi iohi baroh ki khun jong U Blei ki bit ki biang ban long ki riewsaid ne ki nongiasaid. Hynrei ban long ksiang ka long ka kam kaba kyrpang kaba ym don ba lah ban shim ia ka. Ka long ka kam kaba u briew um lah bad um donbor ei ei ruh ban seng ia ka. Ka dei ka kam, ka jingthaw bad ka jingpynieng ka jong U Blei Trai Kynrad hi Uba thmu na ka bynta ka jingbha u briew uba U la thaw. Arsien arwat la paw kaba kum kane ha ka sla jong kane ka pyrthei: kawei ka long ha ka por ka Jutang Barım bad kawei pat ha ka por ka Jutang Bathymmai.

Ha ka Jutang Barim, U Blei U la thung ia u Aaron bad ia ka ïing jong u ban trei ban kam ia kane ka kam ksiang kaba hapdeng U Blei bad ki briew jong U ki Israel. La buh ia ka shiphew tarik jong u bnai uba hynñiew man ka snem ban pyndep ia ka jingkñia ka jingpyniasuk kaba shisien shi snem. Ha kata ka sngi, u rangbah lyngdoh un shim uwei u masi lyngraw ban kñia hapoh ka Jaka Kyntang tam na ka bynta la ki jong ki pop bad ki pop jong ka ïing jong u. Ha mar khmat jingkhang yn pynkhreh artylli ki langsohmoh. Tang shu lah pyndep ia ka jingkñia pynkhuid pop na ka bynta ia lade bad la ka ïing, u rangbah lyngdoh un shim ia uwei na kita ki aŋylli ki langsohmoh bad un pynlong ka jingkñia pyniasuk na ka bynta u paidlang bad ka jingpynkhuid ia ka tabarnakl bad baroh ki mar bakyntang kiba don hapoh jong ka. Hadien kata, un shim ia uta uwei pat u langsohmoh, un bat ia u na ki reng baroh artylli, un phla ia ki pop jong u paidlang halor ka khlieh jong u, un sa ialam ia u shabar, nangta ki lyngdoh nongiarap kin sa ialam ia u shabar shnong bad kin sa pyllait ia u ba un phetwir sha khlaw kum u lang-kit-pop.

Ha ka Jutang Bathymmai pat, U Blei U la aiti noh ia la U Khun ba la kha marwei jong U ban wan sha kane ka pyrthei ban aiti noh ia la ka jingım da kaba shah kñia na ka bynta ka pop ka pyrthei halor ka diengphna ha Lum Kalbari. Ia kane ka jingkñia U Jisu Khrist haloh ka diengphna la khot ia ka da ki bun tylli ki kyrteng, namar ym don ktien briew kaba tang kawei ban kynnoh ia ka. Ka dei ka kam kaba kynja mynsiem, kaba shabar ki pud ka Mariang

(Nature), shabar ki pud jong ka Por (Time): shabar ki pud jong ka jaka (Space); shabar jong ki pud ka jingkheiñ Wei-ar-lai; ka dei ka jingjia kaba ha ka Bymjukut. Katba ka jingkñia Pyniasuk u Rangbah Lyngdoh Aaron ka long kaba donkam ban leh ia ka man la ka snem, da uwei u rangbah lyngdoh hadien uwei pat, ka jingkñia U Jisu U Khun U Blei Uba bymjukut ka treikam ruh khlem jingkut na bymjukut sha bymjukut. Ym don thylliej briew ba lah ban batai lut shaphang jong ka. Namarkata, nga la ong naduh ka basdang ba nga la khreh ia kane ka sobjekt la 55 snem mynta, hynrei ngam pat pyndep ia ka. Ki riewblei bad ki nongthoh Theology ki la pyrshang ban batai ban pynshong-nia katba ki don la ka buit ka bor, hynrei kita ki jingbatai kim pat kut kim pat lah pynhun ia baroh. Ha ka Ktien U Blei la pyrshang ban iathuhkhana shaphang ka jingtreikam kane ka jingkñia U Jisu ia lade. Ia shu pynsyrñiem ia ka bad ki kam iew kam hat ki briew, ba la shu kem jingmut ha la kijong kijong ki rukom.

Ngi iakynduh ia ki jingkren kiba kum kine:

(a) U *Jisu U la siew ia ka kuna namar ka pop*. "U Jisu Khrist U Bahok U long ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi, bad ym tang na ka bynta kita ki jong ngi hi, hynrei na ka bynta ki jong ka pyrthei baroh ruh" (I Ioan. 2:2).

(b) "U *Jisu* U *la siewspah ia ngi* na ka jingtim ka hukum, da kaba pynlong ia U ka jingtim na ka bynta jong ngi" (Gal 3: 13).

(k) "U *Blei* U *dang pyniasuk ia ka pyrthei ha lade hi ha* U *Khrist* khlem da ñiew ha ki ia ki jingpalat jong ki" (2 Kor. 5: 19).

(d) U *Jisu Khrist* U *la iap iapli ia ngi*. "Hynrei U Blei U pyni shynna ia la ka jong ka jingieit sha ngi, ha kaba haba ngi dang long ki bapop, U Khrist U la iap iapli ia ngi" (Rom 5: 8).

(e) U *Blei* U *la thied da ka snam jong* U *hi*. "To sumar shaphang ia lade bad shaphang kata ka kynhun baroh, ha kaba U Mynsiem Bakhuid U la pynlong ia phi ki nongsha-rai, ban bsa ia ka balang U Blei, ia kaba U la thied da ka snam jong U hi" (Ki Kam. 20: 28).

(g) U *Jisu Khrist* U *la sait ia ngi na ki pop*. "Ha Uta Uba la ieit ia ngi, bad Uba la sait ia ngi na ki pop jong ngi ha

ka snam jong U hi; bad U la pynlong ia ngi ki syiem bad ki lyngdoh ha U Blei bad U Kpa jong U" (Jinpyn. 1: 5, 6).

(ng) U *Jisu Khrist* U *la kit ne bah ia ki pop jong ngi*, "U Jisu da lade hi U la bah noh ia ki pop jong ngi ha ka met jong U halor ka dieng, ba haba la iap noh sha kita ki pop, ngin ioh im sha ka hok" (1 Pet. 2: 24).

(h) U Jisu Khrist kum U Nongbahkhlieh ne U Nongbah jamin (Heb. 7: 22).

Kren shaphang ka jingiap U Jisu Khrist ba ka long ka jingsiew kuna, ne ka jingsiewspah, ne ka jingpyniasuk, ne ka jingiap iapli, ne ka jingthied da ka snam, ne ka jingkit noh ia ki pop ne ka jingbahkhlieh; baroh kine ki ktien ki thew ia kajuh ka jingshisha kaba ym don ktien briew ban kynnoh ia ka kaba tang kawei. Ha kaba pyndep ia kane ka kam, U Jisu Khrist U ieng hapdeng U Blei U Kpa bad u briew hangta ha Lum Kalbari ba kynja mynsiem ban pynlong ia kata ka jingpyniasuk kaba khraw kaba hapdeng U Blei Uba hok bad Uba khuid ha kawei ka liang bad u nongpop bymman-khorap ha kawei pat ka liang. Hangne ngi shem ia U Blei U Kpa, U Blei U Khun bad u nongpop ki iashem lang ha Kalbari [Nga dei ban pynsngewthuh ia phi ba nga kren da ki ktien ba kynja briew ha ka rukom kaba kynja briew ia kaei kaei kaba kynja mynsiem kaba ym don thylliej briew ban kren].

III. Ka jingpyndep jong U Jisu Khrist ia ka kam ksiang kaba hapdeng U Blei bad u briew.

Ha kaba kren ia kane ka bynta, ngan ym bud ia ka lynti ki Nongthoh ne ki Theologian, namar kine ki don shibun, ki iaiaid la kajong kajong ka lynti, kiba jrong bad kiba jlan. Ngan iaid da la kajong ka lynti.

Arsien, ha la kajong ka jingim nga la ioh lad ban trei ia ka kam ksiang hapdeng artylii ki Hima Khasi, ka Hima Maharam bad ka Hima Bhowal ha ki snem 1933 bad 1949. Nga la iatrei lang bad I Pastor Duffrine Galyne na ka bynta ka jingiakajia pud hima jong kine ki artylli ki hima. Kaba nyngkong kaba ngi la leh ka long ban lum ia ka dorbar jong ki ar hima ban kylli ia ki la ki don kino kino ki jingujor ia

ngi ba ngin trei ia ka kam pyniasuk. Haba ym don, ngi la thoh kawei ka kot *Submission Agreement*, lane ka *Kot shah pyndem* ha ka jingpynbeit jong ngi, bad baroh arngut ki syiem ki la iasoi ha khmat ka dorbar. Nangta ngi la trei pyndep ia ka kam.

Ha man ka kam pyniasuk, dei ban don lai tylli ki liang; artylli ki dei kiba ieng marpyrshah kawei ia kawei pat, kawei pat ka dei ban long kaba ieng pdeng, ka bym noh shiliang sha kamon ne sha kadiang. Ki arliang manla ki donkam ban pdiang da kaba shaniah ha ki nongpyniasuk. Lada ka rung ka jingsngew tharai sniew hano hano, lane ka mynsiem shah shiliang kaba kumno kumno ha ki nongpyniasuk, katta ka kam ka la sniew, ka la shahjop. *U Ksiang, kum u nongpyniasuk, u dei ban long uba ioh tylli ia ka jingshaniah jong baroh ki arliang manla*, hangta te u lah ban sngewhun ha lade hi, u lah ruh ban pynhun ia baroh arliang manla.

Ngan pynieng ia kine baroh lai tylli ki liang ha Lum Kalbari. [Kynmaw ba nga kren ha ka rukom briew]: U Blei U Kpa ha ka liang kamon, u briew ha ka liang kadiang, bad U Jisu Khrist Uba long ksiang hapdeng.

1. U Blei U Kpa.

Une U dei U Blei-Trai-Kynrad, U Nongthaw bad U Nongpynlong ia ka bneng ka khyndew bad ia baroh katba don ha ki. U long U Bahok, U Bakhuid, U Bashisha, Uba ha U ka don ka bor lut halor kiei baroh kiba kynja mynsiem ha bneng bad ha khyndew. La pynbna shaphang ka bor bad ka burom jong U da ki riewblei naduh mynhyndai :

"Ki bneng ki jong Me. ka khyndew ka jong Me; ka pyrthei bad ka jingdap jong ka, Me la seng nongrim ia ka .... ka hok bad ka jingbishar (hok) long ka nongrim ka khet jong me : ka jingisynei bad ka jingshisha ki iaid ha shuwa ka khmat jong Me" (Salm. 89:11,14).

"To mane ia U Trai ha ka jingitynnad ka jingkhuid" (Salm. 29 : 2, etc). Shisien Une U Biei bymjukut U la kren kumne ha u Moses, "Nga la iohi ia une u paidlang, bad hakhmih, u long u paidlang ba eh pyndang; iehnoh ia Nga mynta ba ka jingbitar jong Nga kan ioh meh buk pyrshah

ia ki, bad ba ngan ioh pynduh noh khoit ia ki" U Moses u la phai ktien sha U Trai U da ong, "Ah, une u paidlong u la leh ia ka pop kaba khraw eh . . . . Hynrei mynta, lada Men map ia ka pop jong ki *to map*; te lada da kumwei, to pyndam noh ia nga, nga kyrpad ia Me, na kata ka kitab jong Me ia kaba Me la thoh. Te U Trai U la ong ha u Moses, Jar uba la lehpop pyrshah ia Nga, ia uta keiñ ngan pyndam noh na ka Kitab jong Nga "(Eks. 32: 9,10, 31-33). La pynbna shai hakhmat ki Khun Israel shaphang une U Blei kumne: "U Trai Uba U Blei jong Me U long ka ding kaba bamduh noh, U Blei Uba thut shen" (Deut. 4: 24).

U Nongiathuhlpa Amos u ong, "U Trai Uba U Blei U la smai da la ka jingkhuid, Hakhmih ki sngi kin wan ha phi, ba kin shim noh ia phi da ki bnoh, bad ia kita kiba sah na phi da ki khwai dohkha" (Amos 4: 2).

Haba ngi wan sha ka Testament Bathymmai ruh ngi shem la pynpaw kumjuh shaphang ka jinglong hok bad ka jinglong khuid ka jong U Blei: "Ka bainong ka pop ka long ka jingiap" (Rom. 6: 23). "Ka long kaba itieng ban hap ha ka kti U Blei Baim" (Heb. 10: 31). Ka jingkut bishar hok ka jong U Blei pyrshah ia ka pop, ka jingbymkhuid bad ka jingbymhok ka long, "To khie leit noh na Nga, phi ia kiba la tim, sha ka ding ka bymjukut, ia kaba la buh lupa ia u Soitan bad ia ki Angel jong u" Math. 25: 41). Pat ruh, "Te jar ia uba ym shym la shem ba la thoh ha kata ka kitab ka jingim, la bret ia u sha kata ka pung ka dinn" (Jingpyn. 20:15).

Hynrei la katta ruh, U Blei, ha la ka jingieit ba bymjukut jong U, U pyrta, "Katba Nga im, ong U Trai U Blei, Ngam don ka jingsngewbha ha ka jingiap u bymman; hynrei ba uta u bymman un phai noh na ka lynti jong u bad ba un im' (Esek. 33: 11). Hangne, u Nongpop u long uba khlem bor ban wan phai. Haba kumta, donkam ia ka lad ban thaw, lada ka long ba u lah ban im.

2. U Briew.

Hangne ha ka liang ka diang u ieng u briew uba lanot khop, ba la pynkit da ki pop rynjaiñ-jep naduh khlieh haduh kjat. "Namar baroh ki la lehpop bad ki la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei" (Rom 3: 23). Haba ngi pule ia ki Saw

Gospel bad ia ki Shithi u Apostol Paul (1 Kor. 5: 7-13; Rom. 1: 21-32; Gal. 5: 19-21; 1 Tim. 4: 1-5; 2 Tim. 3: 1-9 bad kiwei kiwei), ngi shem la iathuh ia ngi shaphang kine ki briew ba ki long (1) Ki baarsap, ki bym lah shuh ban shem ia ka jingkylla ka bamut. ka long ka pop ba shyrkhei tam hapoh ka bneng, ( ) Kiba bamsap, (3) Ki bymkhuid, (4) Kiba mane blei thala, (5) Ki bymhok, (6) Kiba bymman, (7) Kiba awria bad kiba ijli, (8) Kiba dap da ka jingbishni bad ka jingpihuñ, (9) Kiba runar, (10) Kiba iapyniap, (11) Kiba smai lamler, (12) Kiba iamai bad iashukor, (13) Kiba khwan, (14) Kiba krensiar blap blap, (15) Kiba sarong bad sngewmeng eh, (16) Kiba iakajia, (17) Kiba lehkhraw eh, (18) Ki nongpynkheiñ jutang, (19) Kiba khlem jingisynei, (20) Kiba ieit tang ia lade, (21) Kiba ieit sbai (22) Kiba ieit ia ki jingsngewbha pyrthei khamtam ban ia kaba ki ieit ia U Blei, (23) Ki nongdie lok, (24) Ki bymkohnguh ia la ki kmie ki kpa, (2_) Kiba tip hynrei ki beiñ kylla ia ki hukum U Blei, (26) Kiba iaaiksuid, (27) Ki bymsuidñiew, (28) Kiba khlem jingiatiplem, (29) Kiba klim, (30) Kiba ialeh nuti, (31) Kiba iabuaid, (32) Kiba don ka jingriewblei hynrei kiba len ia ka bor jong ka, bad kiwei kiwei. Haba ñiewtang ia ka jingkitpop u briew la dum bad bneng bad khyndew. U ieng hangta khlem don jingkrendong shuh. U la long u barem na khlieh ha kjat. Hangta u ieng ha ka jinglyngngoh u da pyrta, "Ah nga u briew uba shah lanot khop. Uei u ban pyllait noh ia nga na ka met ka jong kane ka jingiap?" (Rom 7: 24).

3. U Jisu Khrist kum U Ksiang.

Peit sha U mynta! U ieng hapdeng U Blei bad u briew kum U Ksiang Nongpyniasuk!

U Jisu Khrist kum U Ksiang U ieng hapdeng u briew bad U Blei. Laisien laiwat U Blei U la pynbna shaphang jong U, "Hakhmih! Une U long U Khun jong Nga U Baieit ha Uba Nga sngewbha eh, to phin sngew ia U!" U long U Khun Baieit ba la kha marwei jong U Blei. Ka kyrteng da kaba la khot ia U ka long eh than ba ngin sngew thuh paidbah bad ba ngin mutdur. La bynrap ha kane ka ktien ka jingmut kaba kynja khyndew bad ka jingmut kaba kynja bneng.

ne kynja Blei, ne kynja mynsiem. U Blei haba U la tnaw ia ngi ki briew ha kane ka khyndew, U la ai ka bor ka sap kaba kynja khyndew ba ngin kren da kaba mutdur ruh da ki ktien kiba kynja khyndew. Ia kaba sha lyndet ka khyndew, ne, ia kaba kynja mynsiem, ngi lah ban kot ban kynjoh tang da kaba kynja mynsiem. Ngim don ktien ban kynnoh ne kren shaphang kaba kynja mynsiem tang da ki kten kiba U Blei U la ai ha ngi ba ngin pyndonkam haba ngi kren shaphang kiba kynja khyndew. Ka ktien "Jisu Khrist" ka long ka ktien kaba kynja khyndew; ngim don ktien bad ngim lah hi ban kren ne batai shaphang U Jisu Khrist Uba kynja Blei bad Uba bymjukut. Ngi shu lah ban kynnoh halor jong U tang da ki ktien kiba iasyriim bad ki kyrdan bad ki burom kiba ha kaue ka pyrthei. Ha ka Kitab Jingpynpaw (1:8) la khot ia U, U Blei Badonbor baroh, "Nga long ma nga U Alpha bad U Omega, ong U Trai Uba U Blei, Uta Uba long bad Uba la ju long, bad Uta U ban sa wan, Uta U Badonbor Baroh." U Jisu U la kren shaphang ia lade U ong, "Ma nga bad Uta U Kpa Ngi ialong shitylli". "Uta uba la iohi ia Nga, u la iohi ia U Kpa jong Nga". "Ym don uba wan ha U Kpa, hynrei tang da Nga".

Shaphang ki kyrdan bad ki burom jong U, ngi pule ha ka Ktien U Blei ba la ai ki nam kiba kum kine: "UBlei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh; ba ha kata ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup, ki jong kiba ha ki bneng bad ki jong kiba ha ka khyndew, bad ki jong kiba hapoh ka khyndew" (Phil. 2:9, 10). U long ma U, U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai, U Syiem ka burom, U Syiem ka jingim, U Syiem ka jingsuk, U Trai ka burom. U Khun jong U Blei, U Nongbishar Bakhraw, U Sngi jong ka hok, U Lurstep Baphyrnai, U Rangbah Lyngdoh Bakhraw, U Babhabriew tam Uba tang marwei hi hapdeng ki shiphew hajar.

Ngan pyndonkam da ki ktien kiba kynja khyndew kumne: Une U Trai ka Burom U ieng hamar pdeng kata ka jaka ba kynja mynsiem ia kaba la khot ha ka ktien briew Golgotha lane Kalbari. Ha ka liang kamon jong U, U ieng U Blei Uba U Kpa Uba na bymjukut sha bymjukut; ha ka liang phang kadiang jong U ki ieng ki nongpop bla iohlait, kiba dang saw leiñ leiñ ki pop jong ki, hynrei kiba mynta ki

ieng "halor ka nongrim ki Apostol bad ki Nongiathuhlpa, U Jisu Khrist hi U da long U Mawdong ba ha Khlieh". Hangne U Jisu Khrist, kum U Rangbah Lyngdoh Bakhraw, U aiti ia kine ki nongpop ba la laitim, ha la U Kpa, U da kren ki ktien kiba kum kine:

Ko Kpa Bahok bad Bakhuid, kumba "Me la ieit ia Nga naduh shuwa kaba pynshong nongrim ia ka pyrthei", Me la kren ha ka pyrthei ban leit wad ia ki nongpop ba la rem bad ba la jot, ban wallam pat ia ki shapoh ka sem ka Hima jong Me: Nga la kohnguh ia ka mon jong Me: Nga la kren ha ka pyrthei tang ia ki ktien ba Me la bthah ma Me ia Nga ban kren: Nga la pyndep baroh khoit ia ka kam kaba Me la phah ia Nga ba Ngan leh: Nga la kohnguh ia Me ban bah ia ka diengphna naduh Bethlehem haduh Lum Kalbari: Nga la pyndep khoit ia ka kam kaba Me la aiti ha Nga ban leh.

Hakhmih mynta! Kine ki briew Nga wan ialam sha Me; ki la long ki nongpop ba la rem bad ba jot; hynrei Nga la shem ia ki bad Nga wallam ia ki sha Me mynta: Ki la kylla ka bamut na ka lynti ka pop bad ka jingbymman: Ki la phla ia la ki pop: Ki la ngeit bad ki la wan bud ia Nga: Ki la iehnoh ia kiei kiei baroh kiba ha ka khyndew na ka bynta jong Nga.

Hakhmih, hangne ki don ki Mari Magdalen, kiba la sait ia ki slajat jong Nga da ki ummat jong ki, kiba la ñiad ia kita ki ummat da la u ñiuhkhlieh. Hakhmih! Kine ki la ia bah ia la ka diengphna ki la wan bud ruh nadien jong Nga.

Ko Kpa Bahok bad Bakhuid! Nga la shem ia ki ha ki lynti khlaw bad ba ki lynñiar ki da kyang, "Ah, nga u briew uba shah lanot khop! Uei u ban pyllait noh ia nga na ka met jong kane ka jingiap?" Haba Nga la sngewsynei ia ki, Nga la sngewlem ia ki, Nga la kner la ki kti sha ki, Nga la khot ia ki Nga ong, "To wan ha Nga phi baroh kiba thait bad ba khia ka jingkit, te Ngan pynjem bha ia phi". Ko Kpa Bakhuid ! kine ki la wan: Nga la trei shitom na ka bynta jong ki haduh ba ngan da aiti noh ia la ka jingim da kaba shah ia ka jingiap jong ka diengphna.

Ko Kpa Bakhuid, to pyndonburom ia U Khun jong Me da kata ka burom kaba Nga la don lem bad Me naduh mynshuwa ba la long kane ka pyrthei: Nga la pyndonburom ia Me ha kata ka pyrthei sha kaba Me la phah ia Nga, da kaba

kohnguh lut ia Me haduh ka bakut.

U Blei Uba U Kpa U la phai sha U Jisu Khrist, U Khun Baieit eh jong U bad U la ong, "Nga la pyndonburom. bad Ngan dang iai pyndonburom ia ka pat!"

Hangta U Blei Uba U Kpa, U phai sha kita ki nongpop bla iohlait, U ong ha ki, "To wan phi ia kiba la kyrkhu, to ioh keiñ ia ka Hima ia kaba la pynkhreh keiñ ia Phi na myndang long ka pyrthei" (Math. 25: 34).

U Jisu, da la U Mynsiem Bakhuid U la synreit halor kine ki nongpop b'la iohlait da la ka snam jong U, kaba long ka jingim bad ka mynsiem jong U. Ha kata ka khyllipmat kita ki nongpop ki la ryngkang sha shiliang na ka hima ka jingiap sha ka hima ka jingim, ki da rwai:

Oh, Haleluia nga la suk,
La pyllait phar ia nga baduk;
Nga kymen eh, ba skhem nga ieng,
Ba don U Khrist, ka long ka bneng.

Kumta te, U Blei bad u briew kim iaphai lyndet shuh, ki la iathum ki la iabat, Ki la iadoh ki la iadait. Hangta te, ieng rangbah u bynriew apjutang U Blei!

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

X U KHRIST : U KPU JONG KA JINGIM

"Nga Nga long Uta U Kpu jong ka jingim; ja uba wan ha Nga un ym thnang, bad jar uba ngeit ha Nga un ym slang lano lano ruh" (*Ioan. 6 : 35*). Pule ruh Ioan. 6 : 22-39.

Jinglamphrang.

A. Ha kaba don ka nemsniew hangno hangno ka don ka jinghiar kaba nadong shadong ha ka jingim ki briew. Ki met jong ki briew ki ring sdot, ki dkhot met ki rkhiang, ki thied ki jaw ki rngad ka snam na ka met, ki tyrkhong ka khmat ka khmut bad ka sniehdoh baroh shirynieng. Ka jingringswai ki met jong ki ka pynlong ia ki ba kin paw shabar ki thied ki jaw bad ki shyieng ki shruh jong ki. Ha kaba don ka nemsiew kim ioh shuh ia ka bam ka dih ha ka rukom kaba biang bad kaba dei. Haba ka met ka la shah ktah shaduh katta, ka jingmut jingpyrkhat jong ki briew ruh ka la khih kulmar. Shisien ba la kulmar ka jingpyrkhat, ka imlang ka sah lang, ka shnong ka thaw haduh ka hima sima ruh ki la iakulmar lang baroh. Uwei-pa-uwei u briew u la wad tang ban im ban lait la ka met. Ngi shem na ka Ktien U Blei ba la iathuh shaphang ka nemsniew ha Samaria ha ka por ba u Jehoram u khun u Ahab u synshar ha ka hima Israel : Kawei ka kynthei ka ka la leit mudui ha u syiem kumne, "Kane ka briew ka la ong ia nga, to ai ia u khun jong pha ba ngin ioh bam ia u mynta, bad ngin sa iabam ia u khun jong nga lashai. Kumta ngi la iashet ia u khun jong nga, bad ngi la lah iabam ia u: bad nga la ong ha ka ha kaba kum lashai, Ai sa u khun jong pha ba ngin iabam ia u: ka te ka la buhrieh ia la u khun" (2 Syiem 6 : 28,29) Ong ka phawar khasi, "Ka kpoh ka thom ia ka sang ka ma."

Ha kaba jia ka jingkyrduh kpu, ka jingim ki briew ka hiar nadong shadong naduh ka met, ka jingmut bad ka mynsiem ruh. Uwei u rangbah shipai uba donnam u ong, "Ka kynhun shipai ka iaid ka ieng halor ha kpoh." Ka Sobjekt kaba khrawtam bad kaba kongsan tam jong ki hima ka

pyrthei ka long ka jingpyndap kpu ia la ki briew nyngkong, nangta yn sa khmih ia kiwei pat. Khlem u kpu, ban pyrkhat shaphang kaba tei ne kaba ri ia kaei kaei ruh kam lah long. U Apostol Paul u ud sat ha la ka mynsiem na ka bynta ki briew kiba pynlong blei ia la ka kpoh (Phil. 3:19) : Kine ki long "ki nongshun jong ka diengphna U Khrist." Kine ki briew kim long kiba myntoi, ki long ka jingduhnong namar kim tei ei ei ruh ia kane ka pyrthei, ki long ka jinglehraiñ suda da ka jingim jong ki. Kine ki briew ki pyni ha kane ka pyrthei ba ki long ki nongmane ia U Blei ba shisha, hynrei ki mane ia U katba ki dang kdang ka kpoh; tang shu ktah tiak ia ka kpoh, kim tip Blei shuh.

Haba ngi pule shaphang ka kambah U Jisu ha kaba U la bsa ia u paidbah kumba 5000 ngut da ki san tylli ki kpu bad artyll ki dohkha kiba rlt, ngi shem ba ka la pynshit jur ia u paidbah ban burom ia U da kaba pynlong syiem ia U kumne kumne ruh hi. Ki la iarai hangta hangta hi ban tyrwa ha U ba Un long syiem halor jong ki; bad ba lada Um treh, kim thung syiem ia U da ka bor. Ki paidbah Jiw ki la shem ba nalor Une, ym don da uwei pat Uba lah ban wallam ia ka jingpahuh kpu ia ka ri jong ki Ki la leit kynhun ban wad ia U ban pyntreikam hangta hangta hi ia ka rai jong ki. Haba U Jisu U la tip ia ka jingthmu jong ki, U la kynriah noh napdeng u paidbah ba kim shym la shem shuh ia U.

Ha ka sngi kiba bud, la bna shaphang jong U ba U la don hapoh shnong Kapernam. Haba ki la shem ia U hangta ki la tur puk puk shajan jong U bad ki la iakren kumne bad U Jlsu :—

Ki Jiw : Ko Nonghikai, mynno Me la poi shane? Mynhynnin janmiet, haba ki synran jong Me ki la kiewlieng nangtai na shiliang, ngi la ïit bniah, Men shym la don satia halor ka lieng. Da kamno keiñ Me la poi shane?

U Jisu : Shisha shisha Nga ong ha phi, phi wad ia Nga ym dei namar ban iohi ia ki kam phylla ba la leh bad ki jinghikai ba shisha ba Nga la kren, hynrei namar ba phi la iabam kpu bad ba phi la kdang.

Wat wad ia kata ka jingbam ka ban jot noh, hynrei to wad ia kata ka jingbam ka ban iaisah sha ki bymjukut, ia kaba U Khun U Blei Un ai ha phi.

Ki Jiw : Ngin leh kumno ba U Blei Un ai ha ngi ka jingdap biang kaba kyrhai?

U Jisu : Kane ka long kaba phi dei ban leh, Ngeit ha Uta ia Uba U Blei U la phah.

Ki Jiw : Ngi la kloi ban ngeit lada Me pyni ha ngi da ki kambah. Ki kpa jong ngi hyndai ki la ngeit ha u Moses haba u la ai ha ki ia ka manna na bneng ban bam: hynrei Me pat Me ai dak aiu ia ngi?

U Jsiu : Ym dei U Moses uba la ai ia ka manna ha ki kpa jong phi, hynrei dei tang U Kpa jong Nga Uba ai ia U Kpu Uba shisha Uba na bneng. Uta U Kpu U don hangne mynta.

Ki Jiw : Ko Nonghikai, to ai ha ngi mynta man la ka sngi ia Une U Kpu.

U Jisu : *Nga Nga long Uta U Kpu jong ka jingim; jar uba wan ha Nga un ym thngan, bad jar uba ngeit ha Nga un ym sliang lano lano ruh.*

"Ka long ka mynsiem kaba pynim : Ka doh kam pynmyntoi ei ei ruh em. Kith ki ktien kiba nga la kren ha phi ki long ka mynsiem bad ki long ka jingim" (*Ioan. 6 : 63*).

Ka jingkhmihlynti ki Jiw na U Jisu ka long ba Un ai ha ki ia u kpu u ban pynkdang ia ki man ka sngi. Haba U Jisu u la jubap ia ki, "Ma Nga Nga long U kpu jong ka jingim," ka la pynshrai ia ki. Lada ngin pule ia ka jingiakren jong ki paralok ha kata ka por, haba shim ha ki ktien kiba lyngkot ka long kumne : "Ia, ialeit noh, u briew aiu une? Haba ngi la wan wad kpu ban iabam, U tyrwa pynban ia lade, U ong pynban ba U Kpa jong U U la ai ia U ba Un long Kpu ia U byriew baroh ha ka pyrthei."

Ka buit jong ki nongsaiñ hima sima ha kane ka pyrthei, na ka bynta ban ioh ia ki *Vote Election*, ki iapyrta ba dei ma ki kiba lah ban ai kpu ia ka ri. Ki don la

kijong kijong ki jait kpu ba ki tyrwa—u kpu khaw, u kpu riewbadem, u kpu atta, u kpu dkhar, u kpu Bilat bad kiwei kiwei

Ka Jingtainia

1. U khunbynriew jong ka pyrthei ha ki bynta jong ka baroh ki pyrta, Ai kpu shi Ai kpu ! Naduh ki barit haduh ki bakhraw ki ialeh, ki iatyllun, ki da iapynmih syep pynmih syar, ki da iawad bad iathaw ki lad da kumno ban pynioh kpu. Ka history u khunbynriew ha kane ka pyrthei ka long ba kin ialeh shi iai ialeh ban ioh ia u kpu, hynrei lynter haduh kane ka sngi kim shym la lah ban ai jingkdang, jingjahsliang bad jingsuk jinghun iano iano.

Ha kane ka nongbah jong ngi ha Shillong, ngi iohi bun bah ki jaitbynriew kiba wan poi kum ki nongwan khmih kai shnong. Kine ki pynjrong la ki khlieh bad ki peit suh da la ki khmat ban kkmih ia ki madan bad ki kyndong ban wad hangno don u kpu ba la buhrieh. Katba nang mih ki snem, kine ki nangbun nangbun ban kloh ia u kpu na ki pla Khasi, da ki dukan jaiñ bad jinis kiba har rukom, ki lad jingpynsngewbha kiba bun rukom kum ki Cinema, ki rukom jingiakhalai, ki rukom iadih kiad, ki bam ki dih ha ki Restanrant bad ki Hotel bad katba don ki lad ban rıng ia ki kpu doh bad ki kpu mynsiem ki briew jong ngi. Ha kane ka pyrthei baroh sawdong ki briew ki iabeh sha u kpu ka doh, kim ñiew ia u kpu jong ka jingim ba la tyrwa ban ai ha ki u ban pynjah thngan bad pynjah sliang ia ka jingim kaba baroh shiryniens. Ka poi ka jingtip ha ki shkor jong ngi ba ki don ki briew kiba bat ia u shabi ka sorkar jingsynshar jong ngi kiba pyrkhat im jingmut, sngi bad miet, ki da pynlut wat da ka spah ka phew ban khang khyrdep ia U Kpu jong ka jingim ba Un wan ha kane ka ri.

2. Nga wan mynta ban ieng hapdeng jong phi ban iathuhkhana bad ban tyrwa ruh ha phi ia Une U Kpu jong ka Jingim. Lada phin ioh ia U ha la ka dohnud phin shem ka jingjahthait bad ka jingjaijai ha ka dohnud bad mynsiem jong phi. Ki ktien jong U kiba U la khlei na ka shyntur jong U kim long kiba shu kren kai. U ong, "Nga Nga long U Kpu jong ka Jingim, jar uba wan ha Nga un ym

thngan, bad jar uba ngeit ha Nga um ym sliang shuh." Nangta U ong, "To wan ha Nga phi baroh kiba thait bad ba khia ka jingkit te Ngan pynjem bha ia phi." Nangta shuh shuh, U kular U ong, "Ia ka jingsuk Nga iehnoh ha phi, ia ka jingsuk ka jong Nga Nga ai ha phi, ym kumba kata ka pyrthei ka ai, Nga ai ma Nga ha phi. Wat khih khuslai na ka dohnud jong phi, lymne wat sheptieng" (Ioan, 14 : 27). Ko paralok baieit, wat pyrkhat ba ka jingsuk ka shong ha kaba ioh ia kiei kiei ki ban shu jah noh shen, hynrei ha ka jingjahthait suk skhem jong ka mynsiem kaba shapoh; ha kaba U Khrist U don. "U Khrist hapoh jong phi U long ka jingkyrmen ka burom" (Kol. 1 : 27)

Ha ka kotkhubor Amrita Bazar Patrika kaba mynhynin ka sngi ka don ka jingiathuh shaphang kawei ka *Conference* ki briew na ki jait niam kiba bun, ha ka nongbah Calcutta ha kiba u Sri H. S. Ghose Choudhuri, u Commissioner of Police, uba dei iehse u Hindu, u ong kumne: "Many considered that religion was something which was outside inner life. It was a mistaken belief. Unless life was shaped and moulded by religion, religion would lose all meaning. So, like Applied Physics and Applied Chemistry, there was the necessity for Applied Religion" (Don shibun kiba pyrkhat ba ka niam ka long kaei kaei kaba shabar jong ka jingim kaba shapoh. Kata ka long ka jingngeit ba ialam bakla. Lymda la thawdur bad pynlongdur ia ka jingim da ka niam, ka niam kam don jingmut ei ei. Kumta, kumba don ka Applied Physics bad ka Applied Chemistry (ka jingstad kaba pyndei ia ka ktien bad ka kam), dei ban don ruh ka niam kaba iadei ka ktien bad ka kam"). Ha kane kajuh ka Conference, u Governor H. C. Mookerji u ong. "Man could never get solace even if he got all the prizes of life unless he had faith in God firmly implanted in him. So, religion had its roots not in worldly possessions or intellectual attainments but in the heart". (U briew um lah ban ioh jingtngen wad lada u ioh ia ki jingkynshew ka pyrthei baroh lymda u don kata ka jingngeit ha U Blei ba la thung skhem hapoh jong u. Kumta ka niam ka don ki thied jong ka ba la suh ym ha ka spah ne ka jingstad pyrthei hynrei ha ka dohnud,

Kumta ka jylli pdeng tam jong ka niam khristan ka long: "U Khrist U im hapoh jong nga", "U Khrist ha phi" "Shisha shisha Nga ong ha phi, lymda phi bam ia ka doh jong U Khun U Briew bad ba phi dih ia ka snam jong U, phim don ka jingim ha lade Uno uno ruh uba bam ia ka doh jong Nga bad dih ia ka snam jong Nga, u don ka jingim bymjukut" (Ioan 6:53,54).

"*Ka long ka mynsiem kaba pynim: ka doh kam pynmyntoi ei ei ruh em. Kita ki ktien kiba Nga la kren ha phi ki long ka mynsiem bad ki long ka jingim*" (*Ioan. 6·63.*

3. Ka niam Khristan jong ngi kam dei ban long kaei kaei kaba tang nabar ba donkam ban kit shitom ia ka. Ka dei ban long kaba lah ban kit ia ngi,—ngi dei ban pynlong ia ka kumta. Lada ka long ia ngi ba ngin kit ia ka, ka long kaba khia eh katta katta. Ki don shibun ki aiñ bad ki hukum kiba dawa na ngi ba ngin leh ia kane bad ngim bit ban leh ia katai. Ngi dei ban kheiñduh bun than ki jingsngewbha jong ka doh, ki jingiohnong na kane ka pyrthei da ki lad bym dei bad bymhok, ki jingleit jingiaseng bad ki jingduwai, bad nalor kine, ki jingai jingkynshew kiba bun ha ki balang.

Nga sngew pynkhih mynsiem jur haba nga iohsngew ba ha kane ka balang jong phi la ju ioh arphew bad laiphew ngut ki mynsiem man u bnai ba la pyniasoh sha ka balang. Hato ngin tharai ba katne ngut ki mynsiem ki wan rung sha ka balang bad iakit lem ia ka jingkit kaba la khia than ia ngi ban kit? Nga ngeit skhem ba phi ki paralok thymmai phi la wan pyniasoh ia lade bad ka balang ym ban iarap kit ia ka balang; hynrei ban shem ia ka jingjahthait ha ki mynsiem jong phi.

Ka jingkyrmen jong ka jinglaitim na ki khuslai jong kane ka pyrthei ka don ha U Khrist; ia Une U Khrist ngin shem bad ngin mane ruh ha ka balang.

Ka Jingpynkut

U Khrist U tyrwa ha ngi ia U Kpu jong ka Jingim. Ka dei ia ngi ba ngin shim ia U, ngin bam bad nguid ia U, bad ba ngin ioh ia kata ka jingiahthait bad ka jingjaijai ha ka

mynsiem—kata keiñ, ka jingsuk kaba palat ia ka jingsngewthuh. Da kumno ngin shim bad bam ia U, ngan pyni da kane ka jingiathuhkhana.

Ha kawei ka shnong la don kawei ka khynnah samla kaba shong tang bad la ka kmie, u kpa jong ka u la lah iap. Ka dei ka khun marwei jong la ka kmie bad haba ka la san la khynraw ka la dei ban trei ban kyrshan ia lade bad ia la ka kmie. Ka la ioh jingtrei ha ïing syiem; ka kam shakri jong ka ka dei ha ïingshetja u syiem. Ka la long ka khynnah kaba tipsngi bad kaba trei tista bad trei hok ia la i kam. Ka leit trei naduh phra baje mynstep haduh san baje janmiet man ka sngi. Kam ju poi slem ha la jingtrei bad katba ym pat dap san baje kam ju mih ban wan phai noh sha la ïing Ki don shibun kiwei pat ki nongtrei ha ïingsyiem kiba trei office bad kiba trei kti. Kane ka khynnah samla kam ju pynlut por ban iakren badno badno haba ka leit trei. Ka mih na ïing ha ka por kaba biang thik, ka poi ha la ka jaka trei ha ka por kaba biang thik. Ha la ka jingtrei, kam ju kyrtiang ei ei ia kiba don ha ïingsyiem, ia ka ïing ne ia ki dieng ki siej ne ki syntiew ki skud. Ka thew beit la ka khmat sha ka jingtrei kaba ka don ban pyndep.

Ha kawei ka sngi, u syiem u la phah khot ia ka ba kan leit sha ka office jong u ha ka por saw baje. Ka la sngewlyngngoh kumno keiñ u syiem un leit khot ia ka sha office haba mynno mynno ruh kam ju iakren bad u. Ka la sngewsyier bad sngewsheptieng bym lah ong. Kam lah pynleit jingmut hok shuh ha la ka kam ha kata ka sngi, ka la shu pyrkhat lynter tang shaphang kata ka saw baje aiu keiñ kan jia ia ka.

Haba la dei ka por saw baje, ka la leit ryngkat bad ka jingsngewlehraiñ bad ka jingsngewsheptieng ka da khynñiuh ñior ñior. Haba ka la tied ia ka jingkhang ba shong u syiem, u syeim u la leit plie bad u la ai jaka shong ia ka. Kane ka la shu ap ryngkat bad ka jingsngewkyiuh, aiu u syiem un ong ia ka. U syiem u la iohi ia ka jingsngewsheptieng bad ka jingsngewlehraiñ jong ka. Hangta u kren u ong, Ko para, kumno lada phin wan shong noh shane ban long ka kynrad jong kane ka ïingsyiem?" Hadien khyndiat sekhon, ka kylli pat ia u, "Ngam sngewthuh phi mut aiu haba phi ong kumta" U syiem u la kren pat, "Nga ong ia phi lada phi mon

ne em ban wan shong noh ha ïingsyiem ban long ka kynrad halor jong ka". Kumba siat da u khnam kam nang kren shuh, ki ummat ki jaw na ki khmat jong ka; kam nang ang shuh la ka shyntur. U nampliang u la dei ia u klongsnam jong ka. U syiem u la ap shipor arpor ia ka jubap na ka hynrei kam lah kren shuh. U syiem u la ong ha ka, "Khie leit noh shuwa, bad sa wan ai jubab lashai." Haba kata ka samla ka la mih na ka kamra u syiem, ki shu shlei hi ki ummat, kam nang trei ei ei shuh.

Haba ka la mih na ïingsyiem ha lynti, ki ummat lynter ki jreiñ; ka la ialeh katba lah ban set, hynrei ym lah shuh ban leh ei ei. Haba iakynduh ki paralok ha lynti ka iaid kiar sha jngai ba kin ym lap ia ki ummat jong ka. Haba ka tang shu poi sha ïing bad ka iohi ia la ka kmie, ka la iam wu-wu-wu, ka khlem lah kren briew shuh. Hadien katto katne por haba ka la nang kren ban iathuh ha la ka kmie, baroh arngut ki a iaiam kumba iap briew Ha kata ka miet ym sngewthuh shuh ia ka bam ka dih bad ka thiah ka dem, sngew kum ba khala khala ka la shai.

Ha kaba lashai mynstep kane ka khynnah samla ka la leit sha la ka kam kumba ka ju leh. Ka tang shu poi sha khyrdop ïingsyiem, ki khmat jong ka ki la shat sharum sharum shaneng shaneng; ka khmih ngor ia ka ïingsyiem bad ia ka kper syntiew kaba baroh sawdong; ka khmih ia ki pyrda jingkhangïit bad khmih ia ki jingtei kiba itynnat; ha la ka mynsiem ka ong, "Kine kin long ki jong nga!"

U Jisu Khrist Uba long U Khun U Blei U Baim, Uba long U Syiem ki syiem bad U Trai ki trai, U ieng mynta hangne ha kane ka jingiaseng U ong, "Nga Nga long U kpu jong ka Jingim; jar uba wan ha Nga un ym thngan, bad jar uba ngeit ha nga Un ym sliang shuh lano lano ruh".

"Ia uta uba wan ha Nga, da lei lei Ngan ym kyntait noh shabar". "Hakhmih Nga ieng ha ka jingkhang bad Nga tied: lada uno uno ruh un iohsngew ia ka ktien jong Nga bad un plie ia kata ka jingkhang, Ngan wan rung hapoh ha u, bad Ngan iakhawai miet lem bad u bad ma u lem bad Nga". (Jingpyn. 3:20).

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen

XI KA BOR JONG KA SNAM U JISU KHRIST.

"Ha Uta Uba la ieit ia ngi, bad Uba la sait ia ngi na ki pop jong ngi ha ka snam jong U hi; bad U la pynlong ia ngi ki syiem bad ki lyngdoh ha U Blei bad U Kpa jong U" (*Jing-pyn. 1*:5,6)

"Lada ngi iaid ha kata ka jingshai kumba U long ma U ha kata ka jingshai, ngi don ka jingiasyllok lem paralok hi, bad ka snam U Jisu U Khun jong U ka pynkhuid ia ngi na ka pop baroh" (*1 Joan. 1*: 7).

Ha ka por ba nga dang pule ha College, ha ki bnai ba-khatduh shuwa ka Examination, ngam ju sngewhun tang ba la pule ia ki kot; nga la khreh ruh ia ki jingkylli ba la kylli ha ki shiphew snem kiba shuwa, ban bishar bad ban tip ha kano ka rukom ki jingkylli ki ju wan. Ha ka Subject Mathematics, haba nga la bishar bha ia ki jingkylli kiba shiphew snem lynter, nga shem ba kawei ka *formula* ka dei ban wan ha kata ka snem; hynrei haba nga pule ia ka ngam sngewthuh satia. Ka ktien *formula* ha ka Khasi ka mut ka jingkyntip. Haba u Professor u batai la ka ruh ngan sngew-thuh satia. Kumno nga leh? Nga la shu spel lyndet ia ka; hynrei ngam sngewskhem satia ia la ka jingspel namar ngam sngewthuh ei ei. Nga la shim u let bad ka kotsada nga la shu thoh. Nga la thoh shi thoh kumba shiphew khatsan sien haduh ba ngam klet shuh uwei u *Comma* uwei u *fullstop*. Haba la poi ha kamra thoh ekasamin, nga tang shu khmih lieb ia ka kot jingkylli, nga lohi ia kata ka *formula* kaba nga la spel lyndet ba ka wan. Mar kumta, nga sei u khulom bad nga thoh biang biang khlem klet wat uwei u dak. Da kaba leh kumta, nga kheiñ ba nga la ioh beit 6 *marks*; hyn-rei ia ka jingkheiñ ba la ai bad kata ka *formula* kaba 10 *marks* nga la shu iehnoh namar ngam sngewthuh.

Kumba ka long ha ka Mathematics, kumta ruh ha ka Niam Khristan jong ngi ki don shibun ki *formula* kiba ngi la nang bha ban spel lyndet, hynrei kiba shu sah kumto khlem myntoi ban pynpra ia ki syrdoh jong ka jingngeit bad ka

jingim jong ngi. Kawei hapdeng ki *formula* jong ka Niam Khristan jong ngi ka long, "*Ka snam U Jisu Khrist U Khun U Blei ka pynkhuid ia ngi na ki pop baroh.*" Ka long kaba jem ban kynnoh ia kine ki ktien, hynrei ngim sngewthuh bad ngim lah ban batai. Ngi spel bad ngi rwai shitrhem ruh shaphang jong ka snam, hynrei ngim da sngewthuh aiu ka mut. Ngi shu sngewtynnat ha u thylliej hynrei kam shym ktah ne treikam ei ei ban pynkylla thymmai ia ka jingim jong ngi. Ngam ong satia ba ka *formula* ka long ka bymmyntoi; hynrei nga ong ba kam pat biang. Ha katei ka nuksa ba nga la pyni haneng, nga la ioh 6 *marks* hynrei nga la duh 10 *marks.*

Kum kine ki *formula* ngi don shibun ha ka Ntam Khristan naduh ki jingrwai, ki jingduwai bad ki jingkren. Haba ngi duwai ha U Blei ngi ong; *Ko Kpa jong ngi Uba ha bneng*! Khlem da sngewkpa bad burom ia U Blei kum la U Kpa Uba da shisha. Ngi ong, "*U Blei Uba long U Trai bad U Kynrad jong ngi*" Khlem da pynlong Trai bad Kynrad ia U da kaba pynrit ia lade ha khmat jong U kum ki shakri bad ki mraw jong U. Ngi rwai bad ngi kren ruh shaphang U Jisu Khrist da ka baong, "*U Jisu Nongpynim jong ngi*" katba ha ki pla jong ngi ngi thep ki map bad ki plan bad ki program ban leit sha ka Iew Jingthala ha ka pyrthei. Kumta ter ter ngi don bad ngi shait pyndonkam ia kane ne katai ka *formula* haba dei por bad ha bymdei por, khlem pep sngi,

Ngi don shibun lada iakren shaphang kine ki *formula*, hynrei kaba ngi don ban iathuhkhana mynta ka long tang shaphang kane kawei ka *formula*: "KA SNAM U JISU U KHUN JONG U BLEI KA PYNKHUID IA NGI NA KA POP BAROH". U Jisu Khrist kum U Khun ba la kha marwei jong U Blei, U wan mihpaw ha kane ka pyrthei ha ki artylli ki jinglong jong U: Kum u briew bad kum U Blei. Ki ktien bad ki kam jong u ki paw ha ki jingsawa kiba kynja briew kynja khyndew, bad ki dur ruh kiba kynja khyndew: hynrei ha ki, ki don ruh ki jingmut ba kynja mynsiem, ba kynja Blei. Namarkata, ka long ka ba eh ia ki briew kiba dap tang da kaba kynja doh bad kynja pyrthei ba ki lah ban sngewthuh ia ki ktien ba U Jisu U la kren bad ki kam ba U la pyndep. Ong u Apostol Paul kumne: "Na-

mar kata ka pyrthei da la ka jingstad kam shym la ithuh ia U Blei" (1 Kor. 1:21). Kawei pa kawei ka ktien kaba U la kren, bad kawei pa kawei ka kambah kaba U la leh ki bit borabor artylli ki jingmut: Kawei kaba kynja doh, kaba bit ia kaba kynja pyrthei; hynrei kawei pat ka long kaba kit ia kaba kynja mynsiem. U Jisu Khrist U iathuh kumne ia ngi shaphang kane ka jingdon arsyrtap ha ki ktien bad ki kam jong U; "Ka long ka mynsiem kaba pynim: ka doh kam myntoi ei ei ruh em. Kita ki ktien kiba Nga la kren ha phi ki long ka mynsiem bad ki long ka jingim" (Ioan. 6:63).

Ka jingthmu ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei ka long tang kawei. Kata ka long, *Ban aiti noh da la ka snam lyngba ka diengphna, ban sait noh ia ka pop jong ka pyrthei.* Ha ka sien kaba nyngkong, haba u Ioannis Nongpynbaptis u la iohi ia U Jisu u la ong, "Hakhmih U Khunlangbrot jong U Blei Uba kit noh ia ka pop jong ka pyrthei" (Ioan. 1:29). U Ioannis u la ithuh ia U. Wat u Soitan, uba stad uba kat ma u, um lah kot ka jingshemphang ban sngewthuh shaphang ka jingthmu ka jingwan U Jisu Khrist sha kane ka pyrthei Ki synran U Jisu kiba la iabud lynter ia U kim shym la sngewthuh, ha kaba nyngkong, shaphang ka jingthmu ka jingwan jong U sha ka pyrthei. Wat U Trai Jisu hi Um shym lah ban batai da ki ktien kiba shai bad ba shynna, ban pynsngewthuh ia ki briew da ki ktien kiba kynja briew, ia ki jingshisha ba kynja Blei bad ba kynja mynsiem, da kaba kumno Un leh ban pyllait ia u briew na ka jingrem bad ka jingiap ba la thaw da ka pop. Ki nongthoh jong ka Testament Bathymmai kim lah ban thaw ktien ki ban lah ban sngewthuh shai kdar da ki briew kiba sngap ba sngew ia ki, kaba kumno kata ka jingpynim kaba da U Jisu Khrist. Ka long ka kam kaba maian eh: ka kam kaba kynja mynsiem: Ka kam ka bymlah ban thaw ktien kaba tang kawei. Ngi shem la batai ia ngi da ki kyntien kiba kum kine.

1. U Jisu U la iap namar ki pop jong ngi (1 Kor. 15:3).
2. U la map noh ia ki pop jong ngi (1 Ioan. 2:12).
3. La tyllep noh ia ki pop jong ngi (Rom 4:7).
4. La siewspah noh ia ki pop jong ngi (Math. 20:28).

5. U la aiti noh ia lade na ka bynta ki pop jong ngi (Gal. 1: 4)
6. U la siew ka kuna na ka bynta ki pop jong ngi (1 Ioan. 2:2).
7. U la bah ne kit noh ia ki pop jong ngi (1 Pet. 2:24).
8. La pyniasuk ia ngi da ka snam ka diengphna U Khrist (Kol. 1:20)
9. La sait da ka snam jong U (1 Ioan. 17).
10. La pynkhuid da ka snam jong u (Heb. 1:3).

Baroh kine ki ktien ki thew ia ka jingpyllait im U Jisu ia ki nongpop da ka bashah ia ka jiggiap jong ka diengphna. Kane ka long ka Gospel Blei: Ka Gospel U Jisu Khrist: Ka Gospel jong ka Niam Khristan. U Jisu Um shym la wan ban ai ki jingsneng tymmen kiba bha bad kiba biang. U la wan ban iap na ka bynta jong ngi bad na ka byata ka pop ka pyrthei. Ia kane ka kambah ka jingpyndep jong U ia kane ka kam ka jingpynim, ym don ktien ban kren da u thylliej briew kaba tang kawei; namar kano kano kawei ka ktien kam lah ban kit lut ia ka jingmut jong ka kam ba la pyndep. La khot ia kane ka jingpyndep kam da ki kyntien ym duna shiphew jait kiba don la kijong kijong ki jingmut: Ka jingiap namar ki pop, ka jingmap ia ki pop, ka batyllep ia ki pop, ka basiewspah ia ki pop, ka baiti noh ia lade namar ki pop, ka basiew kuna namar ki pop, ka bakit ne babah noh ia ki pop, ka bapyniasuk ia u briew bad U Blei, ka basait bad ka ba pynkhuid ia ki pop da ka snam jong U.

Ha kane ka por ngan pyrshang ban batai shaphang *da kumno ka snam U Jisu Khrist ka pynkhuid ia ngi na ka pop baroh.*

Shim nyngkong mynta ia kane ka ktien "*Pynkhuid,*" lane "*Sait*" ia ki pop. La kren shai ha ka Ktien U Blei ba don lai ne saw tylli ki atiar da kiba lah ban pynkhuid ne sait ia ki pop:—

(1) *Da ka Ktien U Blei*: U Jisu Khrist U ong ia la ki synran jong U, "Phi mynta phi long ki bakhuid da kata ka Ktien ia kaba Nga la kren ha phi" (Ioan. 15:3). U Apostol Petros ha ka Shithi jong u u thoh, "Haba la pynkha arsien ia phi ym na u symbai basep hynrei u bymsep, da ka Ktien U Blei ka baim bad ka baiaisah" (1 Pet. 1:23),

(2) *Da U Mynsiem Bakhuid*: U Apostol Paul u ong, "La sait ia phi, la pynkhuid ia phi, la pynksan ia phi da U Mynsiem U Blei jong ngi" (1 Kor. 6:11), U Tymmenbasan Titos, ha ka shithi jong u u thoh, "U la pynim ia ngi, ym na ki jingleh ka hok kiba ngi hi ngi la leh, hynrei...da ka jingsait ka jingkha arsien, bad ka jinpynthymmai U Mynsiem Bakhuid" (Ti. 3:5).

(3) *Da ka snam U Jisu Khrist*: U Apostol Ioannis ha ka Shithi jong u u ong, "Lada ngi iaid ha kata ka jingshai kumba U long ma U ha kata ka jingshai ... ka snam U Jisu ka pynkhuid ia ngi na ka pop baroh" (1 Ioan. 1:7). U Nongthoh ia ka Shithi sha ki Hebru u ong, "Lada ka snam ki blang bad ki masi kyrtong ka pynkhuid sha ka jingpynkhuid ia ka doh, da katno tam ka snam U Khrist ..kan pynkhuid ia ka jingiatiplem jong phi na ki jingleh baiap, ia ka ban shakri ia U Blei Baim? (Heb. 9: 13, 14).

(4) *Da ka um*. Shisien U Jisu U la sait ia ki slajat ki synran. Haba U la wan hajan u Petros, une u synran u la ong, "Ma Me Men sait ia ki kjat jong nga? Haba da lei lei ngam shah". U Jisu te U la ong ha u, "Lada Ngan ym ioh sait ia me, men ym ioh bynta satia lem bad Nga". Hangta u Petros u la ong, "Ko Trai, *sait* ym tang ia ki kjat jong nga, hynrei ia ki kti bad ka khlieh de. U Jisu u iathuh ha u, uta ia uba la pynsum um donkam hynrei tang ban sait ia la ki kjat, te u long khuid baroh phar" (Ioan. 13: 9, 10).

Ym don wat kawei ka dkhot ha ka Ktien U Blei ka ban iathuh shynna ba ka um kaba ngi pyndonkam ha ka Jingpynbaptis ka pynkhuid ia u briew na ka pop. Kam shym pynkhuid ia U Trai jong ngi haba la pynbaptis ia u da u Ioannis Nongpynbaptis, namar um don pop ban sait ia ki. Ka jingpynbaptis ka long ka dak jong ka shab, ne ka dulir, ne ka jingpyndep kaba iathoh iatar bad ka baaiti pynkyntang khoit ia ka jingim sha U Blei bad ka kam jong U.

Myuta ngan ym shim ia kiwei ki atiar jingsait jingpynkhuid pop, ngin pynleit jingmut tang ha kawei; kata ka long: **Ka snam U Jisu Khrist ka pynkhuid noh ia ngi na ka pop baroh.**

Kaei ka snam? Ngam lah ban jubap ia kata ka jingkylli; kaei ka snam? Lehse tang ki doktor ki lah ban batai ka snam ka dei kaei. Nga hi ngam ju iohsngew ia ka jingbatai ki doktor, bad ngam ju lap ruh ha ki kot ki sla

kiba nga la pule ki ban ai ka jingbatai kaba ai jinghun shaphang ka snam ka dei kaei. Ngi shem ba la iathuh ia ngi ha ka Ktien U Blei ba ka snam ka long ka jingim. Ha ka Kitab Jenesis la thoh, "Ia ka doh kaba dang sah ka snam ka jingim ha ka, phin ym bam" (9: 4). Ha ka Kitab Lebitikos pat la thoh, "Naba ka jingim jong ka doh ka don ha kata ka snam" (17:11) "*Ka snam,*" ong ka Ktien U Blei, "*ka long ka jingim*".

Ha ka jingstad doktor jong kine ki sngi, ngi shait iohsngew ia ki doktor ba ki iathuh ia ngi ki ong, hana, ba don saw jait ki snam briew. Ki khot ia ki ki AB, ki A, ki B, bad ki O. Shiphew snem mynshuwa, haba nga la pang eh ba ngam don jingtipbriew shuh, nga tang shu poi ha Hospital, ki ong ba ki la pynkjit snam hapoh ka met jong nga haduh shibitor heh, ngam tip ka dei ka snam aiu. Hadien shimiet nga la kyndit bynriew. Ngi iohsngew ba ki ju shait leh kumta ha Hospital haba ki doktor ki sumar ia ki nongpang kiba la tlot eh, ne ia kito kiba tlot eh shuwa ban puid ia ki. Haba u nongpang um donbor shuh ban kyrshan ia lade ba un im, ki ai da ka snam na uwei pat u briew uba shait ba khlaiñ ban pynshait bor pat ia u. Lada ia ka jingim doh jong u briew uba ha tmir ka jingiap lah ban pynkhie im biang da ka snam jong uwei pat u briew uba shait ba khlaiñ, kaba katno tam ia ka jingim jong u briew uba ha tmir ka jingiap namar ka pop lah ban pynkhie im pat da ka snam jingim ka jong U Trai Uba long hi U Nongthaw ia ka met bad ka mynsiem.! U Trai Jisu U la kren kumne shaphang ia lade hi. "Shisha, shisha Nga ong ha phi, lymda phi bam ia ka doh jong U Khun u briew bad ba phi dih ia ka snam jong U, phim don ka jingim ha lade. Uno uno ruh uba bam ia ka doh jong Nga bad ba dih ia ka snam jong Nga, u don ka jingim bymjukut...uta u iaisah ha Nga bad Nga ha u...Ka long ka mynsiem kaba pynim: ka doh kam pynmyntoi ei ei ruh em. Kita ki ktien kiba nga la kren ha phi ki long ka mynsiem, bad ki long ka jingim" (Ioan. 6: 52 56, 63).

Khmih Jingrwai 355: (1), (2).

1. Nga pan na Me tang kawei, Trai,	/m:— /r:m/f:d/d:r/m:—/s:—
Nga tem sa tem h'uwei u ksai;	/s:— /fe:s/t:s/fe:l/s:—/—:—
Ai ba kan shong kyrhai ha nga	/s:— /d':t/l:s/l:s/f:—/l:—
Ka jingim jong Me, Trai babha	/l:— /s:m/f:d/m:r/d:—/:—

2. Ah Trai ki bun ki khraw ki pop,
Kat iwei ruh ngam lah ban jop:
Ai ba kan ɹhong kyrhai ha nga
Ka jingim jong Me, Trai babha.

Ngan wallam sa kawei pat ka nuksa. Hapdeng jong ngi ki Khasi, ia u briew uba suki jingpyrkhat, la u khynnah ne u rangbah, ngi khot u bieit sniang, lane uba don ka jabieng sniang ne ka snam sniang. Ia u briew uba. shlur runar ngi khot u khla lane u sing, lane uba don ka snam khla. Ia u briew uba don buit kyllaiñ buit thok buit shukor, ngi khot uba don buit myrsiang lane uba don snam myrsiang. Ia u briew uba nang phoilia ngi ong ba u don ka snam shrieh. Ia u briew uba don ka mynsiem shida jemnud pat ngi ong ba u don ka snam paro ne snam khunblang. Lada ia u briew uba long syrïim ia ka jinglong jong ka mrad ngi khot da ka kyrteng snam jong kata ka jait mrad, katno tam ka long kaba sngewdei ban khot ia u briew da ka kyrteng jong u para briew uba iasyrïim ne iadei jinglong. Ia u bakhlaiñ palat briew ngi khot u Samson; ia uba heh bad uba jrong ka rynieng ngi khot u Goloiath; ia uba stad ngi khot u Solomon bad kumta ter ter. Ngi iohi hangne ia ka jingshisha ba lada ngi la bam ia ka doh Jisu bad ngi la dih ia ka snam Jisu, ngin da la syrïim ia U Jisu ha ka doh, bad U Jisu ha ka snam ne ka jingim; ngin da la jialong kiba kynja Jisu; kiba syrïim ia U Jisu; ki briew kiba kum U Jisu. Ka snam U Jisu ka la pynkhuid ia ka snam ba kynja briew jong ngi ba ngi la kylla long ym shuh da kiwei pat ki jait briew, hynrei ngi la long ki Blei: "Namar phi baroh phi long ki khun U Blei da ka jingngeit ha U Khrist Jisu" (Gal. 3:26). Ka biang janai ka jingong ka Niam Khasi hyndai, "ynda ngi la ioh ia kata ka niam jingkular, ngim long shuh wat tang ki briew, hynrei ngi la long ki blei".

Ngi dang kynmaw mynta shaphang u Hitler jong ka Germany bad ka kynhun party jong u ka Nazi. Ka jinghikai jong ki ka long ba ka jaitbynriew German ka long kaba kham hakhlieh duh ia ki jaitbynriew baroh kiba don ha pyrthei. Katba kum ka jinghikai jong ki, ki German ki long ki *supermen*. kita ki long kiba shiteng briew shiteng blei, bad ka dei ma ki kiba deihok ban synshar ia ka pyrthei baroh. Hapoh ka jingialam u Hitler, ki German ki la thom

da ka bor ia ki hima kiba sawdong ia ka ri Germany bad kine ki hima rit ki la kyllon kawei hadien kawei. Ki hima bah jong ka pyrthei, kum ka Russia bad America, ki la mih ha madan ban ialeh ia ki German Ia kane ka jingialeh ki khot ka Thma Bah Pyrthei ka Baar. Hapoh Germany, ki Khristan ki la pyrshah ia kane ka jinghikai u Hitler namar kata, u Hitler u la pynhiarkput da kaba pyniap ia kat kiba pyrshah ia u lajan dap shiklur ngut nalor ki shipai kiba la iap da ka baialehthma. Ka jingpyniap ka la long kaba sngewshyrkhei haduh katta katta, kum ia ki mait ki skaiñ, ia kiwei la shu tep im ha ki kharai bad ia kiwei pat da kaba shu phasi ia ki.

U la don uwei u Pastor ba rangbah tam jong ka Ri Germany uba kyrteng u Dr. Martin Niemoeller uba la ieng rangbah ban iada ia ka balang bad ki jinghikai jong ka. Une u.Pastor u la ialap da ka ktien bad ki jingthoh jingtar pyrshah ia kane ka jinghikai bakla u *Hitler*. Ka party Nazi kam shym la pyniap ia u hynrei ka la kem bad set phatok ia u ban pynkylla ka bamut ia u. Hapdeng ki ri Kommunist ki khot ia kane ka kam, ka Jingsait Jabieng. La set ia u Pastor Niemoeller ha kawei ka ting kaba ha syndah ka jaka phasi briew. Ym shah iano iano ruh ban leit sha u lait tang uwei u briew ba la buh kyrpang ban leit ai bam ai dih bad ban pynkhuid ia ka kamra jong u. Tang kawei kaba la shah ia u, bad kata ka long ka Baibl Nangta na ka kamra kaba u shong, u thiah u dem, u iohsngew ia ka jingsawa jong ka jingphasi briew kaba khluk shi khluk da ki phew bad ki spah ngut shisngi shisngi. U la khmihlynti man ka khyllipmat by yn sa wan ialam noh ia u ruh ban phasi hangta. U la sah ha kane ka ting phatok haduh phra snem lynter. U ong ba haba u la ioh ban pule bad minot tang ia ka Baibl phra snem lynter u la ioh ka jingpyrkhat bad ka jingsngewthuh kaba thymmai nadong shadong shaphang U Jisu Khrist. U Hitler u la pyrkhat ban pynkylla ka bamut ia u Pastor Niemoeller sha ka niam ba khlem Blei jong u, da ka basait ia ka jabieng jong u. Ka jabieng u Pastor Niemoller ka la khuid phar da ka jingsait ka snam U Jisu Khrist. Ha kine ki phra snem u la ioh ia ka mynsiem bad ka dohnud U Jisu Khrist: "Ieit ia la ki nongshun kumba ia lade". Mynta u la nang ban duwai da la ka mynsiem bad dohnud baroh, "Ko Kpa to

map ia ki naba kim tip kaei ba ki leh." U Pastor Niemoeller u la bam thymmai ia ka doh bad u la dih thymmai ia ka snam U Jisu Khrist ha ka phatok u Hitler. Ka snam U Jisu, ka jingim U Jisu ka la ioh jaka ban shongsah hapoh jong u. La sait ia u ha ka snam khunlangbrot. Mynta une u Pastor u la nang ban iasoh lang bad u Apostol Paul, "La sahnarphna ia nga lem bad U Khrist; pynban nga im; hyn rei kane ka baim jong nga kan long MA NGA shuh, hyn- U Khrist keiñ Uba shongsah hapoh jong nga" (Gal. 2: 20)

Ka don shibun ka jingiakren hangne hangtai, khamtam hapdeng ki samla shaphang *Ka Jingkhapat*. Ka ktien "*jing-khapat*" ka long ka ktien kaba jylliew jingmut shibun. Ka jingkhapat kam jia ia u briew da ka *jingpynbaptis synreit ne pynngam* Ngi pule ha ka History ka balang shaphang kita ki *Mass Conversion* ha Ri India ha kaba ka jingpymbaptis ia ki *Harijans* bad ki *Scheduled Caste* ka la long syrïim bad kaba la jia ha ka Sngi Pentekos hyndai; ngi pule ruh shaphang kita ki jingkem da ka bor ia ki briew ha ki katto katne ki ri ka Aphrika ban pynbaptis jubor ia ki sha ka Niam Khristan. Da ka baleh kumta, la da kaba synreit ne pynngam ha ka kyrteng Uwei-Lai, ym shym la pynkha arsien ia ki. Ka *jing-khapat* kam jia ruh ha ka jingsum ne jingshah sait ha ka snam doh ka jong U Jisu kaba la jaw, mih, ne tuid na ka met jong u halor kata ka diengphna ha Golgotha ne Kal-bari. Kata ka snam U Jisu kaba la mih hangta ha Com-pound ïing u Pilat ne halor ka diengphna, ka la jaw ha ka khyndew bad ka la kylla khyndew. Ka Ktien U Blei ka ong shai ba "Ka snam U Jisu U Khun jong U Blei ka pyn-khuid ia ngi na ka pop baroh" (1 Ioan. 1: 7). Kane *kam dei* ka snam jong U Khun u briew, ka snam ba kynja briew; ka dei ka snam jong U Khun U Blei, ka snam ba kynja Blei. Dei kane, tang kane hi kaba donbor ban sait ia ki pop bad ia ka jingbit tngit na ka pop baroh. Ong shuh shuh ha ka shithi sha ki Hebru, "Ka snam U Khrist.....kan pynkhuid ia ka jingiatiplem jong phi na ki jingleh baiap" (9: 14) Kane ka dei ka snam ba kynja Blei, ka snam kaba kynja Jisu, ka jingim Jisu, ka jinglong Jisu, ka mynsiem Jisu. Ka dei kane ka snam kaba pynkhuid noh ia ngi na ka pop baroh, na ka jingbymhok baroh.

Kane ka dei kata ka Gospel Khristan; kane ka dei kata ka jingngeit khristan kaba shaphang ka Snam U Jisu Khrist. Hangne ka don kata ka bor jong ka snam ka bymdon thylliej briew ba lah ban kren ne iathuh shaphang jong ka. Hangne ka shong kata ka bor barieh jong ka jingiap U Jisu Khrist halor ka dienphna. Ngeit ha U Jisu Khrist te phin ioh im. U Trai Jisu hi U la ong shai: "To ngeit phi ha U Blei, to ngeit ha Nga ruh." "Lada phim ngeit ba Nga Nga long ma U, phin iap ha kita ki pop jong phi." "Namar Uta U Kpa hi U ieit ia phi, naba phi phi la ieit ia Nga bad phi la ngeit ba Nga Nga la mih noh na U Blei" (Ioan. 14: 1; 8: 24: 16: 27). U Iunukh jong ka Ethiopia, hadien ba u Philip u la iatap ha u shaphang U Jisu Khrist, u la phla bad u la ong, "Nga ngeit ba U Jisu Khrist U long U Khun U Blei". Hangta hangta hi u la mad ba la sait noh ia ki pop jong u da ka snam U Jisu Khrist. Ka babud nangta ka long ka jingpynbaptis, kaba long ka shab jingpynskhem ia kata ka jingngeit jong u bad kaba leit pynphriang ia ka kyrteng U Jisu Khris sha Aphrika.

Nga appil sha phi ki para nongphla ia U Jisu Khrist: Pdiang ia U Jisu Khrist ha la ka dohnud, te phin sa long ki khun U Blei. Ai jaka ia U Jisu Khrist ba un shong hapoh jong phi te phin sa im. Ka snam U Jisu Khrist kan pynkhuid noh ia ki dohnud jong phi na ki jait jingbittngit jong ka doh baroh. U Khrist U long U Nongbah Jamin ia nga bad ia phi ba ngin ioh ia kata ka jingim kaba bymjukut.

Ngan pynkut noh ia ka jingkren jong nga da ka baiathuh shaphang kane ka snam U Jisu ka dei kaei.

Ka Snam U Jisu ka dei kata kaba u Nongiathuhlpa u la batai: U long ba la ibeiñ bad ba la kyntait da ki briew: U briew ki jingsngewsih bad uba tip ia ka khuslai: U bymdon ka jingbha briew ba ngin ibha ia U: U briew ba la shoh pynmong da U Blei: U briew ba la shah ibeiñ bad shah ñiewbeiñ da ki briew: U bymbit ban pyniadei ia ka jingtep jong U bad ka jakatep ki riewdonburom hynrei bad ka jong ki bymman bad ki riewpoh la Um shym la leh jubor, lymne ym shym la don ka buit phon ha ka shyntur jong U. Kata ka diengphna kaba U la shim ban bah da la ka mon sngewbha ka long kata kumba u Apostol u la iathuhkhana ha ngi u ong, "Haba U long ha ka dur U Blei, Um shym la ñiew eh ia ka

ban bat ban long marryngkat bad U Blei, hynrei U la pynsuda ia lade. U da shim ia ka dur mraw, haba U la jialong ha ka jingsyrïim ki briew: te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade, haba U la jialong uba kohnguh wat haduh ka jingiap. hooid. ka jingiap jong ka diengphna keiñ. Kane ka dei ka snam Jisu kaba la pynmih ia ka baroh shilynter ka jingdon jong U ha kane ka pyrthei naduh BETHLEHEM haduh KALBARI.

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen

XII KA DIENGPHNA JONG U KHRIST BAD JONG U KHRISTAN

"Namar ki Jiw ki iapon dak, bad ki Grik ki iawad ka jingstad: hynrei ngi ngi ialap ia U Khrist ba la sahnarphna, ha ki Jiw te ka jingjynthut, bad ha ki Grik ka jingibieit (1 Kor, 1:22-23)

Ha ka spah snem kaba la lah, uwei napdeng ki nongiathuhkhana kiba khraw jong ka ri Bilat u la buh kawei ka jingkylli ban iapyrkhat, Balei ba ki Roman Katholik ki kham roi ha ka jingkheiñ briew ban ia ki Protestant. haba shim kyllum Iang ia ki baroh. U hi, ha la ka jingpyrkhat u ai ia ka jubab kumne: Kaba la pynlong ia ki ban roi bad ban pynlong ia ki ki bymkloi ban khih ban kynriah sha kiwei kiwei ki balang ka long ka jingioh jong ki ban bam ia ka Sakramen ka Jingkhawai U Trai shisien man ka taiew bad palat ruh, lada ki kwah. Ha ka Sakramen ka Jingkihawai U Trai ngi shem ba la ialam ia ngi ban peit sha ka dengphna U Jisu Khrist kaba iailong ka bor jingjop man kapor ba ngi iakynduh jingeh la kata ka long kaba mih na shapoh ne ka wan nashabar na u Soitan. Kanc ka jubab utei u tongiathuhkhana ka long kaba dei ban ai ka jingpyrkha kaba jylliew shaphang ka jinglong khristan jong ngi bad ka jingiaineh jong ngi ha ka balang.

Mynta la kumba arphew laiphew snem, uwei na ki missionary rangbah jong ngi u la pynpaw ia ka jingsngewbtai ban sngap ia ki jingduwai kiba sting thew, kiba per ha sla, ki bymdon jingkit jingmut shibun ha kaba ialam ia ngi shaduh khmat ka khet ka jong U Blei, ha ki Jingiaseng niam jong ngi U la buh kawei ka jingkylli, Balei ngim pyndonkam noh ia ki jingduwai ba la thoh da k' briew ki jong U Blei ha ki Kitab Jingduwai kum kaba ki leh ki briew ha ka Church of England kaba ki pyndonkam borabor ha ki jingduwai jong ki na ka Kitba Jingduwai kaba ki khot ka' Common Book of Prayer? Ka long ka bashisha eh ba ngi kum ki briew ngi

shait buh ha khmat U Blei ia la ki jingshah shitom bad ki jingshah jynjar jong ngi ha ka doh, bad ngi buh shadien ia kata ka diengphna U Trai jong ngi kaba long ka bor ia ngi ban im bad ban tur shaphrang shaduh ka jingjop thiaw. Katba ngi nang pynkhraw ia la ki jingshahshitom ha kane ka pyrthei, katta ka diengphna U Trai Jisu kaba pynpaw ia ka jingkhraw ka jingieit U Blei ia ngi, ka nangrit bad ka nangdum.

La don mynta kumba laiphew sawphew snem ba la iathuhkhana shaphang uwei na ki Wadadar Shella uba la kren kum kine ki ktien : Kane kaba pule Baibl ka long ka kam ka baduh peisa! Shisha ka long kumta; ka jinghikai jong ka Baibl ka long marpyrshah ia ka jinglong jong ki briew kiba wad ban khwan sha lade ha ki kam kiba iadei bad ka tyngka pisa bad kiwei kiwei ruh ki jait kam ha kane ka pyrthei, ban iakhmih burom bad iakhmih kyrdan. U Trai Jisu U la kren shisien, "Wat khuslai da kaba ong, kaei ba ngin bam? Lane, kaei ba ngin dih? Lane kaei ba ngin kup? Naba ia kita kiei kiei baroh ki Jentil ki iawad" (Math. 6:31, 32).

La ka long kumno kumno ia u paid bynriew ba shong ha kane ka pyrthei, la u bakhraw ne u barit, u bariewspah ne u baduk, ka bashai, ka bashisha bad baskhem ia ngi ki bangeit ka long tang kane kawei; Ka diengphna ka long ka bor jong U Blei sha ka jingpynim ia uwei uwei baroh uba ngeit

1. Uei Une U Khrist ba la sahnarphna?

U Apostol u la phla shaphang la ka jingshem mynsiem jong u kumne : "Namar nga la kut jingmut ban ym tip ei ei ruh hapdeng jong phi, hynrei tang U Jisu Khrist, bad ia U ruh ba la sahnarphna" (1Kor. 2:2). Une u Apostol uba la pdiang bad la ngeit ruh ha U Jisu Khrist, Um shym la leh kumta halor ka jingphla kaba u la iohsngew na kiwei pat kiba la iathuhkhana shaphang U Jisu; hynrei u la da iashem markhmat hi bad U Jisu, u da iakren markhmat bad U bad u da sngewthuh shai kdar shaphang kiei kiei baroh ba-U Trai Jisu U la kren bad U la pynpaw ha u. La u la sngew thuh shaphang U Jisu ha la ka mynsiem, hynrei um lah ban batai bad pynshai shaphang ka jinglong tynrai U Jisu kumba

U long bad kumba la iathuh ha u. Ha kawei ka jaka u la iathuh kumne shaphang ia lade, "Nga ithuh ia u briew ha u Khrist palat khatsaw snem mynta, la u don ha ka met, ngam tip, la ym ha ka met, ngam tip, U Blei U tip; ba la rong noh ia u haduh paradais, bad u la iohsngew ki ktien bymlah iathuh, ia ki bym dei ia u briew ban iathuh" (2 Kor. 12:24:4). U Aostol Paul u la da mad da lade, haba la kynting ia u shaduh bneng ban ioh-i ia ka paradais jong U Blei bad ban iohsngew ia ki ktien kiba ym lah ban kren ban batai shaphang jong ki. namar ki long kiba palat ia u thylliej briew ba un padiah, ki dei kiba lah tang ban sngewshemphang da la ka mynsiem. Lada ngi kren katno katno shaphang kine, ngim lah ban kren lut, "Namar mynta ngi iohi tang kumba ha ka iit babyrngut ha kaba dum byrngut byrnget, hynrei hangta markhmat markhmat : mynta nga tip tang katto katne, hynrei hangta ngan ithuh biang, kumjuh kumba la ithuh biang ruh ia nga" (1 Kor. 13:12). Baroh shilynter ka jingim jong U, u Apostol u la thoh ha ki Shithi jong u bad u la ialap shai bad slem ruh shaphang kata "ka Gospel katba kum ka bor U Blei Uba la pynim ia ngi. bad U la khot ia ngi da ka jingkhot bakhuid, ym katba kum ki jingleh jong ngi, hynrei kat kum ka jingthmu bad ka jingaiei jong U hi, ia kaba la ai ha ngi ha U Khrist Jisu mynshuwa ki ia bymjukut" (2 Tim. 1:8 ,9). Shuh shuh u la bteng ha ki dkhot kiba sharum, "Namar kane ka dak nga shah ruh ia k'ne kiei kiei ruh (ki jingjynjar bad ki jingshitom); pynban ngam sngewlehraiñ; namar nga la ithuh ia Uta ha Uba nga la ngeit, bad nga ngeit skhem ba U long Uba lah ban da ia kata kaba nga la aiti ha U hamar kata ka snei" (dkhot 12). Uei une U Khrist ba la sahnarphna? Une u Apostol Paul u la shu lyngngoh ha lade ban iohi ia kaba kat kata ka jingmaian kaba um don ktien ban iathuhkhana ha kiwei pat. U ong kumne shaphang jong ka, "Ah, ka jingjylliew bah ka jingkynrei spah ka jingstad bad ka jingtip U Blei! Ah, katno ba kita ki jinkutbishar jong U ki long ki bymlah bud shuh! Namar uei ba la tip ia ka jingmut U Trai? Lane uei ba la ju long u nongiasylla lem jong U." (Rom. 11:33,34). Dei ia kaba kat kane ka jingmaian ba u Nongiathuhlupa Isaiah haba U la iohi ia ka u la ong, "uei uba la ngeit ia ka

jingpynbna jong ngi? Bad hano la pynpaw ia ka ksangkti U Trai? Naba U mih noh ha khmat jong U kum u jingthung ba dang lung, bad kum u thied na ka dewrkhiang : Um don dur lymne jingitynnat: te haba ngi iohi ia U, ym don ka jingbhabriew ba ngin ibha ia U. U la long ba la ibeln bad ba la kyntait da ki briew: u briew ki jingsngewsih bad uba tip ia ka khuslai...... Pynban U la bah ia ka pop jong ki babun, bad u la iasaid na ka bynta ki nongryngkang" (Isa. 53:1-3, 12). U Apostol Paul, u la kyrsei borbah napoh la ka dohnud baroh bad u la iathuhkhana kumne shaphang Une U Jisu ba la sahnarphna : "u la long ha ka dur U Blei; Um shym la ñiew eh ia kaban bat ban long marryngkat bad U Blei; hynrei U la pynsuda ia lade; u da shim ia ka dur mraw, haba U la jia long ba ka jingsyriem ki briew; te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, u la lehrit ia lade, haba u la jia long u bakohnguh wat haduh ka jingiap, hooid, ka jingiap ka diengphna keiñ Naba kumta te U Blei U la kyntiew eh ia U, bad U la ai ha U ia kata ka kyrteng kaba halor ka kyrteng baroh; ba ha ka kyrteng U Jisu ka khohsiew baroh kan ioh dem khrup, ki jong kiba ha ki bneng, bad ki jong kiba ha ka pyrthei bad ki jong kiba hapoh ka khyndew keiñ bad ba u thylliej baroh un ioh phla shynna ba U Jisu Khrist U long U Trai, ia ka ban pyndonburom ia U Blei Uba U Kpa". (Phil. 2:6-11). Une U dei Uta U Jisu pyllun ha kaba shisien khmih. La thoh bad la kren shibun shaphang Une U Jisu; hynrei ha ka khmat bad ka jingshemphang u Apostol Paul, U Jisu U long U Khrist ba la sahnarphna. Kiwei kiwei baroh ba la mut dur shaphang jong U ki long tang ki snohbah kiba paw ha ki sngi ka jingim jong U ha kane ka pyrthei.

U Apostol u iohi ha kata ka jingpynhiar ia U Jisu Khrist ba bymjukut sha ka jingwan long briew ha kane pyrthei, ba ka long ka jingshah sahnarphna kaba nyngkong jong U; haba U la pynsuda khoit ia la ka burom Blei bad ka kyrdan briew haduh ba U la shim ia ka jinglong bapoh tam kum u mraw briew, kane ka long kawei pat ka jingshah sahnarphna jong U; bad haba U la pyndem ia lade ban kohnguh lut khoit ia ka mon U Kpa jong U Uba ha bneng, na ka bynta ban siewspah noh ia ki pop jong ngi ki briew, kane ka long ka

jingshah sahnarphna kaba shyrkhei tam bad kaba kut duh tam haba bishar na kawei ka liang; hynrei kane ka la kyntiew eh ia ka nam bad ka burom jong U ha khmat U Kpa jong U Uba ha bneng. Da kane ka jingshah sahnarphna jong U la pynkylla khongpong ia ka dor bad ka kyrdan jong ka diengphna na kaba long ka bapoh bad ba la ñiewbeiñ da ki briew ba kan long kaba donburom tam bad ka atiar kaba donbor ka jong U Blei ha ka bakyntiew ia u briew sha ka burom Blei.

2. *Ka diengphna ka jong u khristan.*

U Jisu Khrist U la kren kumne shaphang ka diengphna jong u khristan, "Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un rah ia la ka diengphna ha la ka sngi, bad un bud ia Nga; naba uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka; hynrei uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem na ka bynta jong Nga, uta keiñ un pynim ia ka; naba u briew un myntoi aiu, lada u ioh ia ka pyrthei baroh, haba u la pynjot noh, lane haba u la pynduh noh ia lade" (Louk. 9: 23-25). Kaei ka jingmut jong ki ktien, "Rah ia la ka diengphna?" Kane ka dei ka babah ka bakit ia la ka jong ka diengphna lynter, da kaba shah sahnar ia lade ha ka. U Apostol Paul u batai ia ka kumne: "Te kita ki jong U Khrist ki la sahnarphna ia ka doh lem bad ki jingsamkwah bad ki jingkwah jakhlia jong ka" (Gal 5: 24). Ha kawei pat ka jaka u ong, "Namarkata to phin pyniap troiñ ia ki dkhot jong phi kiba ha ka khyndew; ka baklim, ka jingbymkhuid, ka jingiaid shikar, ka jingkwah basniew, bad ka jingkwah lalot, kaba long ka jingmane bleithaw; na ka bynta kine kiei kiei ruh ka jingbitar U Blei ka wan ha kito ki khun ka jingbymkohnguh; ha kiba ma phi ruh phi la ju iaid mynno mynno, mynba phi la im ha kine kiei kiei ruh" (Kol. 3: 5-7). Kine ki long ki ktien ki bashai ba u Apostol u la kren shaphang ka doh bad ki soh jong ka ia kiba dei ban pyniap troiñ noh ne ban sahnarphna noh ia ki, "Mynta ki jingleh jong ka doh ki long kiba paw, kiba long, ka baklim, ka jingbymkhuid, ka baleh nuti, ka jingmane bleithaw, ka jingaiksuid, ka jingiashun, ka

jingiania, ki jingpihuiñ, ki jingbitar, ki jingiapait, ki jingiakhlad, ki jingiapait niam, ki jingbishni ka jingbuaid, ki jingdihkiad haw haw, bad kiba kum kita" (Gal. 5: 19-21). Haba ngi buddien ia ka jingmut jong kane ka "babah ia la ka jong ka diengphna" ha ka Ktien U Blei, ngi shem ba kam thew satia tang ka bapyniaptroiñ ia ki bor bakynja doh kiba snoh bad kiba trei donbor ha ka jingim jong ngi ki briew. Naduh ki ktien U Jisu Khrist haduh ki jinghikai jong ki Apostol kane ka "basahnarphna ia ka doh bad ia ki jingsamkwah jong ka", ki kot shaduh ka jinglongbriew kaba baroh shirynieng. U Trai Jisu U ong ba uta uba rah ia la ka diengphna u dei uta uba len noh ia la jingim, lane uba duh noh ia ka na ka bynta jong U, u Apostol pat u ong kumne: "Nga ñiew ia kiei kiei baroh ba ki long ka jingduh na ka bynta ka jingbha kor tam jong ka jingtip ia U Khrist Jisu Uba U Trai jong nga: na ka bynta jong U nga la duh noh ia kiei kiei baroh, bad nga ñiew synrum ia ki khnang ba ngan ioh ia U Khrist" (Phil. 3·8). Na ka bynta kane ka ktien "jingduh" ha ka ktien Khasi, ngi ioh ka ktien "DUNG" ha ka ktien Phareng kaba mut "ka jakhlia".

Ha ka jinglong jong u briew uba kynja doh, nalor ki jingjakhlia kiba long ki soh jong ka kiba shait snoh rynjaiñ ha u, ki don ruh ka jinglong kaba khwan myntoi ha ka liang naduh ka spah haduh ka burom pyrthei. Kumne ka Ktien U Blei ka kren shaphang kine: "Shibun ki iaid, shaphang kiba nga ju iathuh ha phi, bad mynta ruh nga iathuh da ka baiam keiñ ba ki long ki nongshun jong ka diengphna U Khrist: kiba ka bakut jong ki long ka jingjot, kiba u blei jong ki long ka kpoh, bad ka burom jong ki long ha ka jinglehraiñ jong ki, kiba iai mutbrai ia kiei kiei ruh kiba ha ka khyndew" (Phil. 3: 18-19).

3. U Soh jong ka diengphna U Khrist.

Ngi lah ban jer shibun ki soh kiba mih na ka bashah sahnarphna na ka bynta U Jisu Khrist. Hynrei lada ngi bishar pynshong nongrim bha shaphang kito baroh ki soh, ngi lah ban kynthup lang ia ki tang ha uwei u soh uba long ka tynrai jong baroh ki soh kiba mih na ka diengphna

jong U. Uta u soh uba long tynrai dei KA JINGIEIT. U Apostol Paul u iathuhkhana shaphang kane ka jingieit u ong, "Ka jingieit ka iaishah slem bad ka lehsbun; ka jingieit kam ju pihuiñ; ka jingieit kam ju leh sarong ia lade, kam ju pynmeng, kam ju leh khlemakor, kam wad tang ia kiei kiei ruh la ka jong, kam shait ban khih bitar, kam tharai sniew; kam kmen ha ka jingbymhok, hynrei ka iakmen lem bad ka jingshisha; ka iaishah jem ia kiei kiei baroh, ka ngeit kloi ia kiei kiei baroh, ka kyrmen ia kiei kiei baroh, ka shah ia kiei kiei baroh. Ka jingieit kan ym duh noh lano lano ruh" (I Kor. 13: 4-8). U Trai Jisu, da ki ktien kiba lyngkot U kren kumne shaphang kata ka hukum Blei ba la buh ia ka bneng bad ka khyndew: "Uwei u riewsaid te uba na ki, khnang ban tynjuh ia U, u la kylli, Ko Nonghikai, kano ka hukum ka bakhraw kaba na ka hukum? U Jisu te U la iathuh ha u, Men ieit ia U Trai U Blei jong me da ka dohnud jong me baroh, bad da ka mynsiem jong me baroh, bad da ka jingmut jong me baroh. Kane keiñ ka long ka hukum ka banyngkong bad ka bakhraw Ka baar ruh ka long kum kata, Men ieit ia u paramarjan jong me kumba ia lade. Ha kita ki ar hukum la sdien ia ka hukum baroh, bad ia ki nongiathuhlypa" (Math. 22: 35-40). U Apostol Paul, ha kawei pat ka jaka u ong kumne: "Phi wat kitram ei ei nano nano ruh, hynrei tang ia ka ban iaieit paralok hi: namar uta uba ieit ia uwei pat u la pyndep keiñ ia ka hukum. Namar kane, Men ym klim, Men ym pyniap, Men ym tuh Men ym sakhi lamler, Men ym ikwah: lada don ruh kano kano kawei pat ka hukum, la kup kyllum ia ka ha kane ka jingong, ha kane keiñ, Men ieit ia la u paramarjan kumba ia lade. Ka jingieit kam ju trei ia ka basniew ha la u paramarjan: ka jingieit namarkata ka long ka jingpyndep ia ka hukum" (Rom 13: 8-10),

La katto katne snem mynta, nga la iakynduh ia uwei u parabangeit na Ri Jaintia uba la wan shaw ia nga naduh Shillong ban ialeit sha ka jingiaseng Sub-District kaba la long ha ka balang jong u. Um shym la shim bai kali na nga. Haba la poi ha Jowai ha ka por kumba 3 'baje janmiet, nga la sngewbtai ban ap, namar katno katno ruh um iamih satia ban ialeit noh sha kata ka jaka long jingiaseng. La ia-ap ha

Jowai haduh ka por kumba 5 baje haduh ba la wan kiew ha kata ka trok jong u kumba 40-50 ngut ki briew ki ban ialeit jingiaseng. Haba la iahiar na kata ka kali, ym don ba siew bai kali mano mano, bad nga la pyrkhat ba yn sa iasiew ha ka por ba leit phai. Ynda ha ka por wan phai, haba nga ioh ban shong ha syndah jong u, la iathuhkhana shaphang bun kiei kiei. U iathuh ba man ka por ba long jingiaseng Sub-District ne Presbytery, ka trok jong u ka ju long ka kali kit briew, bad u ju leit wer briew naduh ïing duh ïing ban ialeit jingiaseng, bad um ju shim bai kali wat la ka jngai kat-no katno ruh. Ha katei ka sien ba la iashong baroh hapoh ka Trok jong u, haba la poi ha Jowai, ki la don lehse 50-60 ngut kiba la iawan ryngkat, kynthup lang bad ki khynnah khyndeiñ baroh. Haba la iahiar ha Jowai, ki nongshong kali ki la iatyrwa bai kali ia u, hynrei u la kyrngah, um shym shim ei ei nano nano ruh wat tang shipaisa ruh. Kane ka dei ka kam jong ka jingieit.

Haba U Trai Jisu U la leit ban shah sahnarphna halor u Lum Kalbari, dei ka jingieit kaba la pynlong ia U ban leh kumta: "Ym dou uba don ka jingieit kaba kham khraw ia kane, ba Uwei U aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki lok jong U. Ma phi phi long ki lok jong Nga, lada phi leh kat kiba Nga hukum ma Nga ia phi" (Ioan. 15: 13-14). "Nga Nga long U Nongaplan· brot U babha; Uta U Nongaplang-brot U babha U aiti noh ia la ka jingim na ka bynta ki lang-brot" (Ioan. 10: 11). Katba ki briew jong kane ka pyrthei ki iaong uwei pa uwei na ki, Im ma nga, iap ki briew baroh; U Khrist Uba na bymjukut, U la wan sha kane ka pyrthei hapdeng ki briew bad U la ong, **Iap ma Nga bad im lut ki briew baroh**. Ha kane ka la paw ka jingieit kaba janai jong U. Lyngba ka diengphna jong U kaba U la shah ngi iohi ia ka jingieit bah bashlei jong U.

Ha kajuh ka rukom la ithuh ia u khristan da ka dieng-phna kaba u bah man la ka sngi. U long uta uba don ka jingieit kaba shlei. U long uba kloi man ka por ban ong, **Duh ma nga, ioh ma phi.**

"Trai Kynrad, to peit na la ka jong ka khet,
Aibor naduh mynta **ia lade ban klet**;
Ka jong nga ngan duh, la nga kheiñ ka bakor,
Nang sait ia nga, Jisu, ngan lieh kum ka ior." 280 (3)

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XIII KA DIENGPHNA U KHRISTAN.

"Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga; un ym ñiew ia lade, bad Un rah ia la ka diengphna ha la ka sngi bad un bud ia Nga" (*Louk. 9: 23*).

Nalor kane ka dkhot, ki don ruh kiwei ki dkhot kiba iasyrïim ia kane Lada ngi pule lang ia ki, kan ai shibun ka jingshai halor kane ka Sobjekt:

(1) "Uta u bym shim ia la ka diengphna bad bud nadien jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga" (Math. 10: 38)

(2) "Ynda kumta U Jisu U la ong ha ki synran jong U: Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un rah ia la ka diengphna, bad un wan bud ia Nga. Naba uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka, bad uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem na ka bynta jong Nga, un shem ia ka. Naba u briew un myntoi aiu, lada un ioh ia ka pyrthei baroh, bad un duh noh ia la ka mynsiem? lane u briew un iapli daei ia la ka mynsiem?" (Math. 16: 24-26 bad Mark 8: 34-37).

(3) "Uno uno ruh de u bymbah ruh la ka jong ka diengphna, bad ba wan bud nadien jong Nga. um lah ban long u synran jong Nga" (Louk. 14: 27).

Teng teng, ngi shait iohsngew napdeng ki riewpaidbah haba ki duwai bad haba ki kren hapoh jingiaseng ruh, ki ong ei ei shaphang ka babah ia ka diengphna U Jisu Khrist. Ka long kaba bakla shibun ban kren shaphang ia lade ba ngi iarap ban bah ia ka diengphna U Jisu Khrist. Ym don uno uno ruh u riewhok ne u riewblei uba kumno kumno ruh uba ioh ia kane ka burom lait tang nwei u briew, uta u dei u Simon Nong Kyrini. Ngi pule kumta na ka Ktien U Blei. Ka babah ia ka diengphna U Jisu Khrist ka don jingmut tang haba ngi kit ia ka diengphna kaba U la pynbah ha ngi, kaba mut ia ki jingshitom, ki jingjynjar bad ki jingtynjuh haba ngi sakhi ia U.

Ki don artylli ki liang na kiba ngi lah ban sngewthuh ia ka jingkhot U Jisu Khrist ia ngi ki briew.—

(a) *Ka lynti kaba kylluid.* U Jisu Khrist U ong, "Baroh ba Uta U Kpa U ai ha Nga, kin wan ha Nga: uta te uba wan ha Nga; da lei lei Ngan ym kyntait noh shabar" (Ioan. 6: 37). "To wan ha Nga, phi baroh kiba thait bad ba khia ka jingkit, te Ngan pynjem ia phi" (Math. 11: 28)

Ha kine ki kyntien ka jingkhot U Jisu Khrist ka long kaba kylluid. La khot sha ka jingkhawai ia "ki baduk, ki bakynriang, ki bamatlah bad ki badkoh." "Te ia kiba ngeit la nang pyniasoh kham bun kham bun ha U Trai, ki paidbah shynrang bad kynthei" (Ki Kam. 5: 14). Ngi lah ban mutdur ba hapdeng jong kine ki paidbah, la kynthup ia ki babun ki rangbah nongialam jong ka balang naduh ki Pope, ki Bishop, ki Pastor, ki Tymmenbasan bad ki Nongialap. Shibun ruh napdeng ki paidbah babun ki la iadon lang ha kata ka jingiaid *procession* bah.

(b) Ka lynti kaba khim. Halor kane, ngi shem kumne ka jingkhot U Jisu.—

"To bsut lyngba ia ka khyrdop ba khim; naba ka kylluid ka khyrdop, kaba jlan ruh ka lynti kaba lam sha ka ban jot; bun ruh kiba iasbut na kata. Hynrei, Ah, kaba khim kata ka khyrdop; Ah, kaba wit ruh kata ka lynti kaba lam sha ka ban im! Ah, ki long khyndiat ruh kiba shem ia kata" (Math 7: 13, 14).

"Kiba khatduh kin long shuwa, bad kiba shuwa kin long khatduh kein. Naba ki long shibun ia kiba la khot, hynrei khyndiat ba la jied" (Math. 20: 16).

Nga shu iathuh ia kine ki arliang ki rukom jingkhot U Jisu ym ban pynrem ia kiwei bad pynksan ia kiwei, hynrei tang ba ngin shu tip shuwa ba ngin pyrkhat shaphang ka diengphna U Khristan.

1. Uno uno uba mon ban bud ia U Jisu un bah ia la ka diengphna. Ha ka ktien '*diengphna*' ki don katto katne tylli ki jingmut.

(*a*) *Ka ktien diengphna ka long kaba don jingmut kaba kyrpang ha u paidbah paidlang Nong Rom hyndai.* (1) Ki khot diengphna ia ka dieng phasi kaba don artylli ki dieng, kawei kaba pynieng bad kawei pat kaba pynkiang, ha kaba ki sdien ia ki nongkamsniew da kaba sah da ki snar na ki kti ha ka

dieng pyngkiang bad na ki kjat ha ka dieng pynieng. Hadien ba la pynieng ia kata ka dieng bad ba, la pynsdien ia u briew, ki iehnoh hangto haduh ba un da iap suki suki. Ka long ka rukom jingpynshitom kaba sngewtriem katta katta, ba katba kum ka Aiñ ki Nong Rom ym bit ban sahnarphna ia u traishnong Rom; lah ban leh tang ia ki kynja mraw lane nongwei haba ki shoh ne pyniap ia la ki kynrad, ne ki shetkylla ia ka hima. (2) Kawei pat ka jingmut jong ka ktien *diengphna* ka long haba ki kren shaphang baroh ki jait jingshitom ba la ngat ha'or ka met ne mynsiem haba ka la palat eh.

(*b*) *Ka diengphna ka thew ia kata ka dieng halor jong kaba la sahnar ia U Jisu ha Lum Kalbari.* Kane ka dei ka jingmut ba la sngewthuh paidbah da u bynriew baroh ha kane ka pyrthei. Naduh ka jingshah sahnarphna ia U Jisu, la ñiew kyntang bad ñiew kordor ia ka, haduh ba ka jingmut kaba poh bad ba la ñiewbeiñ tam kaba la ju don hapdeng ki Nong Rom mynta ka la kylla long ka ktien kaba donburom tam. Haba u martyr u leit sha ka jaka shahiap na ka bynta ka jingngeit ha U Jisu Khrist, u shadkmen ka mynsiem namar u iaioh bynta lem bad U Jisu Khrist ha ka jingiap jong U halor ka diengphna.

(*k*) *Ka diengphna kaba U Jisu Khrist U la kit ha la ka jingim baroh shilynter ki sngi ka jingdon jong U ha kane ka pyrthei.* Ngi shem ia kane ha ka Shithi u Apostol Paul sha ki Nong Philippi: "U Khrist Jisu, haba U long ha ka dur U Blei, Um shym la ñiew eh ia ka ban bat ban long marryngkat bad U Blei, hynrei U la pynsuda ia lade, U da shim ia ka dur mraw, haba U la jialong ha ka jingsyrïim ki briew; te haba la shem ia U ha ka rukom kum u briew, U la lehrit ia lade, haba U la jialong uba kohnguh wat haduh ka jingiap, hooid, ka jingiap ka diengphna keiñ" (2: 5-8).

U Jisu Khrist U la wan khnang sha kane ka pyrthei ba Un shah halor ka diengphna, haba ngi kren na ka liang jong U; bad ka long ruh ban thaw ne pynlong ia ka jingpynim na ka bynta u bynriew da ka jingiap jong U halor ka diengphna, haba ngi kren na ka liang jong ngi ki briew. Naduh ka jingwan longbriew jong U, lyngba ka jingshah kyntait bad shah lehbeiñ jong U da ki briew kiba U ieit eh, haduh ki jingbishar lehbeiñ ia U ha ki ting dorbar u Ryngbah Lyngdoh,

u Herod Syiem bad u Pilat Lyngskor; bad shaduh ka jingsahnarphna ia U, kine baroh ki la long ka diengphna ia U ba U la kit shilynter jingim.

(*d*) *Ka diengphna ka long kata kaba ngi kum ki bangeit ngi don ban kit baroh shilynter ka jingim haba ngi bud ia U Jisu Khrist.* "Uno uno ruh uba mon ban wan nadien jong Nga, un rah ia la ka diengphna bad un bud ia Nga". Kane ka diengphna kaba ngi ki bangeit ngi dei ban bah ka long kaba syriim ia kata ka diengphna kaba U Trai Jisu U la bah baroh shilynter naduh ba la kha ia U haduh ka jingiap. Ka jingmut ia ngi ka long ba ngin im bad pyniaid ia la ki sngi ka jingim jong ngi ha ka rukom ka jingim U Jisu Khrist.

2. *Ka lynti jong ka diengphna ka long kaba mar iapyrshah bad ka lynti u briew uba kynja doh.*

U briew baroh kat kumba U Blei U la thaw bad U la buh ia u ha kane ka khyndew u long uba pynieng ia lade ha ka jaka kaba pdeng tam jong ka jingim; lymda u leh kumta un duh bad un iap noh shisyndon; kane ha pyrthei kam don dor ia u. U Trai Jisu hi U la kren kaba shai kumne: "Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un rah ia la ka diengphna, bad un wan bud ia Nga. Naba uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka, bad uno uno ruh u ban duh noh ia. la ka mynsiem na ka bynta jong Nga, un shem ia ka" (Math. 16: 24, 25). Nalor kine ki ktien U Trai, ngi shem u Apostol Paul ruh u ban kumne: "Te kita ki jong U Khrist ki la sahnarphna ia ka doh lem bad ki jingsamkwah bad ki jingkwahjakhlia jong ka" (Gal. 5: 24). Halor kine ki ktien kiba shynna, ka lynti jong ka diengphna ka long kaba iamarpyrshah bad ka lynti u briew uba katba kum ka doh.

U Jisu Khrist U la wan khnang sha kane ka pyrthei na ka bynta kane ka jingthmu: ban pyniap noh ia kane ka jingim kaba katba kum ka doh. Ka 'tien nyngkong nyngshab jong U ha kaba ialap shaphang ka hima jong U ka long, "To kylla ka bamut". Ka jingmut jong kane ka ktien *kylla ka bamut* ka long, kum ban ong, Sangeh shisyndon kaba iaid da kane ka lynti, phai sha kawei pat. "To bsut lyngba ia ka khyrdop bakhim, naba ka kylluid ka khyrdop, ka bajlan ruh ka lynti kaba lam sha ka ban jot; bun ruh kiba iabsut na kata, hynrei Ah ka bakhim kata ka khyrdop, Ah ka bawit ruh kata

ka lynti kaba lam sha ka ban im! Ah ki long khyndiat ruh kiba shem ia ka" (Math. 7: 13, 14).

Ka don kawei pat ka ktien kaba kit jingmut lajan kajuh bad ka ktien *kylla ka bamut*, kata ka long ka jingkhapat, lane ka jingkha arsien. U Trai Jisu U ong, "Lymda khapat ia u briew um lah ban iohi ia ka hima U Blei" (Ioan. 3: 3). Ka babha tam ban batai shaphang kane ka ktien *jingkhapat* ka long da kaba shim ia ki ktien u Apostol Ioannis kumne: "Jar uba iaileh ia ka pop u long na u Soitan; naba uta u Soitan u ju lehpop naduh kaba nyngkong. Uwei-pa-uwei baroh ba la kha na U Blei um ju leh ia ka pop, naba u symbai jong u u iaisah hapoh jong u: te um lah ban iai leh pop, naba la kha ia u na U Blei" (Ioan. 3: 8, 9). Ka baim jong u ha kane ka pyrthei ka long da ka bor u symbai Blei.

Ym don jingkyrduh ki kyntien ha ka Ktien U Blei kiba batai shai ban pyniapher ia ka jingim kaba bah diengphna bad ka jingim kaba pynkit katba kum ka jingialam ka doh. Ngin shim tang na kine ar jaka na ka Ktien U Blei.

Rom. 13: 8-10.— "Phi wat kitram ei ei nano nano ruh, hynrei tang ia ka ban iaieit paralok hi: namar uta uba ieit ia uwei pat u la pyndep keiñ ia ka hukum. Namar kane: Men ym klim, Men ym pyniap, Men ym tuh, Men ym sakhi lamler, Men ym ikwah; lada don ruh kano kano kawei pat ka hukum, la kup kyllum ia ka ha kane ka jingong, ha kane keiñ, Men ieit ia la u paramarjan kumba ia lade. Ka jingieit kam ju trei ia kaba sniew ha la u paramarjan: ka jingieit, namarkata, ka long ka jingpyndep ia ka hukum".

Gal. 5: 19-21.— "Mynta ki jingleh jong ka doh ki long kiba paw, kiba long, ka baklim, ka jingbymkhuid, ka baleh nuti, ka jingmane bleithaw, ka jingaiksuid, ka jingiasbun, ka jingiania, ki jingpihuiñ, ki jingbitar, ki jingiapait, ki jingiakhlad, ki jingiapait niam, ki jingbishni, ka jingbuaid, ki jingdihkiad haw haw, bad kiba kum kita; shaphang kiba nga maham lupa ia phi, kumba nga la maham mynshuwa, ba kita kiba iaileh kat kita kiei kiei kin ym ioh ia ka hima U Blei".

Ki ktien ki long kiba eh da shisha. Ngim lah ban pyrkhat ba lah ban iaid khyndiat na kawei bad khyndiat na kawei pat. Ngi dei ban iakhlad bak na kawei lada ngi la jied ia kawei pat. Ngim lah ban iaid baroh artylli ki lynti ha kajuh ka por. Dei namar kane ka daw ba bun napdeng

ki synran U Jisu, haba ki la sngewthuh ia ki jingeh, ki la kylla dien noh, kim ialeit lem shuh bad U.

3. *Ki nongphaidien.* Kine ki dei ki briew kiba la mad ia ki jingshisha ka Gospel; kiba la pdiang bad ngeit ha U Jisu Khrist kum la U Nongpynim, ki da pynbna ruh hakhmat ka pyrthei ba U long U Trai jong ki bad ka jingkyrmen jong ki. Haba ki la mad katto katne ia ki jingeh jong ka lynti ka diengphna U Jisu Khrist, ka pyrthei bad ki jingkwah brai ba thala jong ka, ka la pynpaitlieng ia ka jingngeit jong ki, ki la kylla long kum u Demas uba la iehnoh noh ia u Paul bad uba la leit bud noh ia ka pyrthei (2 Tim. 4: 10). Hadien ba ki la iehnoh noh ia ka lynti kaba ki la iaid, ki la kylla biang sha ka lynti ka barim ki da hikai ia kiwei ruh kumta. U Trai Jisu U don ka ktien kaba eh ia ki briew kiba kum kine: "Ym don u briew haba u la buh ia la ka kti ha ka jinglur bad u da kyrtiang dien, uba bit ia ka hima U Blei" (Louk. 9: 62).

Ki don kyrhai ki ktien ha ka Ktien U Blei kiba kren shaphang ki nongphaidien. Katto katne na ki ki long kine:—

2 Pet. 2: 20-22.— "Namar lada, haba ki la phet iap noh na kita ki jingpynbittngit jong ka pyrthei da ka jingtip ia U Trai bad U Nongpynim jong ngi U Jisu Khrist, pynban la pynsuhsat pat ia ki da kine kiei kiei ruh bad la jop noh ia ki. ka jinglong kaba khatduh kan long ha ki kaba kham sniew ia kaba nyngkong. Namar ka la kham bha ia ki ban ym tip ia kata ka lynti ka hok, ban ia, haba ki la tip ia ka, ba kin kylla dien noh na kata ka hukum bakhuid ia kaba la aiti ha ki. Hynrei ka la jia ha ki ia kaba ong kata ka pharshi kaba shisha: u ksew u la wan phai sha la kajong ka prie, bad ka sniang ia kaba la pynsum pynsait sha la ka baksaid ktieh".

Rom. 16: 17-18.— "Ruh putet nga kyrpad ia phi, ko parabangeit, ban khmihthuh ia kita kiba pynlong ia kita ki jingiakhlad bad ia kita ki jingjynthut.... bad to kiar noh na ki. Namar kiba kum kita kim shakri ia U Jisu Khrist Uba U Trai jong ngi, hynrei ia la kajong ka kpoh; bad da ka ktien jali jaum bad ka ktien iaroh arsap ki iashukor ia ki dohnud jong kiba luilui".

Phil. 3: 18, 19.— "Namar shibun ki iaid, shaphang kiba nga ju iathuh ha phi, bad mynta ruh nga iathuh da ka baiam keiñ, ba ki long ki nongshun jong ka diengphna U Khrist:

kiba ka bakut jong ki long ka jingjot, kiba u blei jong ki long ka kpoh, bad ka burom jong ki long ha ka jinglehraiñ jong ki, kiba iai mutbrai ia kiei kiei ruh kiba ha ka khyndew".

Jingpynkut.

Sha ki Jiw lane ki Nongleh rukom. Kum ki nongbud jong U Jisu Khrist ngi sngewshrai ban pyrkhat ba ki don shibun ki briew kiba pynpaw ia lade ha ka pyrthei ba ki long ki jong U Jisu Khrist hynrei kim bah satia ia la ka diengphna katba kum ka jingdawa U Jisu Khrist, hynrei ki bah ha ki ingdong jong ki ia ka pyrthei. Kine ki long ki jaitbriew kiba hun tang ha kaba leh rukom habar, bad ha kaba pyndep ia ki niam ki rukom kiba shabar kiba tang ha ki kam bad ki jingleh, hynrei ka mynsiem jong ki kam iadei bad ka Gospel U Khrist: "Ki nongiamane Blei kiba shisha kin iamane ia U Kpa ha ka mynsiem bad ka bashisha; naba U Kpa ruh U wad ia kiba kum kita ban iamane ia U" (Ioan. 4: 23).

Sha ki bastad jong kane ka pyrthei. Nga phai sha phi pat kiba sngewstad bad sngewbatip ha la ka jong ka jingsngewbit sngewbiang bad kiba kit ia kane ka pyrthei. Ka ktien kaba shaphang ka diengphna ka long shisha kaba sngew kam bieij. Phim long marwei ha kane ka jingtip jong phi; namar ong kumne ka Ktien U Blei kaba kat kum ka Gospel U Jisu Khrist: "Ma ngi ngi ialap ia U Khrist ba la sahnarphna; ha ki Jiw te ka jingjynthut, bad ha ki Grik ka jingibieit; hynrei ha kita ia kiba la khot, ki Jiw bad ki Grik ruh, ngi ialap ia U Khrist Uba ka bor U Blei bad ka jingstad U Blei".

Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen.

XIV KA KTIEN KABA SHAPHANG KA DIENGPHNA

"Namar kata ka ktien kaba shaphang ka diengphna ka long shisha ha kita kiba jot noh ka jingbieit; hynrei ha ngi kiba ioh laitim ka long ka bor U Blei" (*1 Kor. 11:8*)

Ngi shem ha ka Ktien U Blei ia kane ka ktien *diengphna* haduh 28 sien bad ia ki ktien *"ban sahnarphna"* lane *"ka jingsahnarphna"* haduh 51 sien. Kine ki ktien *diengphna* bad jingsahnarphna ki long ki ktien kiba poh shibun hapdeng ki Nong Rom hyndai bad hapdeng ki Jiw ruh. Ka *jingsahnarphna* ia u kynja dakait lane nongkam sniew ka long ka rukom jingpynshitom kaba sngewrunar tam na ki jait jingpynshitom baroh kiba da ka jingpyniap. U briew ia uba la sahnarphna na ki kti bad ki kjat u lah ban im da ki katto katne sngi ha ka jingjynjar ka bymdon thylliej ban batai; u shu iap suki suki. Hapdeng ki Nong Rom hyndai, ym don aiñ ban pyniap ia u nongkam sniew uba khraw ka kam sniew katno katno ia uba dei u trai shnong Rom. Ki lah ban leh tang ia ki briew kiba poh tam kum ki mraw bad ki nongwei kiba la leh ki kam sniew kiba sha ba palat Hapdeng ki Jiw pat ki ñiew ba ka long kaba sang wat ban iathuhkhana shaphang kaba pyniap da kaba sahnarphna. Uno uno u briew uba hap ha kane ka apot sat u dei u briew uba la shah tim naduh bneng haduh khyndew.

Haba ngi pule ha ka Ktien ka jong U Blei, ngin shem la kyntiew ia kane ka ktien kaba poh tam, kaba la ibeiñ tam, sha ka burom da kaba U Jisu Khrist U la shahiap halor jong ka. U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei namar jong kane ka Diengphna. Um don jingmut, Um don jingthmu ei ei ruh em da kawei pat, hynrei ban shah ia ka jingiap jong ka Diengphna hi, namar dei tang kane hi ka lad ba lah ban pynioh jingkyrmen ia u briew, uba la ngam uba la ngop ha ka pop, u bymdon jingkyrmen shuh ha khmat ka bneng, ha khmat ka khyndew, ha khmat jong U Blei.

Ka nongrim ka jingim u khunbynriew ha kane ka pyrthei ka long kumne, u briew uba ka jingim kaba katba kum ka doh: IM MA NGA, IAP LUT KI BRIEW BAROH! Phai shano? Phai sha ki nongrep: u nongrep un sngewtynnat ban bha tang ki jingrep jong u ban sniew lut ki jingrep jong ki briew baroh khnang ba un ioh bam kyrhai, bad ba ka jingrep jong u, la ka dei u soh u pai ne ki jhur ki jhep, un ioh die ha ka dor kaba thnem. Phai sha u *Business man*, u nongtreikam ha kane ka pyrthei, kano kano ka jait treikam; shim ia u contractor, shim ia u nongkhai, shim ia kano kano ka jait kam kane ka *Im Ma Nga Iap Lut Ki Briew Baroh*, ka ieng tyngkreiñ, kane hakhmat hakhmat. Phai sha ki shakri Sorkar: ba la iohkam ma nga, te, lada duh kam baroh, iap lut ki briew, to, tang ma nga, *Im Ma Nga, Iap Lut Ki Briew Baroh*! *BAROH*, ha ki jait kam jong kane ka pyrthei, ha ki jait jinglong jingim; ka tynrai jong ka jinglong briew hi ka long kane; *Im Ma Nga Iap Lut Ki Briew Baroh*!

Ka Ktien U Blei ka ong kumne, Rom. 3:23—"Namar baroh ki la leh pop bad ki la duh lehnohei ia ka burom ka jong U Blei". Ia u briew uba ha ka doh: baroh ki la leh pop : kumba ki la leh pop, ki la duh lut; ym don lad shuh na ka bynta jong ki, ki la duh lut ia ka burom ka jong U Blei. Nangta pat ha ka lynnong 8, dkhot 6-8 ki don ki ktien kiba ong kumne: "Namar ka jingiai mut brai ka jong kata ka doh ka long ka jingiap....Namarkata ka jingiaimut brai ka jong kata ka doh ka long ka jingshun ia U Blei...... kumta kein kita kiba long ha ka doh kim lah ban pynsngewbha ia U Blei". Kane ka kdew shai kdar ba ka jinglong ba kynja briew, ka jingmut briew hi ka long ba la set kut ia ka: la set khop ia ka da ka pop bad da ka doh, naduh ka por jong u Adam bad ka Im. U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei na ka bynta kane,— ban pyllait ia u briew na kane kaba '*Im Ma Nga Iap Lut Ki Briew Baroh*'

Kane ka dei ka jingthmu jong U. Ka jingthmu jong U ka long bym don da kawei pat ka lad. U la duwai ha ia U Kpa jong U Uba ha bneng, Ko Kpa, lada don lad, pyllait noh ia Nga na kane! shah ia Nga ba ngan leh, Ngan pyndonkam da kiwei pat ki lad; hynrei ba Ngan lait na

kane ka diengphna; hynrei ym dei ia kaba mon ma Nga, hynrei ia ka mon jong Me yn leh. Bad U iohi shai kdar ba ka mon ka jong U Kpa jong U Uba ha bneng ka long, ban wan bad ban shah ia ka jingiap jong ka diengphna, lane, ban ong da kiwei pat ki ktien: IAP MA NGA, IM KI BRIEW BAROH HA KA PYRTHEI. Kane ka long ka *principle*, ka nongrim jingim kaba U Jisu Khrist U wan sha kane ka pyrthei: *Iap Ma Nga Im Ki Briew Ha Kane Ka Pyrthei.*

Bud ia ka jingim U Jisu Khrist naduh bakha haduh baiap; ngin shem ba ka jingim jong U ka long ka jingim shah diengphna, ka jingim shahiap suda. Ka jingwan kha briew jong U ha kane ka pyrthei, ka jingichnoh ia ka burom Blei ban wan shim ia ka jinglong briew kaba poh, ka dei ka kam shah diengphna. Kane ka diengphna kaba kat kata ym don ban iapyrshang ha kano kano ka bynta jong ka jingiadei briew ha kane ka khyndew. Pyrkhat shaphang ka jingim jong U: U Khun jong U Blei Uba ha khlieh tam eh U la wan ia ka ban shah setkut ia U ha ka ïing misteri ha Nasaret, ha ka jingim ka jong ki briew kiba don shibun ki jingeh, kaba don shibun ka jingialeh, kaba don shibun ki jingiaksaid ia ka ban ri ia lade ban im ha kane ka khyndew. Peit ia ka jingim jong U kaba baroh shilynter: bud naduh ka basdang haduh ka bakut; ngin shem ba U la len, U la im, U la trei ha nongkyndong; bad ha nongkyndong U la dei ban shah ia ka jingim kaba eh,– ka jingim nongkyndong kaba eh; U la trei shitom, ka ktien ka ong, U la trei bad miet bad sngi, haduh ba um don por wat ban bam jingbam. Ka diengphna lynter U la shah. *Ka jingkhot ia ki synran jong U* : ki synran jong U ki la long napdeng ki briew kiba poh, ki riewmadan, ki nongtong dohkha aiu re, ki nongrep aiu re. ki nongbylla aiu re, ki briew kiba long riewmadan, ki briew kiba na madan, kim dei ki riewshongskul ne kiba stad, ym dei na ki ïing ki bakhraw batri. Ki synran ong U kiba kum kita, ki Apostol kiba kum kita, kiba sngewthuh bakla bunsien ia ki jinghikai jong U. U la hikai bad iai hikai ia ki; hynrei ki jinghikai kim ngam satia ha ka jabieng jong ki, ha ka jingpyrkhat jong ki; ki synran jong U kiba kum kita. Oh, ka la long ka jingjynjar sat ia U Trai bad U Nongpynim jong ngi U Jisu Khrist. Ka long kaba jynjar sat ban ioh ki briew kiba

kum kine. Ka long ka diengphna ia U.

Phai sha ki jinghikai jong U. Ki jinghikai jong U ki long kumno? La ibeiñ ia ki jinghikai jong U, bad la kyntait ia ki da ki briew kiba U khmihlynti ba kin pdiang hun ia ki. Kito ki nongialam bad ki nonghikai niam kiba tip ia ki aiñ, kiba tip Ktien U Blei, kiba tip lut, kiba tipbriew tipBlei, kito baroh ki la kyntait ia ki jinghikai jong U; bad u la shem ba ka jinghikai jong U kam lah satia ban rung ha kata ka jaka kaba don ki riewnang riewstad hangta ha Jerusalem. Ka jaka hikai jong U, namarkata, ka la long ha ki nongkyndong sha ka shnong Kapernam, sha ka Distrik Galilaia, kaba jngai bah na Jerusalem.

Phai sha ka jingieit jong U ia la ki jong ki briew jong U. U la wan sha la kijong, hynrei kita kiba dei la kijong kim pdiang satia, la kyntait ia U. U la ieit ia la kijong, hynrei ia ka jingieit jong U la kyntait. Haba U la ieit ia ki katta katta, hynrei ha ka kti jong kita kiba U ieit, la sahnarphna pynban ia U. Nangta, ngin shem pat, ki synran jong U ki la long kiba suki katta katta, suki-katta-katta ! Ha kaba bud ia ki jinghikai jong U, U la ialam ia ki, ki la bud ia U ha kti ha kjat, hynrei ki la sngewthuh bakla ia U borabor. Ban duwai kim nang. Ki la phla ba kim nang duwai, ki ong ha U, "Ko Kynrad to hikai ia ngi ban duwai". Ha kawei ka sien, ki la iakajia paralok shaphang uno nadeng jong ki u ban long uba kham khraw, u ban long rangbah tam hapdeng jong ki. Nangta ngin shem ruh ba uwei na ki synran kiba ieit tam jong U, uwei napdeng ki khadar ngut u la shet ia la U Kynrad jong u: u la die ia la ujong U Kynrad. Kaba kat kata, uba kum uta u don. U Jisu Khrist U la iohi ia kaba kum kane, bad u la iohi ba ia U la sahnarphna lynter.

Bunsien ngi iohi ia ka diengphna jong U ba ka la don tang halor u Lum Kalbari; hynrei ia U hi tang ki diengphna suda kiba U la donkam ban shah baroh shilynter. U la iam haba U la khmih ia la ki briew haduh ba teng teng ka la poi sha ka jingsatnud bad ka jingingkhong hapoh ka mynsiem jong U. Ka longbriew ka la khih buk ha U haba U la ieit shisien sha ka templ, haba u la khmihlynti ban iohi ia ka jingmane tylli kaba ha ka hok, ha ka jingkhuid bad ka jing-

shisha, U la shem pynban tang ki nongmane bleithaw suda. Ki mane pynban ia lade. Kim shym mane ia U Blei bashisha. U la pynkyllon ia ki miej ki nongiapeiñ sbai, bad U la pashat ia kita ki jingiapeiñ sbai jong ki, bad U la pynkulmar. U la shim da u shabuk, U la sympat ia ki naphang, ia kito kiba la dei ban long ki nongialam ha ka niam. U Trai Jisu U la shah sahnarphna! Ah Jerusalem, Jerusalem! Haba U la peit ia ka shnong Jerusalem na jngai, U la pyrta bad iam artad, "Ah, Jerusalem, Jerusalem! Katno sien ba nga la kwah ban kdup ia pha kumba ka kmie syiar ka kdup ia ki khun jong ka, hynrei pha, pham mon" Ngan leh sa aiu pat ia pha? Pham mon? Ah, pha kaba tipbriew tipblei! Ah pha kaba tip ia ki hukum U Blei! Ah, pha kaba la mad bad kaba la jied ia ki lynti jong U Blei! Ma pha pha don ha ha jinglong basuhsat khait,

Ka jingsahnarphna ia U Jisu Khrist ka la long haba kito kiba U ieit, kiba U khmihlynti ia ka jingieit kaba hapoh ka dohnud jong ki, kiba long ki nongialam jong u paidlang jong U, ia ka jaitbynriew jong U, hynrei kine ki long pynban ki briew kiba la pynpyut plak ia ka nam jong U, ia ka nam jong U Blei U Kpa, ia ka kyrteng ka jong U Blei bad ia ka Ktien kaba khuid ka jong U.

U Trai Jisu U la ieng halor ka nongrim. Ka nongrim jong U. Ka *principle* jong U. U la ieng naduh ka basdang haduh ka bakut. U la dei ia ka ban leit lyngba ia kito ki jingjia kiba ngi shem ha ka kper Getsemane; U la dei ban leit lyngba ia kito ki jingjia kiba jia ha ïing u Kaiaphas, ha ka ïing ka jong u Pilat, bad ia ki jingjia naduh ïing u Pilat shaduh Kalbari bad hangto ki jingjia baroh kiba la jia ia U hangto halor u Lum Kalbari, Ka rukom ba tynrai duh ka jingim jong U Trai Jisu ka long ka Diengphna. Kane ka long *Iao Ma Nga Im Ka Pyrthei.* Kane ka long ka khubor jong ka Gospel Babha ka Testament Bathymmai. Namarkata, haba U Jisu Khrist U la wan sha kane ka pyrthei, U la kren ki ktien kiba kum kine: To kylla ka bamut naba ka Hima ka jong U Blei ka la wan hajan. Ngi don ka jingpynkylla Khasi hangne, "Naba ka hima ka jong U Beli ka la jan"; hynrei ka jingmut kaba shisha jong kine ki ktien ka long: Naba ka Hima ka jong U Blei ka la wan hajan: Ka long

ha syndah jong phi: Ka don hamar ka jaka shong jong phi: Ka Hima ka jong U Blei ka don hangne hi. To kylla ka bamut" : u ong, "To wan ha Nga". Wan ha Nga: bud ia Nga: Shim ia ka lyngkor jong Nga ha phi. Kane ka kdew ba U Jisu, haba U khot ia ki briew sha lade hi, U ong, shim ia kane ka *disposition*, kane ka rukom pyrkhat, kane ka rukom jingim, kane ka rukom jingthew, ia kane ka dohnud, ia kane ka mynsiem kaba don ha Nga, ka mynsiem Diengphna kaba don ha Nga. Shim ia ka ha phi, wan bud ruh ia Nga. Lada phim shim ia kane, phim iadei lok bad Nga. Kane ka long kaba shai kdar. Ka dei ban kha pat ia phi na kane ka jinglong ba phi long mynta. Phi dei ban kha pat. Lymda kha pat phin sah ki khun u Soitan, ki jong ka jingduh jingkyrmen naduh khyndew haduh bneng. Nga la wan ba phin ioh ka jingim. Kum ban ong, Nga la wan ia ka ban ai ka dawai pynkoit ia ka jingim jong u khun bynriew ha kane ka pyrthei, ka *antidote*, ka dawai pyniap bih, ia ka bih jong ka pop kaba don ha u briew. U la wan khnang na ka bynta kane, ia ka ban pynduh ia ka jingpang kaba ka pop ka la pynmong bad ka la pynpyut plak ha kane ka pyrthei. "Hynrei ma ngi baroh, da ka khmat khlem da kah noh, da kaba ngi khmih shai kumba ha ka iit ia ka burom U Trai, la nang pynkylla nang pynkylla dur ia ngi sha kata kajuh hi ka dur na ka burom sha ka buom, kumba na U Trai Uba U Mynsiem" (2 Kor. 3-18).

Haba U Trai Jisu U ong "To ieit ia U Blei bad ia la u paramarjan jong phi". ka jingmut jong U ka long: Ieit ia U Blei : ban ieit ia U Blei ka long, ban im ka jingim kaba iadei bad ki jingpyrkhat jong U Blei. Kita ki jingpyrkhat jong U Blei, ki la don ha ki Aiñ ka Ktien jong U, kumba la ong u Apostol Paul. "Kiei kiei kiba shisha, kiei kiei kiba donburom, kiei kiei kiba hok, kiei kiei kiba khuid, kiei kiei kiba itynnat bad kiei kiei kiba dei iaroh" (Phil. 4:8). Kine to ai ban long ki jong phi kiba iadei bad ka mon kaba khuid ka jong U Blei.

Ka baieit ia U Blei bad ia la u paramarjan ka mut ban shah sahnarphna. Ban sahnarphna ia ka doh. Sahnarphna ia ka doh! Ka jingieit ka trei kumno? Ka jingieit kam long kata kaba sahkut ha ki sawdong pud jong ka doh, jong ka met, jong ka lade; hynrei ka jingieit ka long kaba pashat ia

ka jingshai kumba ka sngi ka pashat ia la ki jong ki kjat sngi ban pynshai ia ka badum. Ka jingieit ka phet shano? Ka leit shabar: sha ka pyrthei: sha ki briew kiba donkam ia kata ka jingieit. Ong u Apostol Paul ha kawei ka jaka, "To phin mut brai ia kiei kiei ruh kiba haneng, ym ia kita kiei kiei ruh kiba ha ka khyndew; namar phi la iap noh, bad ia ka jingim iong phi la buhrieh lem bad U Khrist ha U Blei. Namarkata, to phin pyniap troiñ ia ki dkhot jong phi kiba ha ka khyndew: ka baklim, ka jingbymkhuid, ka jingiaid shikar. ka jingkwah basniew bad ka jingkwah lalot, kiba long ka jingmane bleithaw" (Kol. 3:3). Pynduh khoit ia kine. Kata ka long ka jingkhot sha kaba U Trai Jisu U la khot ruh ia nga ia phi, "Uei uei ruh u bymbah ia la ka diengphna bad wan bud ruh ia Nga" um bit ia Nga. "Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai un len ia lade bad un rah ia la ka diengphna, bad un wan bud ia nga" (Math. 11:24-26). "Rah ia la ka diengpha", ym dei, Rah ia ka diengphna jong Nga ! Don teng teng nga iohsngew ia ki nongiathuhkhana ki ong, ban bah ia ka Diengphna U Jisu Khrist. Ym don u briew ha kane ka khyndew u ban rah ia ka diengphna U Jisu Khrist "Rah ia la ka diengphna", U ong U Trai Jisu, "Wan bud ruh ia Nga" "Naba u briew un myntoi aiu lada un ioh ia ka pyrthei baroh bad un duh noh ia la ka mynsiem? "

Paralok, kynmaw ia kata ka ktien kaba u Apostol shisien u la ong ia ki Nong Rom, "Namar nga da lah ban kwah keiñ ban long ia lade uba la tim noh na U Khrist, na ka bynta ki para jong nga kiba ki parajait jong nga katba kum ka doh" (Rom. 9:3). Ki mut aiu kine ki ktien? u Apostcl u mut kumne: Lada ka long ba ka jingleit dujok jong nga kan pynim ia ki parajait jong nga, ngan leit sha dujok : bret noh ia ngas ha dujok, pynjot noh ia nga. Nga kwah ban phah noh ia nga sha dujok, lada da kaba phah ia nga sha dujok, yn pynim ia ki parajait jong nga. Namar u Apostol Paul, kum U Kynrad jong U u la ong, "Namar ia nga ia ka ban im ka long U Khrist, bad ia ka ban iap ka long ką jingmyntoi keiñ" (Phil. 1:21). U Trai Jisu U la wan ban pyni da lade hi ia ka Diengphna,— Ka Diengphna! Bad u ong ia nga ia phi, "uba mon ban wan bud ia Nga, to un rah ią la kajong ka dienghna" Na ka bynta ka burom U Jisu Khrist. Amen

XV KA BABAH IA LA KA DIENGPHNA

"Uno uno ruh de u hymbah ruh la ka jong ka diengphna, bud ba wan bud nad·en jong Nga um lah ban long u synran jong Nga" (*Louk 14 : 27*).

Ki don shibun ki khristan kiba ud shaphang la ka jinglong khristan ba ka long kaba eh haduh katta katta. Uwei napdeng ki rangbah uba sumar shibun ban minot ka bapule ia ka Ktien U Blei u la ong shisien ia nga ha ki ktien kiba syrïiem kum kine : "Ngi te ngi shem ki jingeh ki bakhraw ha kaba long khristan, ban bud ia ki jinghikai U Jisu Khrist, phi te kiba la shim ia kane ka kam phi long kiba la thangiap ia lade naduh phi dang im." Ngam shym la nang ban pynjem ia ka jingkit ha ka babah ia ka diengphna U Jisu Khrist. Ka la wan pynkynmaw ia nga ia ki ktien U Jisu Khrist kiba U la kren : "Ma Nga Nga long u diengsoh waiñ uba shisha bad ma phi ki tnat. Uta uba iaineh ha Nga, bad ma Nga ha u, uta u seisoh shibun" (Ioan. 15 : 5) U diengsoh waiñ, haba u sei ki sla kiba jyrngam itynnat bad ia ki soh kiba bang bad kiba thiang, u long kumta lyngba ki tnat. Ngi kiba ju thung sohñiamtra ngi tip ba teng teng ki tnat diengsoh ki hap noh ki sla, ne ki shu stem namar ba bam ksaiñ ia kata ka tnat. La ka la bam ksaiñ ka shu im namar ba ka snep ka dang sah; ka tnat ka lah ban seisoh kham bun ban ia kaba ki soh ha ki tnat kiba bha; hynrei ngim ju bam hi ia kine ki soh namar ki jew. Ban long ki khristan kiba biang ka dei ia ngi ban long ki tnat khlem jingpynthut kiba iasoh bad u diengsoh waiñ, Uba long U Jisu Khrist. Kum ki tnat ngi ioh jingim, jingkyrshan bad ka bor ruh na U diengbah ba ngi lah ban sei ia ki soh kiba bha.

Ha ki hynñiew tylli ki shithi ba U Trai jong ngi U la thoh sha ki hynñiew tylli ki balang, sha kawei-pa-kawei U la ong "*Ha uta uba jop*" Ngan ai ei-ei. Ha ka Shithi kaba khatduh kaba long sha ka Balang Laodikaia U thoh,

"Uta uba jop, Ngan ai ha u ban shong lem bad Nga

kum uta u briew um lah ban long u synran U Jisu Khrist. Na ka bynta ia lade hi U Trai Jisu U la kren da ki ktien kiba eh ha kajuh ka rukom : "Kumba u Moses u la kyntiew ia uta u bseiñ ha ka ri khlaw, kumta ruh **Ka dei** ba yn kyntiew ia U Khun U briew : ba uei uei ruh uba ngeit ha U un ym jot shuh, hynrei un ioh ka jingim bymjukut" (Ioan. 3 : 14,15). Ha kawei pat ka por, shuwa ba yn sa aiti ia U ha ka kti ki bashun ia U, la ong kumne shaphang jong U, "Naduh kata, U Jisu U la sdang ban pyni ha ki synran jong U, ba **Ka dei** ia U ban leit noh sha Jerusalem, ban shah ruh shibun kiei kiei na ki tymmenbasan bad na ki rangbah lyngdoh bad na ki nongthoh de, bad ba yn pyniap ruh ia U, bad ba yn pynmihpat ia U ha ka balai ka sngi" (Math. 16 : 21). Hadien ka jingmihpat jong U, U la iathuh kumne ha la ki synran "Kine ki long kita ki ktien ia kiba Nga la kren ha phi, mynba Nga dang don lem bad phi, ba **ka dei ba yn pyndep** ia kiba la thoh ha ka Hukum u Moses bad ha ki Nongiathuhlpa, bad ha ki Salm de, shaphang jong Nga" (Louk. 24 : 44).

Kumba U Jisu U la ong shaphang ia lade ba *Ka dei ia U* ban shah shitom bad ban shah iap ha ka kti ki nongpop, kumjuh ruh U la kren shaphang jong ngi ba *ka dei ia ngi* ba ngin bah ia la ka diengphna ban bud ruh ia U. Ym don lynti pdeng satia, U la kren shai U ong, "Ym don u briew haba u la buh ia la ka kti ha ka jinglur bad u da kyrtiang dien, uba bit ia ka hima U Blei" (Louk. 9 : 62)

Halor ki jingdawa jong ka diengphna kiba sngew eh than ia ngi katta katta ban bud, kin don ki ban ong, Haba kumta, mano uba lah ban bud ia U Jisu Khrist? Kiba bit ban long ki nongbud jong U ki long kita kiba la kloi ban mih noh na la ïing, ban iehnoh noh ia la ka ïing bad la ka jingtrei jingktah ban shang khrong kylleng ha kane ka pyrthei. Ngi shem ia ki synran U Jisu hi ba ki la buh ia kane ka jingkylli ha U. U Jisu Um pynsting satia ia ka jingdawa jong U, U la shu ong, "Da ki briew kata ka bymlah, hynrei da U Blei kiei kiei baroh ki long kiba lah" (Math. 19 : 26). Ka don kawei ka pharshi Kaba U Jisu U la kren na ka bynta ki nongbud jong U, "Lada ka khmat jong me ruh kaba sha kamon ka pynthut ia me, to khlaw noh ia ka, bad to bret noh na me: naba ka

halor ka khet jong Nga, kumba Nga ruh Nga la jop" (Jingpyn. 3 : 21).

Na kine ki shithi ngi shem ba ka ban long khristan ka long ka kam kaba eh shibun. Ngi donkam ka jingialeh kaba jur. Ha man ka jingialeh ka dei ba ngin long nongjop. U Trai U la khot ia ngi sha ka jingialeh, bad haba ngi ialeh U kular skhem U ong, Long shlur, Nga Nga la jop ia ka pyrthei: "Hakhmih Nga long ryngkat bad phi ha la ka sngi haduh ka bawai noh ka pyrthei" (Math. 28:20). Ka ktien *ban jop* ka mut ban kiew shaneng, kham shakhlieh, bad lada ka long ban per ne ban ngam, ka mut ba ngin leit sha kaba kham jylliew shuh shuh. Kumba u Apostol Paul u la ong, "Ia kane kawei nga leh, da kaba klet ia kita kiei kiei kiba shadien, bad da kaba kner noh sha kiei kiei kiba sha khmat, nga beh sha pyrshah ka dak ban ioh ia ka jingiathong kaba ka jingkhot shaneng ka jong U Blei ha U Khrist" (Phil. 3 : 13,14).

Kane ka jingim kaba thymmai kaba ha U Jisu Khrist Uba U Trai ka long kaba lah ia ngi ban ioh wat lada ngi dang don ha ka pyrthei, bad la ki pynsheptieng ia ngi da ki jingeh bad ki jingma kiba bun rukom.

Ngin iakhmih ia kane tang na kaba U Jisu Khrist hi U la kdew.

1 Ka lynti jong ka diengphna bad ki jingdawa jong ka halor jong ngi.

"Lada uno uno ruh u wan ha Nga, bad u bym isih ia ia u kpa bad ia la ka kmie, bad ia la ka jong ka tnga bad ia la ki khun, bad ia la ki hynmen hynbew ruh shynrang bad kynthei, hooid bad ia la ka jingim ruh, um lah ban long u synran jong Nga. Uno uno ruh de u bym bah ruh la ka jong ka diengphna, bad ba wan bud nadien jong Nga, um lah ban long u synran jong Nga....Kumta ruh, uno uno uba na phi, u bymñiew duh noh ia kiei kiei baroh kiba u don, um lah ban long u synran jong Nga" (Louk. 14:26,27 bad 33).

Hangne ngi iohi ki ktien kiba shai ki bym lah ban sngewthuh bakla shaphang jong ki. Khmih ia ki laitylli ki jingong : '*u bym isih*', '*u bym bah la ka jong ka diengphna*' bad *u bym ñiew duh noh ia kiei kiei baroh kiba u don*': uba

myntoi ia me ba kan duh noh kawei na ki dkhot jong me, bad ban ym bret ruh ia ka met jong shitylli sha dujok. Lada ka kti kamon jong me ruh ka pynthut ia me, to ot noh ia ka, bad to bret noh na me: naba ka myntoi ia me ba kan duh kawei na ki dkhot jong me, bad ban ym bret ruh ia ka met jong me shitylli sha dujok" (Math. 5 : 29, 50). Da kane ka Pharshi ngi sngewthuh ba ka jingdawa jong ka diengphna na ki bangeit ka long ban ym shah ia kano kano ba la ñiew kordor bad ñiew kyntang jong kane ka pyrthei ba kan pynwit ia ngi ha kaba ngi bud ia la U Trai Nongpynim.

II. Ka Diengphna bad ka jingkit jingmut ba jylliew jong ka.

"Ynda kumta U Jisu U la ong ha ki synran jong U: Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, *ai ba un len ia lade*, bad ba un rah ia la ka diengphna, bad un wan bud ia Nga. Naba uno uno uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka, bad uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem na ka bynta jong Nga, un shem ia ka' (Math 16: 24,25)

Hangne ngi pule ba ka jingkit jingmut jong ka ktien *rah ia la ka jong ka diengphna* ka long *ban len noh ia lade*. Ha ka ktien *len noh* ngi sngewthuh ba ka mut ba ngin duh noh, ngin ym kwah shuh, ngin ym pyniadei shuh, ngin pynjngai bad kynther noh ia kiei kiei kiba ngi la ju mlien ha la ka jingim, kum ki jait pop laiphew jait; ki jait jingpynsngewbha ia ki khmat, ki shkor. ka shyntur bad ia kaba kynja doh nadong shadong, ia ka jait bam jait dih, ia ka jait ïingshong ïingsah; ia ki jait jingsngewbha sngewtynnat bad ki lok ki jor, bad ia kiei kiei kiba iadei bad kane ka pyrthei. Ha kane ka kam *ban rah ia la ka diengphna* kam kut tang ha kaba len noh baroh khoit ia kiei kiei kiba dei jong kane ka pyrthei; hynrei ka dawa ban len noh *ia lade*. Kane ka *lade* ka dei kata ka *ma nga* kaba don ha uwei-pa-uwei u briew, kaba don ki kti ne ki tnaw kiba tda sha ki sawdong ka pyrthei baroh. Dei kane ka *ma nga* kaba ong : "Hato, kane kam long ka Babilon bakhraw, ia kaba *nga* latei ma *nga* ban long ka jaka shong syiem da ka jingkhraw ka bor jong *nga* bad na ka bynta ka nam ka burom jong *nga*?" (Dan. 4 : 30). Dei kane ka *ma nga* kaba la ong ma *nga* te

ka la long; nga la pyrkhat thawbuit thawplan khnang, ma *nga*, bad baroh kiwei kiwei. Ka *nga* ka deika syiem bhabriew kaba shong ha ka khet ka dohnud u briew, ka bymbit ban pynthut, pynmong, pynmynsaw. U Jisu Khrist U dawa na ki nongbud jong U ba kin *len noh* ia kane ka ma nga ne ka malade jong ngi. U Apostol Paul, kum u nongbud ba shisha jong U Jisu Khrist U la ong shisien : La sahnarphna ia kane ka *ma nga* jong nga lem bad U Khrist (Gal. 2 : 20). Dei kane ka *ma nga* kaba la long mawjynthut ia kiba bun ban wan sha Kalbari bad hangta ban shah loit noh na ki saikhum saiteh jong ka pop, ka jingshah bat kaba shyrkhei ha ki aiñ, ki hukum bad ki jingleh rukom ban tyllep ia ka mynsiem kaba kynja pyrthei bad kaba kynja soitan.

Ka jingdawa U Jisu Khrist shaphang kane ka *ma nga* kaba ha u briew ka ktah lut ia ka jingim jong U kaba iadei bad kane ka pyrthei Ka kynthup ia ka jinglong kaba kynja Adam jong U. "Uno uno ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem, un duh noh ia ka." Katba kane ka *manga* ka dang ieng kum u bseiñ ban synshar ia ka mynsiem u briew, um pat mad ia kata ka jingim kaba thymmai. Uta u bseiñ u long uta uba pyneh napoh ka mynsiem u briew uba ngi lah ban khot da kiwei kiwei ki kyrteng kum ka jingsei la ka jong ka bor, ka jingsngewrem briew ha ka pyrthei, ka jingsngewmeng halor ka jingjop bad ka jingsngewrem halor ka jingshahjop. Kane ka dei kata ka jiagmaian jong kata ka jingim kaba ha U Jisu Khrist kumba u Apostol Paul U la iathuhkhana sngewtynnat ha ka Shithi sha ki NongRom ka lynnong kaba phra. U ong, "Namarkata, mynta ym don ka jingpynrem ia kita kiba ha U Khris Jisu, ki bym iaid katba kum ka doh, kynrei katba kum U Mynsiem. Namar kata ka hakum jong U Mynsiem ka jingim kaba ha U Khrist Jisu ka la pyllait ia nga na kata ka hukum ka jong ka pop bad ka jong ka jingiap." Ka khubor kaba U Blei U la ai ha ngi halor ka diengphna Kalbari ka long ka jingpyllait mraw ia ngi na une u syiem MANGA.

III. Ka diengphna bad ki sarkhum saiteh jong ka pyrthei

Ha ka Gospel u Mathaios 10:37, 38 ngi shem kine ki ktien: "Uta uba ieit ia u kpa lane ka kmie nalor jong Nga ym dei ia u ban ioh ia Nga; bad uta uba ieit ia u khun lane ia ka khun nalor jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga. Bad uta u bym shim ia la ka diengphna bad bud nadien jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga."

U briew u lah ban len ia lade na ka bynta kiwei. Ki don kiba pyrkhat bad kiba hikai ia kiwei ruh ba kaba kongsan tam kaba ngi don ban leh sha U Blei ka long ban ieit ia U bad ia ia la u paramarjan: "Men ieit ia U Trai Uba U Blei jong me da ka dohnud jong me baroh, bad da ka mynsiem jong me, bad da ka bor jong me baroh, bad da ka jingmut jong me baroh; bad ia la u paramarjan kumba ia lade" (Louk. 10:27) Kane ka long ka hukum kaba nyngkong bad kaba kongsan. U Jisu U la sngewtynnad ban iohi ia uta u riewsaid ba u tip ia ki hukum bad ba kop ruh ba u la sumar ia kita ki hukum naduh ba dang kha. U Jisu U tip ruh ba ym don wat kawei ka doh kaba lah ban ioh jingksan da ka hukum. Haba uta u riewsaid u la kren batip haduh katta, U Jisu U la ong, Lada me lah shisha ban sumar janai ia kita ki hukum, te men ioh ia ka jingksan ha khmat U Blei. Shaphang ka jingshisha kaba iadei bad kaba sumar hukum, katba kum ka jinghikai U Jisu Khrist ka long kumne kumba ong u Apostol Paul: "Kata ka adong ia kaba la buh khnang ia ka ban pynim, ia kata keiñ nga la shem ba ka long ia ka ban pyniap. Namar kata ka pop haba ka la ioh dong, da kata ka adong ka la shukor ia nga, bad da kata la pyniap noh ia nga. Kumta te kata ka hukum ka long kaba khuid hi keiñ, bad kata ka adong ruh kaba khuid bad kaba hok bad kaba bha de" (Kom. 7:10-12).

Ngin shem ha ka Ktien U Blei ba don ka jinghikai ba tang da kaba shakri ia la ki parabriew kata ka la biang ban pynhun ia ka jingkwah U Blei: ngi shem pynban ba dei ka jingngeit bad ka jingpdiang kaba da ka dohnud baroh ia U Jisu Khrist kaba pynkha ia ka mynsiem ka jingieit kaba janai ia U Blei bad ia la ki paramarjan. U Jisu Khrist U dawa na ki nongbud jong U ia ki dohnud jong ki baroh khoit. U tip katno ka long kaba eh ban dkhat noh na ka dohnud jong ki

ia u ksai jingieit uba teh ia u briew sha la ka ïng jong u, ki kmie ki kpa, ki khun ki kti, ki hynmen hynbew bad kiwei kiwei; hynrei U buh ia lade ha ka jaka kaba nyngkong, kaba hakhlieh duh, nangta ki sa bud hadien kita ki baieit bad ki bahaïng ha sem jong u. U Jisu Khrist U dawa, ba uta u bymlah ban leh haduh katne, um long uba bit ia U. Ki babun ki briew ki shahjop hangne, haba ki la thmu ban bud ia U Jisu Khrist. Ka Ktien U Blei ka kren shaphang kane ha kaba shai kdar: "Ki nongshun u briew kin long kiba na ïing jong u hi" (Math. 10: 36). Ia U Trai Jisu hi, ki kur jong u ki la ong ba "um tipbriew shuh", kata, u la lamwir (Mark. 3: 21). "Uta u bym shim ia la ka diengphna bad bud nadien jong Nga, ym dei ia u ban ioh ia Nga".

IV. Ka diengphna bad ka baphla ia ka kyrteng U Jisu Khrist.

"Te haba U la khot ha U ia u paidbah lem bad ki synran jong U, U la ong ha ki, Jar uba mon ban wan bud nadien jong Nga, ai ba un len ia lade, bad un bah ia la ka diengphna, bad bad un bud ia Nga: naba uno uno ruh u ba mon ban pynim ia la ka mynsiem, un duh noh ia ka; uno uno ruh u ban duh noh te ia la ka mynsiem, na ka bynna jong Nga bad *ka jong ka Gospel* ruh, uta keiñ un shem ia ka" (Mark. 8: 34, 35).

Ki don byllai ki samla ha ka balang, napdeng kito ki riewtipbriew ha sor bad ha nongkyndong, kiba kynnoh ia ngi ki nongiathuhkhana ba ngim ialap ia ka jingshisha, ngi set ban kren ia kiei kiei kiba lah ban pynthut pynmong ia kino-re-kino ki briew kiba kham leh pawkhmat ha ki kam balang. Kaba kum kane ka la ju long wad ha ki por U Trai jong ngi. Shisien haba U Jisu U la leit kiew sha kawei ka jingkhawai niam ha Jerusalem, ka la don shibun ka jingiatuklar shaphang jong U ha ka barieh, "Hynrei ym don ba kren ha kaba bapaw shaphang jong U namar *ka jingsheptieng* ia ki Jiw" (Ioan.: 13). La iathuh ia ngi shaphang ki synran hadien ka jingmihpat U Trai, "Haba la khang ia ka jingkhang ha kaba ki synran ki la don, namar *ka bashepticng* ia ki Jiw, U Jisu U wan bad u la ieng hapdeng, bad U la ong ha ki, Long ka jingsuk ia phi!" (Ioan. 20:19). Ha ki kam paidbah baroh, kynthup bad ia ki kam balang, ka jingsheptieng briew bad ka

mynsiem pynsngewbha briew ki treikam shibun ban pynbakla ia ka jingshisha. U Trai Jisu U tip ia kane bad u maham jur ia la ki nongbud ban kiar na kaba kum kata. U kren da ki ktien kiba shai kum kine: "Phi long ka jingshai jong ka pyrthei...Kim ju thang ia ka sharak bad buh ia ka hapoh ka shang, hynrei ha ka diengpynieng sharak".

Ka don ka jingiathuhkhana shaphang u Mahatma Gandhi ba u la ju leit jingiaseng borabor bad ki parasamla shongskul ha Ri Bilat; u la ju ialang lok bad ki Sahep Missionary haba u la treikam ha Africa; u la long ruh u nongpule minot ia ka Baibl haduh ba u la kut jingmut ha kawei ka por ban kylla Khristan noh bad leit shah pynbaptis ha kawei ka balang. Haba u la iohsngew bad iohi ruh ia ka jingshah lehbeiñ ki traishnong Africa ha ki nongsynshar dohlieh na Ri Bilat, u la sangeh den, bad haba u la pyrkhat arsien u la kylladien noh kaba pdiang ia ka niam Khristan. Ka pyrthei ka pule ia ngi, kam tip ia ka Baibl Ngi lah ban iathuhkhana shitrhem shaphang U Jisu Khrist, hynrei kim iohi ia U, ki peit bad ki bishar ban iohi ia U ha ngi.

Ah ban da ki khristan jong ngi bad ki nongsynshar khristan jong ngi baroh ha kane ka ri kin da len noh ia lade bad tyngshaiñ halor ki diengpynieng sharak ba kito kiba baroh sawdong kin ym im bad iaid shuh ha ka badum. La iathuh ia ngi ha ka Ktien U Blei ba ha ka Hima jong U yn ym shem ia ki riewbishni, ki 'riewkhwan, ki 'riewlalot, ki 'riewwad-kput, ki 'riewsngewkhraw sngewmeng, bad ki' riew-ripyut hapoh jong ki. U Trai jong ngi U ong da ki ktien kiba shai," Naba uno uno ruh u ban sngewlehraiñ ia Nga bad ia ki ktien jong Nga, ha kane ka pateng bynriew baklim bad ba pop, U Khun u briew ruh Un lehraiñ ia uta, haba U wan ha ka burom U Kpa jong U, lem bad ki angel bakhuid" (Mark. 8: 38). Don nongbah diengphna mynta hangne?

V. Ka diengphna kaba man la ka sngi.

"U la ong ruh ha ki baroh, Lada uno uno ruh u mon ban wan nadien jong Nga, ai ba un len ia ladc, bad un rah ia la ka diengphna *ha la ka sngi*, bad un bud ia Nga; naba uno uno ruh ruh uba mon ban pynim ia la ka mynsiem un duh noh ia ka; hynrei uno uno ruh u ban duh noh ia la ka mynsiem

na ka bynta jong Nga, uta keiñ un pynim ia ka"

(Luko. 9: 23,24)

Nalor baroh ba nga la kren, ka don sa kane kaba khatduh. U Trai Jisu U dawa na ngi ki nongbud jong U, ba haba ngi bah ia la ka diengphna ngin leh kumta *man la ka sngi.* Nalor ka babah man ka sngi ym dei ban bud rukom ia ki samla kiba leit jingiaseng kiba pli jaiñkup man ka sien leit. Ka don ka jingjia shisien haba ngi dang pule ha Sylhet ba uwei u Ebanjelist u la leit iew ban thied piat na kawei ka dukan. U la ai ka jaiñ rumal ban thew shiteng ser u piat, u shongdor tang hynriew pisa shiser. Katba dang thew ia uta u piat, uta u lok u dang iakren bad uwei pat u paralok; uta u nongdie piat u pyrkhat ba um iohi uta u nongthied piat. U la thew ia uta u piat, lehse un don tang kumba shipawa shiteng. Haba uta u Ebanjelis u la shim ia uta u piat, u iohi na ka rukom biah umbiah uta u mahajon ba u la tyrkhong thngan ja ba ka dei ka sngi shahjingit ki Musulman ha uta u bnai, u la kren kumne, Nga iohi ba me dang don hapdeng ka jinglehniam jong me, kumno ba me nud ban thew pynduna ia une u piat uba tang shiteng ser? Uta u mahajon u la ieng joit kum ban kynrup u ong artat, "Me tharai ba ka niam jong nga ka dei kajuh bad ka kam jong nga?"

Ka niam jong ngi ki Khristan, shisien ba ngi la noh ka mynsiem ban ngeit bad bud ia U Jisu Khrist ka long ban rah ia la ka diengphna man la ka sngi bad man la ka por ka dei ia ngi ban ai jingkheiñ ia kawei-pa-kawei ka sngi la ngi la leh ne-em kumta. Ka jingsuk mynsiem bad ka jingsngewskhem bha ka bud ia u briew uba leh beit bad leh thikna ha ka babud ia la U Kynrad. Ym dei ban shu bud kum ia ka *routine* kum kaba shu dei ban pyndep. Ym dei ban bud kat kum ka program ba la pynbeit bad mutdur. Ym dei ban bud da kaba khmihlynti ka bainong kaba bha ne kaba khia haba la bah ia ka diengphna. Ka jingdawa jong ka diengphna ka long ba ngin bah ia ka shilynter ka jingim. Ym don lynti pdeng. Ngi dei ban pyni lynter ba ngi don ka diengphna ban bah. Lada ngim don diengphna, kata, ngi len ia la U Kynrad.

Na ka bynta ka buromU Jisu Khrist. Amen.

XVI KA JINGIAP U JISU KHRIST

(Kaba myntoi ban tip)

I. Ka jingdonkam jong ka

La kren shaphang jong ka palat 175 sien ha ka Testament Bathymmai.

1. U la shim bynta na ka jinglongdoh long snam khnang ban iap: Heb. 2:14.
2, U la wan sha ka pyrthei ba Un iap ban long ka jingsiewspah: Math. 20:28.
3, Ka Subject ba ki iathuhkhana eh ha bneng: Louk. 9: 30, 31; Pet. 1:1,12; bad Jingpyn. 5:8-12.
4. Kawei na ki artylli ki jinghikai ba tynrai ka Ktien U Blei: 1 Kor. 15: 1, 3-4.

II. Ka jingthmu jong ka Jingiap U Khrist

1. Kine ki dkhot ki pyni ba U la iap na ka bynta ki pop jong kiwei: Isa. 53:5, 8, 11, 12; 1 Pet. 2:24; 3:18; Rom 4:25.
2. U la ai noh ia la ka jingim kum ka jingsiewspah: Math. 20:28.
3. Ia ka mynsiem jong U la pynlong ka jingkñia ainguh namar ka pop. Halor kane ka nongrim la pynioh ha ki nongpop ia ka jingmap ki pop: Isa. 53:10; Heb, 9:22.
4, U long ka kuna namar ki pop jong ngi: 1 Ioan, 4:10; Rom 3:25.
5. U pyllait ia ngi na ka jingtim jong ka hukum da kaba shah halor lade ia kata ka jingtim: Gal. 3:10,13.
6. U la iap ban pyllait mraw ia kito kiba la shah teh hapoh ka hukum ba kin ioh ia ka hok ka jingting khun: Gal. 4:4,5.
7. U la iap ban pyllait im ia ngi na kane ka pyrthei kaba sniew: Gal. 1:4.
8. U la iap ban ialam ia ngi sha U Blei : 1 Pet. 3:18.

La shim na ka Kot u Dr. R. A.Torrey WHAT THE BIBLE TEACHES

9. U la iap bad U la im pat ba Un ioh long U Trai jong ki baim bad ki baiap: Rom 14:9.

10. Da ka jingiap jong U la pyllait phar ia kito baroh kiba la shah teh ha ka jinglong mraw hapoh ka pop: Heb. 2: 14,15.

III. U Khrist U la iap namar jongno?

1. U Khrist U la iap namar jong ngi: Rom 8:32; Eph. 5:2; Tit. 2:14; 1 Kor. 5:7; 2 Kor. 5:21.
2. U la aiti noh ia lade na ka bynta ka balang: Eph. 5: 25-27.
3. U la aiti noh ia lade na ka bynta ki bangeit ha U: Gal. 2:20.
4. U la iap na ka bynta u para uba tlot: Rom 14:15; 1 Kor. 8:11.
5. U la iap na ka bynta ki babun: Math. 20:28.
6. U la iap ban siewspah ia kiba na ka jait, bad na ka thylliej, bad na u paidlang, bad na ki kynja bynriew baroh: Jingpyn. 5:9.
7. U la iap na ka bynta ka pyrthei baroh: Iaon. 1:29.
8. U la aiti ia lade ban long ka jingsiewspah na ka bynta baroh: 1 Tim. 2:6.
9. U la mad ia ka jingiap na ka bynta u briew baroh: Heb 2:9.
10. U la iap na ka bynta ki bymhok: 1 Pet. 3:18.
11. U la iap na ka bynta ki nongpop : Rom 5:8
12. U la iap na ka bynta ki bynriewblei: Rom 5:6

IV. Ki Soh ka jingiap U Khrist

A. Ha ka jingiadei bad ki briew kyllum lang

1. Da ka jingiap jong U la ring ia ki briew baroh sha U: Ioan. 12:32,33.
2. Da ka jingiap jong U la pynbiang ia ka kuna na ka bynta ka pop ka pyrthei : 1 Ioan. 2:2.
3. Da ka jingiap jong U, U la kit noh ia ka pop jong ka pyrthei : Ioan. 1:29.
4. Da ka jingiap jong U ngi iohi ia ka jingmihpatna ki baiap: Rom 5:18; 1 Kor. 15:21,22.

B. Ha ka jingiadei bad Ki bangeit.

1. Da ka jingiap jong U, U pynseisoh shibun u symbai ba kynja mynsiem: Isa. 53:10.
2. Da kaba ai ia lade ban long ka jingkñia, U la pynduh ia ka pop: Heb. 9:26.
3. Da ka jingiap jong U, la siewspah ia u bangeit na ka jingtim ka hukum: Gal. 3:13.
4. Da ka jingiap jong U, U la pyndam noh ia ka dulir ba la thoh ha ki aiñ bad ia kiba la thoh pyrshah ia ngi: Kol. 2:14. (2 Kor 3:7,11; Rom 7:1-4,6).
5. Da ka jingiap jong U, la pyniasuk ia ki bangeit sha U Blei : Rom 5:10; Kol. 1:20-22.
6. Da ka snam jong U, ki bangeit ki ioh ia ka jingmap ia ki pop: Eph. 1:7.
7. Ka snam jong U la pynkhuid ia ki pop baroh ia kiba iaid ha ka jingshai: 1 Ioan. 1:7.
8. Da ka snam jong U la pynksan ia ki bangeit: Rom5:9.
9. Namar ka jingiap jong U ym don uba lah ban mudui ia kiba la jied jong U Blei : Rom 8:1,3,33,34.
10. Da ka jingiap jong U la siewdor sha U Blei ia ka balang baroh kuwei: Ki Kam. 20:28; 1 Kor. 6:20.
11. Da ka jingkñia jong U, U la pynjanai ia ngi junom: Heb. 10:14.
12. Ka snam jong U ka pynkhuid ia ka jingiatiplem u bangeit na ki kam baiap ba un ioh shakri ia U Blei Uba im: Heb. 9:14. (Rom. 8:15 bad 2 Kor. 5:21).
13. Da ka snam jong U ngi ioh ia ka hok ban leit ha khmat U Blei: Heb. 10:19:20.
14. Namar ka jingiap jong U, ki bangeit kin ioh im ryngkat bad U: 1 Thess. 5:10.
15. Ha ka jingiap U Khrist ngi la iap; ha ka jingsahnarphna jong U ngi la shah sahnarphna; haba la sahnar ia U ha ka diengphna, ia uta u tymmen jong ka doh la sahnarphna lang. Kane ka long ka jingieng jong ngi namar ka jingshah iap jong U: Rom 6:3,6,8; Gal. 2:20; 6:40.
16. Halor ka jingiap jong U ngi ioh ka nuksa ban bud ha ki dienjat jong U: 1 Pet. 2:21.
17. Ha ka jingiap jong U, U Blei U kular ban ai ha ngi ia kiei kiei baroh: Rom 8:32.

K. Ha ka jingiadei bad u Soitan.

1. La shop noh ia u syiem ka jinndum: Ioan. 12:31. (Ioan. 12:27,28,32,33.
2. La pynduh bor noh ia u Soitan: Heb. 2:14.
3. Ha ka jingiap jong U, la jop noh thiaw ia u Soitan: Kol. 2:14,15.

Ha ka jingiadei bad ka pyrthei.

Da ka jingiap jong U Jisu Khrist, la pyniasuk noh ia kiei kiei baroh kiba don ha bneng bad ha ka khyndew, sha U Blei: Kol. 1:19,20.

———

KI KOT BA LA PYNMIH DA
U Rev. T. RODBONE.

1. **U KHASI**
   Uei u Khasi? Nangno? Shano?...Rs. 12.00

2. **KI KHANATANG NA RI WAR.**
   Ka History, ki Dustur bad ki Riti... Rs. 12.00

3. **U MYNSIEM BAKHUID HA LA JINGTREI**
   15 tylli ki jingiathuhkhana shaphang
   U Mynsiem Bakhuid .. .. Rs 8.00

4. **KI SERMON SYNOD BAD ASSEMBLY**
   21 tylli ki Sermon ... ... Rs. 10.00

5. **U NONGBAH KHALA**
   15 tylli ki Sermon shaphang
   U Jisu Khrist U Nongbah Khala ... Rs. 7.00

6. **KA WAITLAM BANEP ARLIANG SYRTI**
   12 tylli ki Sermon shaphang
   ka Ktien U Blei ... ... Rs. 6.00

7. **U LARSING KHONGWIR... ...Rs. 3.00**

8. **SHAPHANG KA JINGBAPTIS... Rs. 1.50**

9. Yn sa pynmih shen sa
   (a) U Alpha bad u Omega.
   (b) Ka Balang Kaba halor
   Mawsiang bad kiwei.